

בצרון

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד על-ידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורם), צבי וולפסון, שמעון חלקין

חיים ליף — חבר המערכת

מנהל המערכת: משה טשרנוביץ

שנה כ"ג (כרך מ"ה) ניסן, תשכ"ב חוברת ד' (229)

ה ת ו כ ן

- 173 תחרות הסיפור העברי הקצר
- 174 מרק הכוכבים (תחרות הסיפור העברי הקצר — סיפור א.) מאת A
- 189 המדיניות האמריקנית, המזרח התיכון ומדינת ישראל. יהושע תדמור
- 196 שני שירי תהילה חדשים לרבי משה בן עזרא דב ירדן
- 199 שני משוררים שמיחו כאחד שניאור זלמן אש
- 202 מחודש לחודש יצחק עברי
- הערכות ודבריי-בקורת:

(א) המחשבה הדתית באספקלריה של פרופ' צבי וולפסון

- 206 ג. הורנין
- 213 (ב) היסטוריה מקראית חדשה נחום גלאצר
- 215 (ג) „לשון נקיה“ לדניאל פרסקי ע. בן-עזרא
- 217 הדים ובני הדים (בעקבות הספרות העתית) ת. ל.
- 220 ידיעות
- 221 מורים — מוסף מנוקד

- פסח בירושלים בשנת תרמ"ב ש. יבנאלי
- „מחנה הגבירים (סיפור) יהודה בורלא
- כדבר דניאל פרסקי על עצמו
- ט. כרמי — משורר ישראלי מאמריקה

„ בצרון “
1141 ברודוויי
ניו-יורק

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by CHAIM TCHERNOWITZ (RAV TZAIR)

Editors: NAHUM GLATZER (Contributing Editor)

HARRY WOLFSON, SIMON HALKIN (S. Israel)

HAYIM LEAF, Associate Editor

Managing Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Twenty-Third Year of Publication

Vol. XLV Nissan, 5722 (March, 1962) No. 4 (229)

CONTENTS:

The Hebrew Short Story Contest	173
Starry Broth (Bitzaron Hebrew Short Story Contest) ... <i>Story One</i>	174
American Policy, the Middle East and the State of Israel	<i>Yeoshua Tadmor</i> 189
Two Unpublished Liturgical Poems By Moses Ibn Ezra	<i>Dov Yarden</i> 196
Two Poets On the Jewish Catastrophe— Yevtushenko and Shimoni	<i>Sol Ash</i> 199
The Month In Review	<i>Itzhak Ivry</i> 202
EVALUATIONS AND BOOK REVIEWS:	
(a) Religious Philosophy By Harry A. Wolfson	<i>Gershon A. Churgin</i> 206
(b) A New Biblical History	<i>N. N. Glatzer</i> 213
(c) Daniel Persky's Book on the Hebrew Language	<i>A. Ben-Ezra</i> 215
Echoes and Comments	<i>H. L.</i> 217
News and Events	220
SUPPLEMENT: TURIM—MUSSAF MENUKAD	221
(a) Passover in Jerusalem in 1882	<i>S. Yavnieli</i>
(b) Victory (story)	<i>Yehudah Bourla</i>
(c) Daniel Persky—Self-Appraisal	
(d) T. Carmi—Poet	

BITZARON
1141 Broadway
NEW YORK
MU 6-7680

בַּצְרוֹן

נוסד על־ידי חיים משרנובוץ (רב צעיר) ז"ל

שנה כ"ג (כרך מ"ה) ניסן, תשכ"ב חוברת ד' (229)

תַּחֲרוֹת הַסְּפּוֹר הָעִבְרִי הַקָּצֵר

עם החוברת הנוכחית מתחיל ה"בצרון" לפרסם את הראשון מסידרת י"ד הסיפורים שניבחרו על־ידי ועדת שופטים מיוחדת שהורכבה לשם כך מטעם אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל.

הסיפורים מתפרסמים בעילום שם מתבריהם בהתאם לתקנות התחרות. לאחר שנחיש את הדפסתם של כל י"ד הסיפורים, תעניק ועדת שופטים פרסים לשלושת הסיפורים הנבחרים בסכומים של אלף, חמש מאות ומאתים וחמישים דולאר. התחרות של הסיפור העברי הקצר נתאפשרה על־ידי מר ישראל שטיבל, סינאטור במדינת פנסילווייניה, שרוחש הוקרה לספרות העברית החדשה והוא מבקש את עלייתה ושיגשוגה.

מטרתה העיקרית של התחרות היא עידוד היצירה העברית בת־זמננו והפצתה ברבים. הסיפור העברי הקצר תפס מקום נכבד בספרות התחייה ורב ערכה החברתי־אמנותי בספרויות העולם. הוא צריך לחידוש תוכן וצורה כדי שיוכל לשמש ביטוי לבעיות והוויות החיים ונפתולי נפשו של האדם־היהודי בן זמננו. אנו תקווה, שהתחרות תסייע בהרחבת אפקיה של הסיפורות העברית ובגילויים של כוחות חדשים בה ואף תעורר התעניינות וזיקה גוברת והולכת אליה מצד חוגי קוראים עברים נרחבים בתפוצות אמריקה.

מַרְה הַכּוֹכָבִים

(תחרות הסיפור העברי הקצר — סיפור א.)

מאת A

כסוס גזעי זקן המהלך בדרך הנכונה אם תפקיד בין שיניו את המתג ותעזבונו לנפשו, כן מגיע כל ימאי במדחפי-קרוסוליו, במצפן-קרקפתו ובמשושי-נחיריו לכל מקום אשר אליו שומה עליו להגיע, גם אם זרם ורוח הם נגדו. כי מה בין קערת כוכבים לקערה של מרק-דגים? מה בין מלוא הגלגל כוכבי שמים רחוקים משריקי-ליל, מקריני-אינסוף לקערה מהבילה, עטורה קונכיות צפת-איטריות של מרק-דגים ניאפוליטני?

לא שכופר אני בעיקרון ההתמדה הניוטוני, המלכסן בוקר בוקר לכרסו של כל פריש-גורל מרחיב-לוע את יונה מושלך-הסיפון שלו, אלא שלעולם לא הייתי יכול לרדת לסוד מעשה חיבורה של לולאת-הקשר ענודת-הכוכבים טובלי-המרק הלזו, אלמלא עברוני ערב הפלגה געגועי שטות אל הליכה על קרקע מוצק ואל רחוב שאינו מוקף מים. ומתוך כך הצטרפתי לחופשים ממשמרת, היורדים לבקר בפעם האלף כמדומני בחוף נמלה של נאפולי קרת-החוף, ענוגת הזמר, טובת היין, רכת הסניוריות אין בלתן.

שאינ לך ימאי אשר לא יגיע למעגן-היעד של מסע גורלו אם לא יניח לשידרית ספינתו להסיעו בים, למשוטי ארכובותיו ולמצפן ריחה של הרוח להוליכו ביבשה. אף שלא נידברנו מראש, ירדנו אותו יום אל החוף „כדי לאכול בנאפולי ולמות“, לפני החצייה הארוכה של ימי התיכון והאטלאנטי.

מדשדשים אנו איפוא לאורך חומת הנמל העתיקה על מרצפת ה„מארינלה“ המודעת, משובצת אריחי-האבן השחוקים עתיקי-היומין ריסקום אופני עגלות-מיטען ושרשרות טאנקים. דורות דרסום רגלי ימאים כבדי-לבי-זכיס שעלו רגל לסיניוריות, לפונדקים, וחזרו-שבו בהם קלי-לבי-זכיס לעמל החבלים והסופות. שטופי רוח ושמש השתרעו הרציפים הריקים לאורכם של המעגנים ירקרקי-המים. רק באניתנו „יהודה“ וב„מלכה פרדריקה“ היוונית, שפלטה עשן הפלגה ממעשנתה הצחורה-זהובה, „עשו“ הסווארים שעות נוספות דשנות של חג, שאותו יום בו עלינו בנאפולי לאכול ולמות יום חג היה. סאן אגוסטינו, קדוש כלשהו. אחד העשרות של נאפולי-קאפרי-סורנטו והסביבה ואחד המאות הטובים האחרים, שיחיו, של חצי האי האפניני — שכמספר הקדושים מספר ימי החג, וכמספר ימי החג מספר ימי הבטלה, העונג, השמחה, היין, האהבה; וכמספר ימי הטובה הללו מספר ימיהם הטובים ושעותיהם המבורכות של הפייסים, של רועי-הזונות, של פושטי-היד ופושטי-העור הנושמים יחד עם חמודות רומא ופירנצה את תכלת-אווירה השימשי של איטליה היפה, מיאה בללה איטליה!

הי איטליה־דרום שלי, נאפוליים! מה אהבתיך אור־חיי על נפשך הרחבה, על נשמתך נסוכת־השמש, היופי, העליצות, הבוזה לדיבות־עצלות צרות־עין של קטני־דעת; אף שלא אחת, מדונאת־גנבים־ארורה, גילחוני כאן ממשפורת בת הודש ימים בין־לילה אחד!

שוטרי השער הטילו מבטים משועממים בהיתרי הביקור שלנו בעיר וסקרונו בעין בוחנים שמא תפח עור בשרנו בחפיסות סיגריות מוברחות. עברנו בשער והחילוננו פוסעים לרוחב פסי החשמליות המפרידות את דרך הנמל המאובקת מרחובה של עיר כשאנו נסחפים בזרם המונה של נאפולי שאין דומה לו בכרכי ים בעולם, שאין זה הזרם המזורז הדוסיטרי של לונדון, לא הנחשול הצבעוני הנע של ריאוד־ה־ז'אנירו, ולא מסע האופניים העליו של קופנהגן, או ההילוך הממושטר של רוטרדם. נאפולי כאן, ובכאן אין מיפוי לזרמים.

זו גאות־תמיד, נהירת־תמיד של שטפי אדם נדחקים, אצים־רצים לכל עבר: לפומפייאה, לסורנטו, לוויזוב, לסימטאות, לאופירה, לשוקי הדגים ונקניקי השום, למימכר השטיחים, לדוכני־הצדפים, מאנייתם־לאנייתם, מסירות המכריחים לכוכי־המגורים, מעיסקת רחוב אחת לזו שאחריה, מעלה־מטה ברחוב הסואן, הפוטט, השוחק, המזמר, ובתוך השטף המתגלגל הזה, כעיגולי קצף על פני הים, מבעבעות מערבלות לפנים מערבלות של חבורות אדם הנעים בתוכן כצמחי־מים נחבטי

רוח. שוטטי־חוף מהוהי סרבלים, פרועי שער מסולסל ואנשי עסק הדורי לבוש במגבעות־קש; כמרים שחורי גלימה ונערות־תלמידות מתוחות חזה, סטודנטים מאובקי דרך, פליטי כלא סמורי סנטר ורבים־רבים אחרים, בני כל גזע, מין וגיל. המזינים מנומרים, הגורפים אליהם בכוח את כל העובר בקרבם לטיחורוי מעגליהם, שבתוכם קונים, מוכרים צוחקים, צועקים, טופחים על כתף, מנופפים אגרופים, מחלקים שלל הברחות, תוקעים לידך פרטיסי הגרלה, מחליפים כספים, סוחרים בסמים, אוכלים קורצא, הולכים רכיל, מאזינים לזמרי ולנגני רחוב, מחליפים ידיעות וכתובות בין קוטב לקוטב, שוכרים רוצחים, מפים, מלטפים, מתנשקים, נפרדים — לרגע אחד, ולנצחי נצחים, בנאפוליטאנית ובשבעים לשון. שיפולת אדם אדירה של צאצאי כל המתנחלים והכובשים שהיו בנאפולי במעגל לדורות — יוונים, ישראלים, סקאנדינאבים, טורקים, גרמנים, ערבים, ספרדים, צרפתים הפוקדים את העיר מרצונם ושלא מרצונם כספנים, כעוברי דרך, כטיילים, כאנשי צבא, כמלחי־ציים שאניותיהם באות־מפליגות בקצב של חצי תריסר ליום והם מבקשים לראות הכל, לעשות הכל, לקנות הכל בחצי המחיר, ברבע המחיר, באפס מחיר; והם מתנצחים במערבולת המסחררת בלהט הרגעים של חופשת־החוף, הקצרה־להחריד, ומתלבטים בידי מי שיהיו בנאפולי תמיד, המשתדלים בכל כוחם להראות הכל, למכור הכל, בכפל מחיר, בכפל ארבע, בכפל עשר, בכפל כמה־שאפשר־לחלוב־מהזרים־המטופשים המבוהלים; במחיר סיגריות אמריקניות, במחיר חטיפת־פתע זריזה של הארנק מן הידים הרועדות, מן הכיס המיוזע ולהיעלם מתחת תכלת השמיים הוהובים, הנפלאים, עד לשעת הפושר הבאה.

וכך מוליכות אותנו רגלינו בנאפולי היפה המלוכלכה, הרעשנית, המזמרת, מיאה בללה נאפולי, צחונת הסימטאות, תלוית הכבסים, עליות הנערות זייתיות־המבטים, נאפולי האור, נאפולי השמש — נאפולי גונבי הכיס, נאפולי חוטפי המזוודות, נאפולי מורטי העגילים, נוכלי הדולארים, מבריחי הסיגריות, הספינאים, הליסטים. נאפולי של נגני וזמרי־הרחוב, של מוכרות הפרחים והדגים הוויזביות למראה, שחיהן אינם חיים אם לא שפכו הבוקר אשה על רעותה זעם־לבה שאין לו כפרה, ולא חזרו והתנשקו באחות־עולם קצרת ימים סוערת; נאפולי של נערי הסירות ה"מגלחים" מסיפוני אניות עוגנות תוך שעת לילה קלה, את כל עבותתיהן, נאפולי־חמה, שבעיגית הראשונה במימיה גנבה את כספי וסופה שגנבה את לבי. נאפולי של נערי החוצות הפוחחים הפרועים הדבקים כך מסימטה לסימטה מרחוב לרחוב כשהם סופגים את סאת גידופיך בחיוד עילאי ותוך כדי כך מציעים לך צדפים מאירים, תצלומי מישגל, עטים נובעים, כסף מזויף, ונכונים לעשות למענך הכל, להביאך לכל מקום ולהביא הכל אליך תמורת מתת־יד, תמורת קופסה נוצצת־נייר של סיגריות.

„לא, איננו רוצים דבר הפעם; לא אחות יפה; לא אקורדיונים, לא לנסוע

לפומפיאה“.

אנו פוסעים, פוסעים, צעד אחר צעד, כאילו זו הפעם הראשונה להיותנו

פה; נאפולי שמש, נאפולי זמר, נאפולי עוני. שלטים מהבהבים ככוכבי דרך על הים; עמודים נשכחים, פייאצות סאנות, כמצופים, כמפות חיות, מעקות, גזזטרות, "מאדונות" בתיבות זכוכית על כותלי הבתים. אנו הולכים, הולכים...

הוי נאפולי נאפולי, מה לעשות בך יפתי? בפומפיה שלך כבר היינו בשנת תרל"ז, כמאמר לשונו של חובל המשנה שנתר למעצבה על הסיפון באשמורת הטענה, על ראש וזובך החלול והקרח כבר טיפסנו; מחן נערותיך "ופיצותיך" כבר טעמנו, ואף מסילסולי גרונה של מריה קאלאס זכינו לכבד את אזנינו כאשר מחיר הכרטיס ל"טוראנדוט" ול"הולנדי המעופף" עלה כאן בבית האופירה "סאן קארלו" כמחצית מחירה של ארוחת ערב. גם סנדלים ושקיי-שכם, גלויות צבעוניות וכותנות לילה לכל חברותינו ומי שהיו חברותינו, ולחברות-חברינו — קנינו, שלבקש אין הללו מתבוששות לעולם, אך ציורי סורנטו מעשה פסיפס, את אלה שמרנו לעצמנו ולידידי-אמת שלנו, שלא לתשורות ספנים עמלי-יגע ישאו עיניהם. מה נותר איפוא לעשות עתה בנאפולי?

"צריך לאכול", מסר אמריק הודעה בקול של הוגה עמוקות שירד לשורשו של ענין ובסיומו של מחקר גורלי.

"ולאן נלך? היקשה צוער המכונה.

"אנחנו נלך למקום שהרגלים שלנו יוליכו", הסביר אמריק, "אין ימאי שאינו מגיע לכאן שהוא צריך להגיע אם הוא נותן לרגלים שלו להוליכו".

"ואם הרגליים שלך יוליכוך ל"דזיאה טרוזה" למשל", שאל המישנה למכונאי הראשי, "עייף החיים", בלעג, "במקום שנותנים למלצר מענק יותר ממה שאתה משלם בעד כל הארוחה במקום אחר?"

"אז מה?" שאל אמריק.

"אז גם תיכנס לשם?" היקשה הלה.

"כן".

"ומה תעשה אם "ניפנס" לברצלונה, בדרך לקנדה "חכם"?

"אם הריח של הרוח יוליך את הרגליים שלי ל"דזיאה טרוזה" סימן שגם בבארצלונה יהיה לנו כח להגיע למקום שאליו נצטרך להגיע, וגם די כסף לשמוח בו".

וכך החילונו שוב מדשדשים.

במפתנים עמדו נשים, בחיקן עוללים ובין רגליהן זאטוטים מופי-רככת. אותן נשים שלפני נישואיהן מחזרים אחריהן כ"קונטסטות", כאחר סופראנות אוריריות באופירה, ועתה, כל השירים שהן משוררות הם שירי הערש הנוגים של הדלות. נשים עייפות, רשולות-לבוש, פרועות שער נהדר למראה, המפטטות בקולי קולות, נכנסות אשה לתוך דברי רעותה.

עברנו על פני פתחים מעוקלי-מדרגות ומעופשי-אפילה של הבתים העתיקים,

הגבוהים, קרובי-הגגות.

"כאן נשב", פסק עייף החיים.

«איפה?» שאלנו בתמיהה.

היה זה פתח מעוקם בבית שאינה גורלו וכתליו שרדו לא רק מן הפצצות חיל האוויר האמריקני בקיץ תש"ג, אלא אף ניפרו בהם סימנים ברורים של עמידה על נפשם בפני פירצי הגעש של הוויזוב בהיקבר פומפיאה. עם זאת ניתנה האמת להיאמר שהטיח שעליו השתייך כנראה לעידן גיאולוגי מאוחר יותר; כיון שצבעו היה מצבע הפוץ שהותו על הטאנקים אשר הסתערו בשלהי תש"ד על מונטה-קאסינו, ועובדה זו כשלעצמה העידה שנבנה לאחר היכבש מעוז הפיראטים של יפו בימי אספסינוס. כן, ועל המדרכה העקומה מנופצת המרצפות המזוהמות עמד, נטוי כלשהו, שולחן זקן רועד-ברכיים, אך מכוסה מפה רקומה מעשה נאפולי. היתה זו, אם כן, מסעדה.

«אל תתנו לב», ניחמנו עייף-החיים, «לאכול בנאפולי ולמות». «ולמות» — ענינו אחריו כהד וצנחנו על הכסאות החורקים, קרחי המושב מדובלל הקש הנושר, החוכך-אחוריים. הוי, ומיד חשנו עד מה עייפנו ב"יום מנוחה" זה לספנים, מפירקי-גב וצרובי-שמש המבלים כמונו את ימי מנוחתם בחוצות ערי נמל במקום להינפש לקראת תימרון ההפלגה המפרך ומשמרות הלילה הקשות הנכונות להם לאחריו.

בשמזון סקרתי את שלטי הסימטה השונים ומיד חשתי כל לפני תגלית גנוזה. אפשר איטלקית דובבו השלטים, אך הכתב, הכתב שעליהם היה בגדר מימצא בלשני וארכיאולוגי חשוב המופקר למעצבת הגשם, השמש והרוח. שלט אחד לבטח היה שריד נאמן של כרזות רחוב שסימרו לעמוד מלחיו של «סיאני אל יאהודי» — «שופט אניות», אותו שר-צי יהודי, יליד רודוס, אדמירלו של סולימאן המפואר, שבין היתר, כתפקיד שלא מן החובה והמנין, בצד המפות הנאמנות שהיפה את ציי וונציה וספרד, היה מריק בקביעות ובהתנדבות את כל החוף האיטלקי, מבארי ועד וונציה מנערותיו ומעניק להן מסע הינם לנמלי צפון אפריקה על ערסלי מלחיו האפירים השזופים, למשב הרוח הקייצית-הרעננה של הים התיכון שלנו. או, בימים הטובים לאחר גירוש ספרד, כשנהגו היהודים להעניק שילומים ולא לקבלם דווקא, וממש כאן, בין הבתים העתיקים עוד עומדת בחלל זעקת הבתולות המצפצפות, המפרפרות בזרועות משופמות-הפרצופים הצוהלים, «מאמא! לי ט'ורכי!» («מאמא! הטורקי!...»), שעד היום זועקות אותה בנות-נאפולי דרך מסורת, אף שעתה רק דרך לצון כדי לשפר את האוזן, הואיל ואין צורך לגררן בכוח יותר, לא מנאפולי ולא ממקום אחר שבעולם... טפו! גירל אכור! כלום לא יכול היות לגלגלנו לספינת הדגל של סינאני במקום לתיבות הפרזל העשונות ממוזגות האוויר של המאה העשרים!

מיושבים היינו כשכתפינו שרויים בחלל בית העסק לרהיטים שבסמוך, «ירח הדבש», בקירבת כרובי-הנחשת פורשי-הכנף, שחיכו מרחפים מתוך האפילה מתחת לנברשות הגדולות, מאובקות גדילי הזכוכית והמיטות החלודות, הענקיות, שכבר ידעו לילות אהבה לזהטים כאשר חיילי גריבאלדי דהרו שלופי-חרב לקרב החירות בשבילים המושלגים של הררי איטליה.

טיפין טיפין טיפטפה על קדקדינו כבוסת נאפוליטנית ריחניה, צבעונית מטולאת דורות, שנמשכה יריעות יריעות במרומי הרחוב מכרכוב חלון אחד לזה שכנגדו: פרושות-זרועות מתנגפת-ברכיים, מטלטלת נתחי עכוזים, נעה קלות לכאן, קלות לשם.

מאחד הפתחים החשוכים אף בסנוורי שמש אלה, נשמע קול שירו הנוגה של רצען סמוי הולם במקבת.
 „מה ניקח?“ שאל אמריק.

„אם בנאפולי“, הודיע עייף-החיים, „אז לאכול — הכסף לא חשוב. זופא די פשה!“ (מרק-דגים) הכריז באזני היגשוף חיזור-הפנים מלוכלך-הסינר, שצץ בגיחת-רפאים מתוך הפתח העקום וניצב לידנו על מדרכת-ההסיכה המפוארת כשעל כתפו מוטלת דרך גינדור מטלית קרועה, כאילו היה המלצר הראשי ב„דזיאה טרוה“. גם בשבילי, זופא די פשה“, אמר בן-שמעון.
 אני הסתפקתי במנה פשוטה של דגיגונים מטוגנים וצוער המכונה ביקש להתנסות אף בחווייה של מרק-דגים נאפוליטני.

*

**

השם דווקא מופר לי, אך מעודי לא זכיתי להיחזות פנים אל פנים בקערתי עם מרק הים הלזה. חבר יש לי, מוישה שפירא. מפירים אותו בחיפה, אך ככל ספן אמת בן-כנען גדל בשכונת הים של מחלול רעועת הצריפים, המוצפת נחשולי תהום מדי חורף בחורף, או ברחובות יונה הנביא, עזרא ונווה-צדק לפאת ימן של יפו ותל-אביב.

חשופי עכוז סמור-גאוה שכשכנו, עוללים נוגסי בנות, במימי החוף לבן-החולות שעליו הזדעקו-התלבטו אמותינו היהודיות, צפוריות הלב החרד במוי לי! הוא יטבע, מייץ קינוד, הפרא-אודם שלי!“

שזופי עכוז שכשכנו במימי הבריכות העתיקות, דמויות-הסהר, של סלעי החוף הזה אשר בתוכן למדנו לשחות „על ארבע“ כחסילונים הצהבהבים שהתרוצצו מתחתנו, בין קפלי-החול קמוט-האדוות בתוך מי הקרסוליים שחומי-האצות, שהגיעו עד למתנינו הזאטוטיים.

מקדקי אותם סלעים זינקנו, משהוספנו קומה על שמרי-הים, זנק-עבור את מישברי החוף רועשי הקצף, צופני המטמונים, ארגזי התפוזים ושברי סירות-החלום „אמיתיות“ של הגדולים, פליטת ספינות וחופים רחוקים, לא העשויות חול וצדפים שבכמותן נפליג ביום מן הימים.

מאותם סלעים רכי השטיחים הירוקים, הישטנו את סירות המירוץ השטוחות-הגולשות שלנו ב„חאסקות“ מתוחות הבד המזופף הצבוע אדום, הפלג-עבור על פני „גלי העומק“ „עד לאניות“ העוגנות לשולי האופק הרחב של ים יפו, ועד שחורנו ונפגשנו על גבי אותם סלעים, גלגלו אותנו שידריותיהן של אניות רבות על פני ימים ונמלים רחוקים מבלי שניקרנו איש בנמל העגינה או בנתיב המסע של רעהו, אלא רק פעם אחת, ובנאפולי, כאשר התנבא באזני האיציטגנין הסיני הישיש

מגוחך המצנפת בקערת-המזלות מצויירת הדראקונים שלו משסר לביקור של פרנסה לאניתנו בעגינתה במעלה הנהר הוגלי בכלפותה, למחרת הטלתה של פיצצת האטום על הירושימה. והוא אשר מפיו קניתי חכמת מזלות ודעת כוכבים.

לעתים היינו, מוישה ואני, משיירים זה לזה דרישות-שלום חרותות על מושבי מיסבאות-נמל או לוחות-הודעה של מועדונים ציונים המשמשים כידוע כרשת אולפנים מעולה ללימוד משחקי הטניס, הפרידג' והפינגו בכל רחבי תבל בהם מצויים יהודים. אך בשני המוסדות גם יחד התקבלנו בכבוד מלכים. במסיבאות על שום ארנקינו הגדושים ובמועדונים על שהיינו בריות שלא מן העולם הזה — יהודים — ימאים — ומן ה"ארץ"!

פעם מצאתי חרותה בספינסיפון שהיה נושא עמו דרדך-קבע באזורו על שולחן העץ צמיג המשקה בבואנוס איירס, את הכתובת כדלקמן: „כאן היה מוישה שפירא. היט נמאס. פותח בית מלאכה לתיקון אופניים וניפוח גלגלים. (שיבואו קונים) ארבעים וחמשה גרוש שעה, רוצה? ינואר 1944“.

גונב רעיון שלי — ו ל י הוא מציע שכר שוליות! אני אלמדו לקח את הארור! ובכלל — מנין לו הכסף? מהיכן צמח לו לממזר-הים הזקן מתחת לישבנו שק הדינרים הנפוח הזה, שאליו יצאה נפשי על משכב-ספינתי המיטלטל בלילות? נראה שכל נערות המרוחים מסידיני וסינגאפור בואכה קייפטאון וזאנויבר הקיפו לו את חביות המשקה אותן למד, השבח לאל, להריק, עם תלמוד המקלעות וההגה, בספינת סקנדינביה מבורכות-הפקפוקים משטען, כי עבר לקו-מסעות של קבע; בעוד שאניתו זו רמאי שכמותו, רק „נודדת“, היינו, מחזרת בכל נמל אחר מיטען חדש.

בו במקום נטלתי את מזלג-החריתה בידי כדי לאלף בינה את רודף-האהבהבים נואף-הים הערום הלזה ולהודיעו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים מה השקפתי אני על הונאת נערות מרוזח תמימות ומסכנות, האוגרות פרוטה לפרוטה בפוזמק-הנדונייה שלהן, ומבקשות להן חתן ימאי חרוץ וישר, שרות-טובה הוליכתו אליהן מן הארץ הקדושה!

אך הואיל והיפהפיה החבוקה לצדי שיכנעתי באותו מעמד כי נכוננו לנו רגעי אושר אם רק אראנה כמה פאזוס קבלתי להחיות את נשמתי בנמל העליון הלזה מגזבר האניה הצייקן והארור; והואיל ובזכרתי כי חריתה על רהיטי מיסבאות מהוגנות סכנתה בצידה לאבד אותו מפתח-זהב של אושר המונח בקופסתי, אם יתפסני אדון המרוזח אדיר-השפם בשעת מעשה, ומה גם שחריתת כתובות כבר יצאה מגדר אופנה מאז הלכו מוסוליני, המורבי ואשורבניפל לעולמם. כיון שכך, מסרתי תשובתי לאותה ריקה רק בנמל הבא, באלג'יר, שם הנצחתי את תשובתי על פותל מכותלי מוסד מכווד-פחות, אך לבטח חיוני יותר מהמועדונים הציוניים, שבו צריך היה מוישלה לבקר, לפי חשבוני, לתקנת בריאותו ושלוות רוחו: „איפה, מוישה, איפה הימים ההם! יוני 1944“. וסיפרו לי שקרא את זה, הממזר.

כיום הוא כבר רבי-מלחים, מוישה זה, אלא שלא בכך מתגלית נקודת-הפוכד

של אישיותו. זו מתבטאת קודם כל, ובראש וראשונה, ביכולתו להיהנות בהנאת-חך פנה שלימה מפריו של הים כנער-חופים אמיתי.

ז ה — ישממו שדות הקמה והמרעה — יישרפו המאפיות — ילכו הנחתומים והקצבים לעולמם — יינעלו ה"בארים" — אך יישאר הים — לא ימות! מה אינו מסוגל לגרד מן הסלעים? בשר-צדפות, לשד-מדוזות, זחלי-שבוליים, זנבני-קופצנים, ביצי-סרטנים וכל הנלווה, כל הצף וכל המשתיר בעקיבם.

פתאום נפגשנו בנאפולי ב-1948, לא ידעתי מהו ממחר כל כך אל החוף, שכמעט ושכח לשלוף מעל רגליו את קבקבי-הולנד הצהובים עטורי טחנות הרוח האדומות, שבהם הרעים על סיפון הפרזל של אניתו, בלכתו להקביל את פני העיר היתה עדיין הרוסה למחצה אך הוא צעד בטוחות.

לא הבינתי — כבר יש לו כתובות? אבל הוא צעד וצעד, ברגל מאוששת ובקרוסול מלא, אל המקום אשר אליו שומה עלינו להגיע כשהוא מפלס דרכו מלוא רוחב כתפיו בזרם ההמון הנאפוליטני כנתב זקן המנחה כלי שייט מודע בין אניות ים ילדותו, הוא לפני, ואני, כירכתיים מונהגות אחריו. עד מהרה ירדתי לסוף דעתו — לפנינו פסע-הלך פרנש יחף ולראשו סל ענק, נוטף אצות ונודף ריח פירות-ים.

כך הלכנו והלכנו עם ריח הרוח עד שהגענו לשער גדול סדוק כתלים אפורים, עתיקים ומאוזנים העטורים פיתוחי אבן בסגנון בית מדיצ'י, אפשר בסגנון צ'יאקובסקי או מרקוס אאוריליאוס, אלא מי אני ומה אני, הקטן, שאפרוש מן הציבור המאורגן של רושמי המסעות, שכל חד ואחד מהם הוא מומחה לאניות ובחוף לארץ, שלא כימאי פרוע, משכן הוא את גופו ורוחו רק בבתי-גכאת כידוע, ותמיד יסמיך לנו את סגנון המדיצ'ים לכל צמד אבנים המוטלות זו על גבי זו באיטליה.

עיקרו של דבר — באנו בשער, עברנו בחלל קשתו האפולולית ובבת אחת נקלענו ללב לבו של שוק פירות הים — פרות-די-מארה של נאפולי.

מוישה הסתער על התוצרת המעורמת על הדוכן הראשון כדג-חרב, ככריש-נמר שהתגלגלה לתוכו נשמת יהודי שומר-מצוות והנה מוגש לו בערב שבת על שולחן-האלמוגים המאוזב, לאחר יום צום שני של גלויות, מלוא מגש-הסלע צבי-ים מפוטמים קלופי-שריון ומפולפלי-קרביים. על הדוכן הראשון הסתער מבלי להוציא את נשמת הדוכנאית בהתמקחות פרד עקשנית, מה שאינו מורגל אצלו בדרך כלל.

ימינו שלח בערימה צדפות מרשרשות-קליפה ושמאלו חפן, העמיק, בתוך הגוש הקריש, הרירי, המעורר על דוכן העץ הרקוב, העתיק כסיפונה של גליאה וונציאנית והמנומר פסיפס פרחוני נותו גוונים-עלזים של צמחים ויצורי מצולה משובללים, כחלחלים, אדמדמים, המפרכסים-רטובים, מסונפרים ומקושקשים, לאור השמש, בחילופי גוונים משתנים, על רעמות גולשות, ירוקות ומסולסלות, של קוצות-אזוב סבוך, ריחני, שנתבדרו אל מעבר לכרעי הדוכן העתיק, ביריעות מהבהבות-אגלי-הזרם, כשמלונות-מחול מורקות-ירכיים שמבין שוליהן קלועי-

הירק, מציצות פיטמות זהובות, רוטטות חיים, של תפוחי לימונים רעננים, התלויים-
אחוזים במקלעותיהן.

בלהיטות גמע פיו מקעריות הצדף, מבשרן הרך, הסמוק כלשהו, כשהוא
בולען ולאחר מציצה מטילן מעל לראשו מעשה זולליים מן הותיקים, בעוד שמאלו
גוששת-לופתת מאליה בעוית-תשוקה מוסחת-דעת, את רגלי הבטן המפרפרות של
סרטנים, המהופכים סמוקי חרון על גבם ואוחזת במלקחי-אצבעותיו שלוחות צפרניים
בזימי גרונותיהם של דגיי-שריון, מרושעי-לסתות ונוקמני-מבט, בזנבי ובגפי
חלזונות ריריים, משובללים ובמיני חרקים של ים, עכבישונים למראה, חלבוניים
לגוון, שלפי חזותם וניחוח ריחם נפלטו מחגווי גרונו האפלולי, המשתעל, של
נפטון הזקן.

„מאמא מיאה!“ צהלה בהתפעלות הררי-דיים-מחייכי-פיטמות, מרקדים
בשזון איך ריתמה, אמונות הוויוביוס, ה-„סרטנאית“ מתולתלת רעמת העורף,
מעונבלת עגילי האזניים החולשת על דוכן האזוב הירוק והחי הריחני, „הוא טורף
האמיגו שלי! הוא טורף החמוד הרעב שלי!“ ספקה כפיה, טפחה זו על זו קשתות
זרועותיה הבשריות, דמויות עכוזי עגל בן יומו, בחדוות נצחון גועשת, בצחוק
חלבה החם, המציף, מסעיר-הישות, שגלש מעורף שכמה הכביר, מרוכסי כתפיה
העירומות, השזופות; שהתדהד באדיר מעומק גלאי החזה שלה, עטור ענק הזהב
הזול, התופה בנחשול הנאה, מהבהב שקדי העיניים הבווערות, חמות הלב, של בת
נאפולי גזעית, תוססת הדם, ייקבית החיק, יינית העור, זהובת השמיים מוזהרי
השמש, וריחנית הזיעה הרעננה, נודפת אזוב הים, שהקיזה לו, למוישה, מחצית
המחיר, וכמעט שדחקה לבין זרועותיו את בתה, אגל דמותה, משפע אהדה.

כך זכה מוישהלה כבר בעולם הזה, למיקדמת הלוייתן, שור הפר וריבוא
כלות הסולטאן כאחד, המזומנות בגן-העדן לצדיקים שבספני הדור, ואילו לי עצמי
ניתנה באותו מעמד השפלה ביאור-חימית כללית על טיב הרפבו של ה-„זופה די פשה“,
ועתה עשוי אני לעמוד על טיב מראהו וריחו מקרוב.

*

**

בעוד אנו מוסיפים לשבת ולצפות למנותינו מופיע בן-שמעון בקרן הסימטה.
שלא ככלכולים אחרים לא ניסה בן-שמעון להתעשר על חשבון קיבות הצוות במסע
אחד, ולכן טרם הוחלט להטילו בהזדמנות הראשונה אל הכרישים, מושכל יסוד
ראשוני בטיפוח דוד כלכולים יראי צוות סיפון, משימה מוזנחת ביותר בכל
ציי תבל!

„בן שמעון! בן שמעון!“ קוראים אנו אליו מן השולחן.

הוא סר מארחו ונפנה לעברנו: „מה זה? דווקא כאן?“

„יותר מלוכלך — יותר טוב!“ — פוסק לו אמריק את פסוקו.

„לאן הלכת? שאלתיו.“

„לאן?...“ משיב בן-שמעון ומתיישב בינינו. „לאן שנשאו אותי רגלי...“

הן כך תמיד מגיע ימאי למקום שעליו להגיע...

„נכון“, נזכר אמריק, „בפיראוס, בנסיעה שעברה על ה„תפוז“, היה לנו קצת זמן. תפסנו חשמלית לאתונה ונדבק בנו מההתחלה נוסע אחד, סטודנט, „לא יודע יווגית“, אמר, כאילו אני יודע יווגית וצריך לדעת, בשביל להגיע לאן שצריך באתונה“, חייך, „אבל היה לו ראש לבחור הזה! איזה ראש! כל שם של רחוב אמר לנו מי היה הזקן ששמו נקרא עליו, כמה מלחמות עשה, איך הרגו אותו, ומתי, אבל רק רצה שנעלה למעלה, על ההר הזה, איפוא שהאבנים השבורות, מה שמו? אִקוֹ-פּוֹרְלִי, פּוֹלִיס, כן! פּוֹלִיס! טוב, עלינו למעלה, הזענו שם בין האבנים כמו במחצבת „גשר“. הכנסתם שם יום עבודה פעם? אני כן, כשבאתי עולה לקיבוץ. תנסו בחיכם! העיקר, הצטלמנו והכל, אבל זה לא הספיק לו. רק סוקרטס! רק את סוקרטס הוא רצה! בתחילה חשבתי שזה קאבארט חדש שפתחו, ושמחתי. נמאס לי כבר מן הבנות של פיראוס. כשתפסתי מה הענין, כבר היה מאוחר, שעות שלימות בזבזנו על זה. רצנו ורצנו, עד שלבסוף הביא אותנו יווגי אחד לאיזה מערה מסריחה וצעק: „כאן חי, כאן מת, הגדול, הגאון סוקרטס! תנו שלושים דראכמות! ברחנו ולא תפס אותנו. שמעתם? לתת שלושים דראכמות בשביל איזה מערה! השתגעתי אני אומר לכם. לא היתה שם אף חתיכה אחת! כשהספיר לנו הסטודנט, שהמקום שהולכים לשם זה סוקרטס חכם-אתונה, ששוכב שם, חשבתי שזה בעל הקאבארט שמת כמו „דיק המלוכלך“ בלונדון, ועל שמו המקום והוא חכם כותב ספרים אבל לשם פרנסה החזיק קאבארט, ושהבנות שם הם „בנות עתיקות“ מלפני „אלף שנה“, כמו שלפעמים, אתם יודעים, רואים אחת — מאחורנית היא בסדר, באים מלפנים — היא כמו אחד סוקרטס!... אבל בפנים, כשהרחנו את הריח תפסנו שאם פעם ביקרו אצלו „חתיכות“, אז כבר מתו מזמן, כמו בפומפייאה אבל שם נשאר לפחות ציורים מענינים, וכדאי לבקר. סוקרטס זה כלום לא השאיר רק עטלפים ויתושים, קמצן! לא יכול היה להשאיר משהו חוץ מספרים! אבל מה שרציתי להגיד זה שבעצם אפילו סוקרטס לא הפריע! מצאנו הכל — בנות — נגינה — לשתות — לאכול, וגם הסטודנט היה שמח בסדר, רק שכח להשאיר מאה דראכמות ל„מאמא“, אתם רואים! תמיד אמרתי שלא הכל לומדים באוניברסיטה! — אבל אין דבר, הייתי מאבסוט ממנו, לא היו לו דולארים, מספן, ושילמתי בשבילו... ככה זה בחיים — מה שצריך למצוא — מוצאים“.

„אולי בינתיים, עד המנה העיקרית נריח קצת משושנת-הכוכבים שלך?“

פנה אלי בן-שמעון בחיך.

„שושנים? שאל אמריק בפליאה „הלוא הכל מסריח פה!“

„מה אתה יודע בכלל?“ נענה בן-שמעון בלגלוג מהול היתול „בר-חמרא,

ראש לשמנים שכמוך, כל היום במכונה עם אסוך השמן בתוך החורים המסתובבים...

אנחנו על הסיפון רואים שמיים... מריחים עננים“...

„שמע“, נופף אמריק את אצבעו באיום, „הפיצים שנתת הפוקר לארוחה

הריחו, אבל לא עננים! זה לא צוות של „צופי-ים“, אתה שומע? אם עוד פעם“...

„מדוע דוקא כאן בנאפולי?“ היקשתי.

„ואיפה אתה רוצה שנשאל בכוכבים?“ שאל בן־שמעון, „בניו־יורק? איפה שהממון מתגלגל לתוך הרחובות... בספרד? — במקום שרק מטורף או חולה־לב נשאר באנייה או אולי בנמל־הפית, איפה שאין לנו רגע לנשום?“
 „מה בכלל כל זה?“ שאל צוער המכונה.

„זה כוכבים“, הסביר אמריק, „איזה נביגציה לתפוס את המזל — השד יודע מה — הלוואי שהייתי יודע אז היו עומדות אצלי הבחורות בתור ומשלמות לי כמו לסילסול תמידי.“

„מתי כבר יביאו את המנות?“ תהה צוער המכונה בשעמום.

„פה לא מטבח הפועלים! נהם עליו אמריק ברוגזה. „פה איטליה ופה מבשלים לך על המקום שתדע שזה טרי. לא מוצא חן בעיניך — לך לרחוב ב החלוצ לאכול „סלט מיונז“... גם־כן אוכל מסדרים לך“...
 „תראו זה ענין מסובך“, הסברתי. „חשבונות רבים“...
 „מה, לא מספיק שיודעים את היום והחודש?“ שאל בן־שמעון.

„לא“, השיבותי, „בכל שנה מתגלגלים כוכבי הלכת לאיזורים אחרים של גלגל המזלות. יש למצוא את „המזל הצומח“ העולה מן המזרח בשעת לידתו של אדם שהוא „בית החיים“ שלו ולקבוע באיזו מעלה של איזה סימן הוא עולה ולפיו לחשב את התחלות שאר ה„בתים“ שלו... יש לקבוע איפה בדיוק עמד כל כוכב־לכת באותו מקום שניפגשו קווי האורך והרוחב באותו יום של אותו חודש באותה שעה ובאותה דקה... איך השפיע כל כוכב בפני עצמו... איך כולם יחדיו... יש הקרנת יסוד לידתית של המערכת כולה. יש הקרנות של כוכבים במעבר מ„בית לבית“...“

„עוזב אותי עם „החשבונות“, רגש אמריק. „יהיה לי כסף פעם אחת בחיים או לא?“

„מתי נולדת אמריק?“ שאלתי.

„שניים־עשר בינואר עשרים וחמש“, השיבני.

על נייר מפיות רך שירטטתי את המעגל וחציתי שש פעמים את מרכזו לתריסר פלחי בתים... בבית השמש שלו ציירתי את עיגול השמש המנוקד ואת כוכב־צדק שבאותה שנה חנה בסימן זה; את קילשון אוראנוס ואת מאדים נתתי בביתו השלישי שנפל בסימן דגים... נוגה היה אותו יום במאזניים הירח לפי הטבלאות בעקרב...

„יש לך הרבה מזל, אמריק“, הודעתיה, „נולדת בשנה שצדק התחבר עם שמש וזה קורה פעם אחת בשתיים־עשרה שנה!“...
 „ודווקא אותו היו צריכים לשלוח לאנייה שלי“, התנהם עייף־החיים מתחת לחטמו.

„לי יש מזל?“ תמה אמריק, „הלא כל החיים שלי אני עובד כמו חמור“...
 „זהו זה!“ הסברתי, „אתה שמור! אחרת היית שובר לגמרי את הראש!“

„הלוא תמיד יכול להיות גרוע יותר“! פירש בן-שמעון „ומי יודע מה זה טוב ומה זה רע“!

„אמריק“ אמרתי בקול לאחר חישוב-מה של חשיבות, „זורקים אותך מהדירה“.

„תזרוק את הכוכבים שלך ישר לתוך הים!“ צחק לתוך פני.
„זרוק את עצמך לים!“ עניתי לו בזעם.

„אני גר כבר חמש שנים אצל אחותי בקריות כשאני בא לחיפה, ונכנסתי עכשיו לשיכון... או מה אתה רוצה?“...

„אל תשים לו לב!“ קרא בן-שמעון. „הוא רימה אותך בתאריך! ראיתי הבוקר את פינקס הימאים שלו כשנתנו אותו למשטרה לרשיון“.

„אז איך זה בכל זאת יצא חלק נכון?“ היקשה צוער המכונה.

„זה כל החכמה, מטומטמי-מוח!“ השכלתים דעת.

„השנה היתה בסדר!“ הסביר בן-שמעון. „ויש דברים משותפים לכל השנה!“
„אז מה אתי?“ שאל עייף החיים.

„מתי נולדת?“ שאלתיו. — „שנים-עשר באוקטובר שנחאי... אלף תשע מאות שש עשרה...“

חזרתי ושירטטתי מעגל חדש... כוכבים חדשים... חישבתי והיפשלתי את פרגוד המרומים בפני יקרנו: „אתה קצת קשה-אופי לפעמים“, אמרתי, „אך תובע משמעת ולכן טובים בך...“ סומק-הגאה חלף על פני עייף-החיים. „למעשה, התלהבתי, אתה אפילו רחב-לב, נכון לפרוס מלחמך בכל עת... אוהב ילדים... מחבב...“

„אתה סתם משמיץ בן אדם!“ צעק אמריק. „זה לבו טוב?“ קרא בזלזול,

„נסה ללוות ממנו פרוטה... הלוא הוריד לנו עשרים שעות נוספות החודש!“

„עצלנים ארורים, רוצים כסף בחינם!“ נהם עייף-החיים.

„נסה לגעת בקצה פרוסת לחם שלו על השולחן ותראה!“ המשיך אמריק,

„הוא לא סובל אפילו כשנוגעים בכף שלו, בקצה הצלחת שלו והכל צריך להיות, שלו!“

„ילדים? הוא אוהב, ודאי שהוא אוהב. אם היה יכול היה מפטר את כולנו

וממלא את כל האניה ילדים שלחברה יעלה פחות. במקום בשר היו מחלקים גלידה,

שישמחו לעבוד ויעלה פחות — „ייעול“ — אתה מבין...“

„יש לו נוגה בבית החמישי... בית היצירה. יש לו גם נשמה של אמן“,

טענתי.

„כן“, אמר צוער המכונה, „הוא הכריח אותי לצבוע מחדש את ה...“

„אתם טובים!“ התרסתי בשילהוב-לחיים. „אתם תראו שהוא אוהב ילדים,

פורס מלחמו“.

„זה יקרה רק אם הכוכבים שלו יזווו!“ הכריז אמריק בלגלוג.

בו ברגע ירדו על ראשינו צלחות ה„זופה די פשה“, סוף סוף!

זכר סל רטוב, שער עתיק ודוכן ירק ריחנייים עלה בזכרוני.

התבוננתי פנימה בצלחות הנזיד המהבילות. בטבור המשחה צפה גוויית דג מחוץ־זנב מלוק־קדקד, שייצג בישותו הדמומה את הרבדים העליונים של האוקיינוס ואילו תוכו של המרק היה גדוש כל־טוב־סל־המעמקים הריחני, מפרפר־החי, של נפטון הזקן, כבבואה מהופכת, של אגם שמימי קדמון, שורץ עוברי־חלל כוכביים, מסונפרים, משולפחים.

מה לא רחש, מה לא שיכשך במרק השרצים הלזה?

שיירי סנפירים, שברי קשקשים, קרומי זימים, בשר צדפות, שלפוחי קרביים, סלילי חלזונות חלבוניי־מלמלה, שבלולי קונכיות ריריות, מרבי רגליים מתפשקי־גפיים, קרעי צלופח מבושל, זרועות מסורטנות, אדמומיות, איטריות ארוכות ונחשי נהר לבנים שהיו כרוכים על גויות־הדג, בתוך אד הרתיחה העולה עדיין מן הצלחות החמות, כעבותות־גרר הדוקים על פגר ספינה עשנה, שבוקת־תורן, נקורת עיני אשנבים, מחוצת־חרטום פעור.

כל כולו של נזיד־המדוסות המסונפר, המהביל, הריחני, העל והתת־מימי הלזה, התפלש־התבוסס במישרת רוטב שמנונית מגוון החלודה של עגבניות מבושלות בשום בלול בשמן־זית ופרורי לחם, כקרקעיתו המרופשה, רוחשת החי, של נהר רדוד־מים, מחולזן שבלולי־אד, שבתוכו התעקלה בפיתול־שאלה גדול, משפתה האחת של הקערה לזו שכנגדה, "רגל" שחורת־בשר כצמיג קפיצי הזרועה פיטמות־מציצה אפלות פיות — אורועת־תמנון מחודדת כשוט, שמקום קריעתה התפוח הלבין בדילדולי בשר מרוטים, צחורי־חלב־חי ואשר נחה, טבלה, במישרת העגבניות חלודת־הגוון והתעקלה על גבי תל הנזיד־הצף, מהבילה־שבוללים, כמגלב־גורל, זנובת־הוים, מבשר־אימים.

רק הצפרדע, צפרדעתו הירוקה, מחוספסת־העור מפלבלת־העיניים, של תנין נבוכדנאצר הגדול, רק היא, ראו — הפלא ופלא! — לא פירכסה בתוך יאור־התמנונים ענוג־הניחות, במחול הטאראנטלה העליו!

עייף־החיים הפשיל שרווליו וניגש למלאכת הפרדת האיברים וטחינת הלסתות במנוחת נפש. הרי נולד כאמור בשנחאי, במימי סין, מקום שם שורץ הדראקון הגדול, חבוש מצנפת המאנדריינים, וששת בניו, בן־שמעון, צוער המכונה ואמריק, ניתבו דרכם בין מצופי־הצדפות, עבותות־הנחשים וזרועות־התמנון השחורות בזהירות מהולת אימה כלשהי בפני הבלתי־מודע.

והנה צץ ליד שולחננו נאפוליטני קטן פרוע־שער, כחוש, מלוכלך ויחף, ככן שמונה או תשע שנים. בביישנות ניצב ליד השולחן והסתכל בנו.

עייף־החיים טאטא אותו במבט קל וצר ארשת פנים משועממת כלמראה זבוב מטריד כשהוא זורק, אגב־אורחה, לחלל האוויר: "צריכים לתת לו משהו, שילך" מבלי לפרסו חלילה מלחמו שלו, כאילו דיבר אל חבורת מלצרים ערטי־לאיים בטרקלין האניה.

מבלי להקדיש לילד שימת-לב יתרה הושיט לו אמריק פרוסת לחם בשמאלו בעוד ימינו טורחת בכף ולסתותיו געות בקצב. אלא שהקטן הוסיף לעמוד עלינו כשפיו מכרסם לאיטו את הפרוסה ועיניו נעוצות בריכוז-חושים מאומץ של רעב-תמיד בצלחותינו המהבילות.

כיוון שעייף-החיים הניח מראש שמצותו תתמלא וסבור היה שהילד לבטח הלך, הוסיף לאכול ולשתות מתוך צלחתו, מהורהר, מכונס בתוך עצמו, בשלוות-אכילה עילאית ובהנפות כף איטיות ומצמוץ שפתיים שקט, מבלי להרים את עיניו ולהתבונן סביבו, עם פרוסתיו שלו, שלא מסל הלחם הפלילי, הסדרות לפניו על המפה, זו על גבי זו במשטר; עם צלוחית הפילפל שלו, עם קנקני החומץ ושמן-הזית שלו, שבעל המאורה הוצרך לטרוח בהבאתם במיוחד, מתוך טעמי "טריות" כמובן, וכל כולו מרוחק כדי טפה של הסתייגות מאתנו, היושבים כפופים, כמעט ראש לראש, סביב השולחן הצר והרעוע.

בפתע התרחש הבלתי-אפשרי, הבל-יאומן האיום, הוועתי ביותר — מתוך רגע של אבדן עשתונות נוצצי-עיניים לטושות-רעב, ותשוקת איך קץ למאכל התאוה הנאפוליטני שלו, זינק הילד אל עבר עייף-החיים והטיל את כפו המלוכלכת ישר לתוך צלחתו המהבילה כשאצבעותיו המזוהמות מגודלות הצפרניים, נקמצות על זרוע התמנון טובלת הרוטב.

מופית-דהמה הינחנו את המזלגות והכפות מידינו ופעורי פיות תקועי-לחם התבוננו במתרחש.

מורעד אימת-המעשה שעשה ניצב הילד לפני עייף-החיים, הקופא חיוור על מושבו. טרוף-עיניים עמד הילד, מקופד-גו, מורכן עורף — נכון למהלומת האגרוף שמדי רגע תנחת עליו. אך מבלי לנסות להמיש או להחזיר אליו את כפו הקמוצה בעוז חיים, עיקש, עד היהרג, על זרוע-התמנון.

סומק-זעם איום מהול-בחילה ותאוות-רצה עלה בלחיו של עייף-החיים. שפתיו נעו, נעקמו ברטט-זדון, חזהו גאה בהתרגשות, שרירי-כתפו רעדו, ידו נעה... בו ברגע נתקל מבטו במבטי... לרגע התעצם זעמו, אך מיד התלקח בעיניו שביב של גאווה, של התאפקות ורצון להוכיח בכל מחיר כושר התגברות ויכולת-עמידה בניסיון עצמו; במאמץ על-אנושי של מי שהגיע לפיסגת התעלות הנפש בחייו, העלה חיוך תנינים של טוב לה בעיני הנמר-גמל היגעות שלו, וכאילו לא נגע לו הדבר כלל, נהם לתדהמת כולנו נהימה של חיבה כלפי הילד הנפחד ובניעת מרפק הזמינהו להתכבד במאכל-התאוה שאליו יצאה נפשו. "אוקיי... אוקיי... בונג בונג באמפינג...". ("ניחא... ניחא... ילד טוב טוב...").

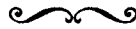
עורף הילד המורכן, האוחז עדיין בכל כוחו בזרוע התמנון, הזדקף בתמהון, עיניו מיצמצו לכל עבר בפחד והשקיפו מיוסרי-אימה בפניו של עייף-החיים. משראה את הבעתם הפנה, גיחך לעצמו לפתע כחוצפת הנאה פרחחית, מלגלגת, ושוב עברה עגנת-פחד חיתית, רוויית אי-אימון טבעי על פניו. בחשד הוליך מבטו על פני כל אחד מאתנו ובבתי-אחת משך אליו את כפו

עם הזרוע הנגררת, ניגרת רוטב על המפה, והחל מזנק בריצה. לרגע נעצר על עמדו בגבו אלינו, ובלהיטות הפשיל ראשו כלפי מעלה, פעור־פה, כמתכוון לינוק בשכיבה מדדי עץ, ובידו הגביה את הזרוע המפרפרת בכפו בחלל האוויר, כונב נחש חי אחוז בכף. הקצה המרקד הצליף פעם־פעמיים על פרצופו המלוכלך, עד שגלכד במלצעות פיו הפעור הסוגרות עליו. בתנועת צוואר עזה משך ממנו הילד נגיסה נמרצת, שהתיזה רוטב אדום על עיניו, על מצחו, על לחייו... לרגע הפך אלינו שוב את פניו המוכתמים בפחד הייתי, בלתי־מודע, אך מיד החל רץ כשקצה הזרוע נגוסה בפיו, רץ־לועס, לועס־רץ, לועס־רץ, בשמחת גדיים עליוזה, עד שנעלם בקרן הסימטה מנגד.

כך ירדתי לסוד מעשה חיבורה של לולאת הקשר ענודת הכוכבים טובלי המרק, לשורש מהותו של האגד הכוכבי, המרקי, שבין מלוא הגלגל כוכבי שמיים רחוקים, משריקיילל, מקריני־אינסוף. לקערה מהבילה, עטורת־קונכיות צפת־איטריות, של מרק דגים נאפוליטני.

לא שכפרתי חלילה בעיקרון הנצח התהומי, המלכסן יום יום שעה שעה, לבין זרועותיו של כל תמנון־גורל מפוער שלוחות, את יונה מושלך־הסיפון שלו, אך זכור אזכורה וחרות בקרקפתי אחרותה.

שאין לך ימאי אשר לא יגיע למעגן־היעד של מסע גורלו ולתמונות החיים הנכונות לו אם לא יניח לשידרית ספינתו להסיעו בים, למשוטי ארכובותיו ולזנב ריחה של הרוח להוליכו ביבשה.

„רומי וירושלים“ למשה חם

הס בעל שרשים יהודיים עמוקים היה — — — ועל כן חריפים ביותר ב„רומי וירושלים“ הדברים שהוא משמיע בגנות כל אלה המתפכחים לעמם וייחודם, וביחוד בגרמניה, לאמר „הריפורמה“ היהודית בגרמניה על כל ספיחיה. — על רקע זה מסתברת הפתיחה של המכתב הראשון ב„רומי וירושלים“, שהוא בנוון הנעימה לכל הספר: „הנה שבתי, מקץ עשרים שנות התנפרות, ואני עומד בתוך עמי, משתף עצמי בחגי שמחתו ובמועדי אבלי, בזכרונותיו ובתקוותיה, במלחמותיו הרחניות אשר מבית פנימה, ואשר עם עמי התרבות, שביניהם הוא יתב, — אך בהם לא יוכל להתמזג במזיגה גמורה, אם כי כאלפיים שנה היה חי ושואף עמם יחד.“ — התפרצות רגשית זו מפעמם את כל הספר — — — משמשים כאן בעירוב פרקי אמוציה ליד פרקי הגות פילוסופית וחוזר חלילה. עירוב זה הוא איפוא חינו המיוחד של הספר המפעים לב כל קורא מקץ מאה שנה להופעתו — וגדולה מזו: מקץ מאה שנה להופעתו מגלים פרקים מרובים חיוניות במידה לא מצוייה ואתה חש עין החוזה והצופה למרחקים.

ג. קרסל: משה חם, תרבות וחינוך, הוצאת ספרים, תל־אביב, 1961 עמ' 63.

המדיניות האמריקנית, המזרח התיכון ומדינת ישראל

מאת יהושע תדמור

כל המבקש לעמוד בימים אלה על טיבה של המדיניות האמריקנית המזרח-תיכונית לא ימצא טיוע לכך מצד ה"סטייט־דפארטמנט", שהשתיקה יפה לו. לפי אנשי ה"סטייט־דפארטמנט" יש להימנע מכל הצהרות מדיניות בענייני המזרח התיכון העלולות להסעיר את הרוחות ולשמש נושא תעמולה בחלק עולם הרגיש כל כך לכל תגובה אמריקנית. מאחורי זהירות מופלגת זו מסתתרת מגמה האומרת "דרשני".

הזהירות בהפגנת ידידות כלפי ישראל

המדיניות האמריקנית כיום גוזרת על ביטויי ידידות כלפי ישראל. דברי מחלקת החוץ בוואשינגטון טוענים אומנם, שהיחסים בין שתי המדינות הם תקינים לחלוטין. דיפלומאטים ישראלים, אנשי השגרירות הישראלית בוואשינגטון מקיימים את "דו־השיח" עם מחלקת המדינה כמאז וכתמיד. הסיוע הפלפלי האמריקני בצורה של עודפי מזון וחמרים אחרים לא נפסק. אומנם ערכו בכלפלה הישראלית הולך ופוחת. אולם אף "הסמל" שבדבר חשוב כאן. כלפי חוץ אין לראות שום שינוי לטובה או לרעה ביחסי ארה"ב—ישראל. היחסים הם "תקינים", ולא עוד, אלא יש ואנו זוכים גם לגילויי־דעת ידידותיים חיצוניים מצד הנשיא או מצד סינאטורים וחברי הקונגרס. אף־על־פי־כן אין להתעלם ממידה רבה ומופלגת של זהירות מצד ה"סטייט־דפארטמנט" ביחס לישראל. והסתייגותה של אמריקה מתגלה במכלול הבעיות שזיקה ישירה לה למדיניות האמריקנית במזרח התיכון.

כמה אירועים בזירה הבינלאומית יש בהם כדי להמחיש את הנחתנו. בוועדה המדינית של עצרת או"ם האחרונה פתחו, כידוע, מספר מדינות אפריקניות ודרום־אמריקניות ביוזמה והגישו לוועדה הצעת החלטה הקוראת למדינת ישראל ולארצות ערב לשאת ולתת במישרין לשם קידום השלום ביניהן. הצעת ההחלטה זכתה לתמיכה נרחבת. מדינות אפריקניות, דרום־אמריקניות ואירופיות נתנו לה את ידם. אולם המשלחת האמריקנית הכשילה יוזמה זו. לא זו בלבד שמנעה את עצמה מהצבעה, אלא אף יצאה בגלוי נגדה. מספר מדינות שדרך להצביע בשאלות כגון אלה עם המשלחת האמריקנית נגררו גם הפעם אחריה. עיקרון המשאו־ומתן לפתרון בעיות השנויות במחלוקת הוא עיקרון מקובל ומקודש במגילת האו"ם ובמדיניות

האמריקנית הגלובאלית. אף-על-פי-כן ראו האמריקנים צורך להכשיל יוזמה זו. גם סירובה של ארה"ב למכור נשק לישראל בעינו עומד. וזאת על אף האספקה הגוברת והולכת של נשק סובייטי חדיש למצרים, עיראק וסוריה. אומנם, ניתן לומר שארה"ב מעולם לא מכרה נשק לישראל. הממשל הדימוקראטי של הנשיא קנדי לא סטה בשאלה זו ממדיניותו של הממשל הקודם; אלא שהצפיות מן ההצהרות של הסינאטור קנדי במערכת הבחירות יצרו בשעתן יסוד ותקווה לשינוי לטובה, אם לא בשטח הביטחון הרי לפחות במישור המדיני. אולם נתאכזב הציבור היהודי באמריקה בהבטחותיו של קנדי בעשרים וחמישה לאוגוסט, 1960, במלון סטאטלר באזני הוועידה הס"ג של ההסתדרות הציונית:

„בדעתי להטיל את מלוא משקלו של הבית הלבן — הכריז או המועמד הדימוקראטי — לשם זימון ועידה מורכבת ממנהיגי ישראל וארצות ערב, בה יבררו וילבנו, ללא פומביות, את בעיותיהם המשותפות, תוך הבטחה שאנו תומכים בשאיפותיהן לשלום, אחדות, עצמאות, וחיים משופרים יותר; אנו נבטיח להן, כתוספת להתחייבות מוסרית זו, את נכונותנו לסייע להן סיוע פלפלי ושכני“...

יוזמה זו לא קויימה, הרוח שבה הושמעו דברים אלה גם היא פינתה את מקומה למדיניות של הסתייגות מכל ביטוי פומבי של ידידות לישראל, גינוי של תוקפנות, וביקודת כלפי הצהרות מלחמתיות-תוקפניות של מנהיגי מצרים, סוריה ועיראק.

חידוש מסע ההתקרבות לנאצר

עובדות אלה הן רק חלק מן התמונה המדינית. בעצם ימים אלו נערכים בקאהיר ובוואשינגטון דיונים ושיחות על הגברה ניכרת ביותר של הסיוע האמריקני למצרים. סיוע זה, גם היום, אינו מצער. מצרים קיבלה בשנה זו בעודפי מזון ובמזומנים מענקים בערך של קרוב למאה וחמישים מיליון דולאר. ממשלת ארצות-הברית מוכנה עתה להעניק לממשלת מצרים סיוע כספי גדול הרבה יותר למטרות פיתוח ותיעוש של המדינה אם יאות שליטה של מצרים למלא אחרי תנאים כלכליים מסויימים בהתאם לעיקרונות הכלליים של מדיניות סיוע זו. בשיחות שהתנהלו בקאהיר לפני שבועות מספר בעת ביקוריהם של צ'סטר באולס, יועצו של קנדי, ג'ורג' מק-גארון מראשי הסוכנות האמריקנית ל"מזון למען השלום" והיועץ הפלפלי, מייסון, מסוכנות הפיתוח האמריקנית, נבדקו אפשרויות אלה באורח יסודי. שליטה של מצרים, ג'מאל עבדול נאצר, הנתון במצוקה פלפלית, מעוניין מאד בהגברת סיוע זה, כשם שהוא מעוניין בהמשך הסיוע הסובייטי. אם יספיק נאצר לתנאים המינימאליים של תקנות סיוע החוק, כגון: שמירת יציבות המטבע, צעדים למניעת אינפלציה וכדומה, ויגיש תוכניות כלכליות בנות-ביצוע — הרי יש להניח שממשלת ארה"ב תהיה נכונה להעניק לו כמאה וחמישים עד מאתיים מיליון דולאר נוספים לביצוע תוכניות אלה. עד כה סירב השליט המצרי להיעתר לתנאים האלה וראה בהם התערבות בעניינים הפנימיים של מצרים, אך

המשאומתן יימשך. שני הצדדים מעוניינים בו. ובסופו של דבר יש להניח שהסיוע האמריקני למצרים וליתר ארצות ערב ילכו הלוך וגבור.

משמעותה המדינית של מדיניות הסיוע הכלכלי

אין להוציא משפט נמהר, שיש כאן ביטוי של מדיניות אנטי-ישראלית. בירושלים ובוואשינגטון מדגישים שביחסי ארה"ב-ישראל לא חל שום שינוי. אף-על-פי-כן איך נפרש את שיטת-הפיוס ביחס לערבים של מעצבי המדיניות האמריקנית?

האמת היא, שאין מדיניות אמריקנית מזרח-תיכונית נפרדת, כי שלובה היא במדיניות האמריקנית הגלובאלית ובמאבק הבינוגושי. כל ניסיון לפרש מעשי אמריקה במזרח התיכון כדברים בפני עצמם, יוליכנו שולל. מכאן שיש לבדוק כיצד מעריכים האמריקנים את המדיניות הסובייטית במזרח התיכון ולבחון לאורה את המדיניות האמריקנית.

ה"סטייט-דיפארטמנט" רואה את המדיניות הסובייטית במזרח התיכון כמדיניות של הסתננות וחדירה כלכלית וצבאית לארצות-ערב, וכל מאמצייה מכוונים להגביר את התלות של מדינות אלה בגוש הסובייטי. כשם שהסובייטים מבקשים להגביר את התסיסה הסוציאלית באיזורים אחרים פעולם, כך הם מעוניינים להגבירה במזרח התיכון. בעת ובעונה אחת הם משתדלים להחדיר את ההכרה, הקיימת בלאו הכי בקרב ממשלות ערב ודעת הקהל הערבית, שאמריקה היא ידימינה של ישראל ולולא היא לא היה בכוחה של "המדינה הציונית" להחזיק מעמד אף יום אחד... נוה לה לרוסיה הסובייטית, לדעת האמריקנים, שתתגבר המתיחות לאורך גבולות ישראל-ערב, וכשתיגרות פורצות, להתייצב באו"ם לימין ארצות-ערב ולהשתמש בכמה זו ובכמות אחרות, לרבות מערכת ענפה של שידורים בערבית, כדי להפגין את התמיכה הסובייטית בהן נגד "התוקפנות" הישראלית. הסובייטים המשוחחררים מלחצה של דעת-קהל ואינם מוגבלים בשיקוליהם, מסוגלים לנצל קלפים אלה עד תומם כמעט. מאידך אין ממשלת ארצות-הברית יכולה להתחרות עם הסובייטים במישור זה. היא אינה חופשית לנצל את הקלף הישראלי או האנטי-ישראלי כפי שמסוגלים ועושים הסובייטים.

מבחינה זו היתרון נתון מראש בידי הסובייטים. לפיכך כנים האמריקנים בוואשינגטון כשהם אומרים, שמדיניותם במזרח התיכון היא מדיניות של עידוד מגמות השלום והיציבות. החרפת המתיחות במזרח התיכון אינה משרתת את המדיניות האמריקנית הגלובאלית. בעיני מעצבי מדיניות זו יש ערך קטן מאד לכמה מאות מטרים באיזור המפורז. אף גורל דייגי הכנרת הישראליים אינו מטרידם. כמו כן אין לבם נתון לחרדתה של ישראל לפיסת קרקע בצפון הארץ, לזכויותיה בכנרת וחששה שכל נסיגה, אף פחותה ביותר, עלולה לשמש פתח לתוקפנות ולחץ מוגברים יותר. אלא שהעיקר לגבי ואשינגטון הוא שישלוט השלום בגבולות, כי כל סיכסוך והתלקחות מקומית עלול להכניס את אמריקה במבוכה, כשהקובלנות מגיעות למועצת הביטחון. לסובייטים הסיכסוכים האלה הם ענין

לענות בו. מדינאי אמריקה, מאידך, באו"מ, ושגריריהם במזרח התיכון ניצבים בפני אתגר תעמולתי וידם על התחתונה. אפילו מבקשים באי-כח מדיניות החוץ האמריקנית להתחרות בסובייטים בגילויי חיבה לערבים, אין הם אלא מפגרים אחרי מדיניות מוסקבה. לפיכך מעדיפים הם שאש התקריות לא תתלקח ללהבה. ואם רואים הם הכרח לעשות מעשה, המתפרש כבלתי צודק כלפי ישראל, נוח להם שיתנוסס עליו חותמו של האו"מ ומוסדותיו. מכאן תמיכתם בהתמדתו של כוח-החירום של האו"מ בגבולות ישראל-מצרים כגורם המונע, הפחות לפי שעה, כל עוד מעוניין בכך השליט המצרי, התלקחיות; מכאן תמיכתם בהקמת תצפיות או"מ בגבול הצפוני של מדינת ישראל וכדומה.

המניעים להגברת הסיוע לנאצר

אף כי הסורים הם קולניים יותר, ולמרות מעשי התוקפנות האחרונים מצידם בצפון — המפתח לשלום במזרח התיכון נתון בעתיד כבעבר בידי שלט מצרים, ג'מאל עבדול נאצר. רודן זה ממשיך באורח שיטתי בצבירת מאגרי נשק גדולים. מטוסי קרב חדישים ומפציצים מדגמים משוכללים ומרחיקי טוס מוסיפים ובאים מסס"ר למצרים. שליטיה של ארץ זו עוסקים במרץ רב ובשיטתיות בחיזוקו ובהגברת כוחו התוקפני של הצבא. מתמיהה ומדהימה היא לכן ביותר המדיניות האמריקנית המוכנת להגביר את הסיוע הכלכלי, שעה שוואשינגטון מצהירה שכוונתה ייצוב ארצות המזרח התיכון והכשרת הקרקע להקמת השלום בין ישראל לארצות ערב. על כרחנו אנחנו מגיעים לידי מסקנה שמדיניות כזו פוגעת בטובתה ושיגשוגה של ישראל. ובעוד שאנו תוהים ומתריעים אל המגמות האנטי-ישראליות של המדיניות האמריקנית, טוענת ואשינגטון: להד"ם. אומנם אין היא מכחישה את האפשרות של הגשת עזרה לקע"ם, אך היא משתדלת למעט את חשיבותה ולהעמידה על סיוע כלכלי בלבד. מכל מקום מכחישים ב"סטייט-דיפארטמנט" את הפירושים הערביים לדבר, שנתפרסמו בקאהיר, כאילו יבואו הסדרים אלה על חשבון ישראל. זאת ועוד. אנשי ה"סטייט-דיפארטמנט" אשר נפשם יצאה פעבר להתפייס עם נאצר, הם הרבה יותר זהירים עתה מאשר בעבר. הם ניכחו פעם, פעמיים ושלוש ועתה אין הם בטוחים שהם לא ייפּוּ פעם נוספת, ומכיוון שכך, מבכרים הם לבצע את תוכניותיהם ללא פומביות, ללא כותרות עתוניים ופירסומים.

אשר לגופו של ענין, הנה גמלה בוואשינגטון ההכרה, שיש להגיש סיוע לנאצר, אך אין לה אשליות אלה שהיו לה לפני כעשר שנים, שעה שמדינאים אמריקנים ראשונים במעלה ביקשו לראות בשליט המצרי את המנהיג הערבי הדגול אשר יאחד תחת כנפי ממשלתו את העולם הערבי כולו ואשר ישמש מחסום בפני הסתננות קומוניסטית. היום מוכנים האמריקנים לסייע לנאצר, אולם מסתייגים מן האידיאולוגיה הנאצרית שביקשה לאחד, ואפילו בכוח, את ארצות ערב. עד לפני כמה חדשים היה קיים עדיין חשש בבירתה של ארה"ב, אם אכן זו הנה המדיניות הכשרה ביותר. בחוגים המדיניים בוואשינגטון עקבו אחרי המתרחש

במזרח התיכון, ביחוד בקע"ם, לרגל הקרע עם סוריה. הוטל ספק במעמדו של נאצר והשפעתו בזירה הבינערבית ויציבות שלטונו במצרים גופה. המסקנות, שהגיעו אליהן אנשי מחלקת המדינה לאחר שיקול-דעת ממושך הן: שלטון נאצר במצרים יציב והוא נהנה עדיין מפרסטיז'ה ופופולאריות ניכרת בקרב עמו; על אף ירידת קרנו בקרב ממשלות ערב עדיין הוא משמש מקור השראה להמונים הערביים. קאהיר עדיין מכריעה, לפי דעתם של המומחים האמריקנים, בשאלות בינלאומיות של ארצות ערב. הנייטרליזם של נאצר, בין אם שאר מדינות ערב מאמינות בו או לא, קובע את ה"קו" המדיני שלהן, הצבעותיהן באו"מ ועמדתן בזירה הבינלאומית. הנחת-יסוד אחרת שהגיעו אליהו המומחים האלה היא, שעל אף הזיקה ההדוקה שבין נאצר למוסקבה, ועל אף עיסקות הנשק והתעמולה האנטי-מערבית והאנטי-אמריקנית החריפה שקאהיר מפיצה בכל ארצות ערב ואפריקה, והמשרתת בסופו של דבר את הסובייטים, אין נאצר קומוניסט, ואף אינו קשור ותלוי במידה כזו לברית-המועצות עד כדי סכנה לעצמאות ארצו. מדינאי אמריקה סבורים, שנמנע השליט המצרי להפוך את ארצו "לבסיס לקומוניזם הבינלאומי", ואף שהתקשרויותיו עם מוסקבה הנן הדוקות, הרי אין לדחוף אותו בכיוון זה ללא-דרך חזרה.

מכאן הנחת-יסוד נוספת: הממשל החדש בוואשינגטון מוכן עוד פחות מקודמו, להכשיל את נאצר, ואשינגטון אינה מאמינה שקיימת אישיות מצרית אחרת המסוגלת ליטול את השלטון בידה. זו יכולה לבוא רק מקרב הקצונה המצרית בדרך הפיכה; אלא שמדינאי אמריקה מבכרים את המצב הקיים על כל התקלות של המשטר המצרי כיום, על תמורה שעלולה לשמש מקור-פורענות חמור הרבה יותר. נאצר, על אף התפרצויותיו וגילויי זעמו, תמרוניו וסחטנותו ממזרח וממערב כאחד, פועל בתחומים מסויימים ועד עתה לא חרג מן הסייגים שחג לעצמו.

למכלול הנחות אלה יש להוסיף את הדאגה האמיתית השוררת בוואשינגטון למצב העניינים במצרים, על הבעיות הדימוגרפיות-חברתיות-כלכליות החמורות. מומחים אלה בוואשינגטון חוששים, שמצרים תעמוד, תוך כמה שנים, בפני קשיים שעלולים לזעזע את אישיות המדינה. חששם העיקרי הוא מפני עליית כוחם של אלמנטים קיצוניים, קומוניסטים או בדומה להם. נאצר, לעומת זאת, מאמין, שיש בכוחו לפתור את בעיותיו באמצעים נועזים וסיוע מבחוץ. אומנם אין אמריקנים אלה המכירים המצב תמימים עד כדי כך שיאמינו באמונה שלימה בו וביכולתו. אולם סבורים הם שבעזרת פעולות ההלאמה והפיתוח הנרחבות דוחה נאצר את מועד המשבר החמור, משבר שהם חוששים, עלול להביא עמו את הקומוניזם.

מכאן המניעים להחלטה למתן סיוע כלכלי לנאצר. הנכונות קיימת בוואשינגטון, והשאלה עתה היא: האם נאצר יסכים לשתף פעולה, ולו בצורה המצומצמת ביותר, עם מיטבינו. הנחת ה"סטייט-דיפארטמנט" היא, שבמידה ונאצר יסכים להתרכז יותר ויותר בבעיות פנים, בפעולות שיקום ופיתוח של ארצו, הרי יינטל על-ידי כך עוקץ הנאצריזם על כל גילוייו התוקפניים בזירה הבינערבית ובגבולות

ישראל. וכן יש לזכור, שנאצר של היום אינו אותו השליט התוקפני הסוער שהיה בעבר. הוא למד לקח, בגר והיה לאחראי יותר.

לפי הלך דעות זה, נאצר, כל עוד לא שועבד לקומוניזם, אינו מסוכן יותר מסוקארנו, סה־קוטרו, ונאקרומה, ואפילו טיטו וגומולקה הקומוניסטים, המשתפים פעולה עם הסובייטים, מי פחות ומי יותר. ואף גישה אידיאליסטית והומאניסטית לוואשינגטון, המסווה כביכול על השיקול המדיני, וככה ינסחזה: אפילו אם שליטים מסויימים אינם נראים בעינינו, הרי אין לפקוד עונם על עמיהם ולמנוע מהם את הסיוע אשר בכוחנו להגיש להם. פירושה הריאלי של הצהרה זו היא: אפילו מנהיגים כסוקארנו או נאצר אינם אידיאליים בעינינו, הרי כוונתנו היא לטווח ארוך. בסופו של דבר יקבעו העמים את יחסם במלחמה הקרה ויכריעו אם לטובת מוסקבה או ואשינגטון, בהתאם לקידומם הכלכלי והחברתי. טענתם המשכ־נעת של מדינאי ואשינגטון היא, שעד כה לא אירע מקרה אחד, שמדינה שהסתייעה בסיוע אמריקני נצטרפה לגוש הקומוניסטי.

אולם, כאמור, השיקול העיקרי העומד בפני אנשי ה־סטייט־דיפארטמנט הוא: באיזה מידה תתרום הענקת הסיוע למערכה הגלובאלית במאבק עם הסובייטים. אין להאשים את מכווני המדיניות האמריקנית בתמימות יתירה. אם מדיניותם אינה נראית לנו, אין פירוש הדבר שנבערים הם מדעת. יודעים הם יפה את פני הדברים. דיים אם ייאות נאצר לנהוג במתינות בזירה הבינלאומית, ואפילו אם לא יצהיר על כך מראש. סטייה כלשהי של נאצר בשאלות המאבק הבינגושי לטובת המערב, קצת פחות זיקה למזרח, ולו ימשיך גם להבא בהצהרותיו האנטי־מערביות — יהיה כבר בכך משום הישג ניכר למלמדים זכות עליו במסע ההתקרבות החדש. הם מאמינים שהכרעה קלה מצד נאצר לטובת המערב תביא עמה הכרעה דומה לה מצד כמה ממשלות ערב ומדינות נייטראליות אחרות.

ישראל מול המדיניות החדשה־ישנה

עד כה לא השמיעה ישראל את קולה נגד הקו החדש של ואשינגטון. הדבר אינו מקרה בלבד. בירושלים יודעים יפה על כיווניה של המדיניות האמריקנית. אולם מדיניותה של ישראל היא שלא להתנגד למתן סיוע כלכלי לארצות ערב כל עוד סיוע זה מופנה למאמצי שיקום ופיתוח של שלום. ברם, אין לשקוט על השמרים ולהימנע מביקורת וערעורים על קו זה. ההתעצמות הצבאית המצרית, כשמוסיפה התעצמות כלכלית בקנה־מידה גדול, יש בה משום סכנה ודאית לביטחונה של ישראל, שעה שאין נאצר פוסק מלהצהיר שכוונתו לעקור את ישראל „בעוד מועד“. חיזוקו של נאצר, כשכבודו ירד בעולם הערבי וכשמעמדו התרופף — הוא דבר מתמיה למדי. שיקוליה הגלובאליים של ואשינגטון במקומם עומדים, אלא שעל ישראל לעשות את חשבון עולמה ושלומה שהם אינם תמיד זהים לאינטרסים של המעצמות וחישוביהם במאבק הבינגושי. עד כה אין לדעת אם אחד התנאים למתן הסיוע הפלפלי הנרחב למצרים הוא שמירת השלום. להיפך, הרושם שמצטייר

משיחות עם מדינאים בוואשינגטון, שנוהרים הם זהירות מופלגת שלא להזכיר שם ישראל בדיוניהם עם קאהיר, שמא יחשדו בהם המצרים בנסיון להתערב בסיכסוכם עם ישראל כתמורה לסיוע כלכלי. מכל מקום אין מדינאי אמריקה מגלים דבר, או חצי דבר, על דיוניהם עם הרודן המצרי, וכל שניתן להציל מפיחם הוא הבטחה סתמית טובה שיעמדו על משמר השלום. אף מסייעים הם ב"הגיון", שנאצר עצמו לא יסתכן במלחמה נגד ישראל אלא אם כן יהיה בטוח בכוחו לעקרה מן העולם. מאחר שביטחון זה ממנו והלאה, הרי שאין הסכנה ממשית. ולא עוד, אלא שנאצר חייב להביא בחשבון שיקוליו את אפשרות התערבות מבחוץ. הכוונה היא להתערבות בינלאומית של האו"ם ולהתערבות אמריקנית במקרה של תוקפנות גלויה. הבטחות אמריקניות בלתי רשמיות ניתנו בשעתן לישראל, אך אלה לא הספיקו. אפשר שארה"ב לא תפקיר את ישראל, אולם עם שהופקר על-ידי העולם כולו ואשר שילם מחיר איום כל כך בעבור אשליותיו, אינו יכול, ואינו רשאי, לסמוך על הבטחות סתמיות כגון אלה.

יש לסכם ולהגיד, שהמדיניות האמריקנית במזרח התיכון — יסודותיה לא נשתנו, אף כי נוטה היא יותר ויותר להתעלם מבעיות האיזור מתוך שיקולים גלובאליים. יש לצפות להכרעות, שלא יהיו לרוחה של ישראל, אם כי אין לדבר על מיפנה אנטי-ישראלי. הסיוע הכלכלי האמריקני לנאצר יגבר בעתיד. ועם הסיוע יתכן ויגבר גם הקשר המדיני. שאלת השאלות היא, לאן פני נאצר מועדות ובאיזה מידה תסייע המדיניות האמריקנית החדשה להפנותו לאפיקים קונסטרוקטיביים. מבחינה אובייקטיבית והיסטורית אין מנוס מן המסקנה שנאצר לא יוכל להתגבר על בעיותיו הפנימיות החמורות והוא יבקש מוצא בהרפתקאות חיצוניות. מאידך, יש הסבורים שהיום, עם כל הידע הטכני המודרני, עם אמצעי המחקר החדשים; עם מקורות פיתוח והון השקעות (אם כל אלה יינתנו בזמן), ייתכן ומצרים של נאצר תנסה להתגבר על תחלואיה של מדינה מפגרת כל כך. מכל מקום אין לישראל ברירה כי אם לעקוב מתוך זהירות ועין פקוחה אחרי פיתוליה של מדיניות זו שלא תהיה לה לרועץ.

שְׁנֵי שִׁירֵי־תְהִלָּה חֲדָשִׁים לְרַבִּי מֹשֶׁה בֶּן עֲזָרָא

מאת דב ירדן

שִׁירֵי־תְהִלָּה „בכל עת“ ו„מה נעמה“ לרבי משה בן עזרא מתפרסמים כאן לראשונה בדפוס. על־פי צילום כתב־יד מוסקבה (מספר 1332, מאוסף הברון דוד גינצבורג, דפים לה.—לה: עג), שבא לידי בטוב־עיניו של ד״ר נחום סרנא, ספרן „בית המדרש לרבנים באמריקה“, ניו־יורק. השירים לא באו בדיואן „משה אבן עזרא, שירי החול“ מהדורת ברודי ואינם נזכרים ב„אוצר השירה והפיוט“ לדוידזון.

U / --- U / --- U	--- U / --- U / --- U
וְאֵת בְּנֵמֶל חֲסָדִים בְּזִמְן אוֹת	בְּכָל עֵת בְּנִדְבוֹת לָךְ פְּאֹת
שְׁמֵאֲךָ תִּרְוּ לְבוֹת צְמֵאוֹת	יְמִינְךָ תַּעֲלֶף יוֹרָה וּמִלְּמוֹשׁ
לְנִדְבַת רִיחָךְ לְבָשׁוּ קְנֵאוֹת	הַדְרָךְ חֲמָדָה שְׁמֵשׁ וְעֵבִים
אֲשֶׁר יֵשׁ בּוֹ לְךָ מְכֹאֵב רְפוּאוֹת	וְדִי לָמוֹ בְּמִתְקֵת מֵאֲמָרְךָ
תְּעוֹדוֹת יִהְיוּ לְעֵד מְצוּאוֹת	5 בְּשׁוֹדְךָ בְּזִמְן נִמְצָא, דְּעָה, הִי

בכל עת

שיר זה הוא השלישי בקבוצה של שלשה שירים רצופים בכתב־היד המכוונים לאבן אסחק [אברהם] בן מהגיר. הראשון מהם, „כרוב ממשח אשר שחק דבירך“ (דף לד.—לד: ברודי שיר רטו) נושא בכתב־היד את הכתובת: „וכאטב אלוזיר אגא [צ״ל: אבא] אסחק בן מהגיר ענדמא אחתלדארה [צ״ל: ענד מא אחתל דארה] אלכברי (= ופנה אל הוזיר אבו אסחק בן מהגיר כשנכנס לדירתו הגדולה). השני, „הגביר בכל רגע חסדיך“ (דף לד.—לה: ברודי שיר מו) והשלישי, השיר שלנו, נושאים בכתב־היד את הכתובת: ולה אליה איצא [צ״ל: איצ׳א] (= ולו אליו עוד). על שירים אחרים המכוונים לבן מהגיר ראה ברודי, עמוד תכט, ערך אברהם [אבו אסקאח] בן מאיר אבן מהאגיר. לשירנו כמה לשונות משותפות עם השיר „אמת על הזמן“ (ברודי שיר ט), כמפורט בהערות הבאות.

- 1 בגמל — בגמילות חסדים הנך פלא הזמן, וכן כתב משוררנו: ולשום את פעליך כאותות לכל יבוא כמו את בזמן אות (אמת על הזמן, ברודי שיר ט, בית נב).
- 2 תרו — בכתב־היד: ירו.
- 3 חמה — קנאה: השמש קנאה בהורך. לבשו קנאות — מלשון: וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה (ישעיה נט, יז): העבים קנאו כך מפני נדיבות לבך, שמפניה אתה ממטיר נדבות יותר משהם ממטירים גשם. וכן כתב משוררנו: שמש תקנא בהורך (תגביר בכל רגע, מו, ג), ומאור הם לבב שמש בשורו ועליו עברה רוח קנאות (אמת על הזמן, ט ח). והרי די למבקשי חסדיך במתק דיבורך שיש בו תרופה לכל מחלה. ובעין זה כתב משוררנו: ופצע הנודד נחבש למען במדבריו לכל נגע רפואות, ערבים הם (אמת על הזמן, ט, לג—לד).
- 5 כל זמן שאתה קיים, דע לך שגם החכמות תהיינה קיימות, שכן אתה איצר החכמות.

וְקָמָה יֹאמְרוּ: שֵׁנוּ יִצְוֶינּוּ - וְאָתָּה לִי לְאוֹנִים וְרוֹאוֹת
 אָמַר אֵל אִישׁ פִּעְלָיו יַעֲרֹף אֵל פִּעְלָיָהּ: אֱלֹהִים חָשׁ לְהִלְאוֹת!
 וְלָרִץ אֵת קִצַּת גְּדֻלָּהּ לְהִשִּׁיב: הִפְסַח יְהִי רִץ עִם צְבָאוֹת!
 וְגִבִּיר, רָקַח מְטָרִיָּה מֵאֲחוֹ קִצּוֹת עַל פְּנֵי תֵּבֵל וּפְאוֹת
 10 צִדִּי לְאֵה לְשׁוֹן כָּל שָׂר לְשׁוֹרֵר † † שִׁיר כְּפָאָשׁר יִכּוֹן וְיֵאוֹת † †

- 6 ולמה יאמרו שנו יצוריו — ולמה יאמרו עלי: נשתנו אבריו מזקנה (מלשון: ויצורי כצל כלם, איוב יז, ז), בעוד אתה משמש לי אונים ועינים. וכעין זה כתב משוררנו: וכל חסד ביד שרים כפגור ואבון לו לאונים ורואות (אמת על הזמן, ט, לט), איך תחזה תבל ואיך תשמע (אחר שמת רבי ברוך) והוא היה לרואות לה ולאונים (עינות תהום, צג, סא), השר אשר עורים מאורו יחזו נצח ואוני חרשים ישמיע (אל השחקים, קסג, יט). רואות — עינים, מלשון: הרואות בארבות (קהלת יב, ג), לצרוף „שנו יצוריו“ השוה בן משלי, אברמסון, תתרא: צרה מביאה את יגון לב ויגון, לא צרה, יצוריך ישנה וצורתך; בן קהלת, אברמסון, מו: דע לבבי כי כן ישנה ומנך את יצורי כלם דבר יום ביומו; בן קהלת, קנר: לאל אשר שנה יצורי הנעימים טוב להודות.
- 7 להלאות — מלשון: המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם את אלהי (ישעיה ז, יג): מי שרוצה להשוות את פעליו את פעליך, אמור לו: חשוש פן תלאה את אלהים! וכן כתב משוררנו: אם תאז לשיג (= להשיג) קצתם במדברים (= בדבורים) אלהים חוש להלאות (כן צריך לומר, וכן בכתב-היד, דף קב, ו): ולא: אליהם חיש, כמו אצל ברוך). ועיין בבאור ברודי (מקום) (אמת על הזמן, ט, מא), אם בזמן שרים מלאם לב ערך להם תהלותם אלהים ברכו (= קללו) (כוכבי וקונים, צט, לא).
- 8 ולמי שמתחרה בך ורוצה להשיג לפחות מקצת מגדלך, אמור: היוכל פסח להתחרות בריצה עם צבאות קלות רגלים.
- 9 אתה הנדיב, המתיקות של גשם נבוחיך מאחות קצוות ופאות על פני תבל, כלומר: היא קיום העולם, ולולי נבוחיך היה העולם חרב. וכן כתב משוררנו: תנו ציץ לשירות ומלות נכוחות לאחזו בתבל קצוות ורוחות (תנו ציץ לשירות, הקדמה לספר הענק), מאחו כל פני תבל הדרך (הענק א, קנ), כי בה תאחו את קצות ההוד (שם י, כה, הריח מר מאחו האפסים (הריח מר, קס, א).
- 10 שר — משורר. יכון ויאות — נכון וראוי. וכן כתב משוררנו: גביר נוצר עלי אות לבבו ונברא כאשר יכון ויאות (אמת על הזמן, ט, ז).

— / — U — — / — U — — — / — U — — / — U — —
 מְשַׁלָּה בְּנֵב לְבִי וּבְכֶסֶלִי — מֵה וְעֵמָה אֶהְבֵּת מִדַּע שֵׁר
 מֵאֵין אָמַר לְוִלִי וְלֵא. אוֹלִי אֶהְבֵּה בִּירְאָת אֵל מְמַסְכָּה
 גַּם תָּם דְּרָכָיו יִקְרוּ עָלַי חִמְדֻתֵיהוּ לְסִי שְׂכָדוֹ
 הֵן, אֵף בְּדַבֵּר לֵא' מְאוֹד פִּילִי שׁוֹעַ דְּהִשִּׁיב כָּד מְבַקֵּשׁ הוֹן
 לְתַת, וְכָד שָׁנִיו נְהַר אוֹלִי גִיחוֹן וּפִישׁוֹן הֵם שְׁמֵי יָדָיו 5

מה נעמה

- 1 בגב — בתוך, ובכסלי — ובקרבי.
- 2 ממסכה — ממוגה. מאין אמר לולי ולא אולי — בלי דחיה והסתניגות.
- 3 משקל הדלת לקוי.
- 4 שוע — נדיב, עלפי הכתוב: לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע (ישעיה לב, ה): הוא מרבה באמירת „כן“ וממעיס באמירת „לא“, כלומר: הוא נענה בחיוב לרוב המבקשים נדבת ידו.
- 5 שתי ידיו שופעות נדבות, כמו שנהרות גיחון ופישון שופעים מים. נהר אולי — עלפי הכתוב: אובל (= יובל) אולי (דניאל ה, ב).

הוא לִי בְיוֹם הַחַם כָּצַר סָלַע קָבַד וְכִמְעַט יִבְרוּ עָלַי
 שְׁשָׁמִי בְמוֹ חֲסָדוֹ עָדִי סָנִי אֵט יִרְעַפּוֹן דָּשָׁן, וּמַעְגָּלִי
 יִרְאָה בְעֵין לְבוֹ סְעִיף לִבִּי וַיַּעֲשֶׂה חֲסָצִי וּמִשְׁאָצִי
 יִסַּר בְּמַדְעוֹ אָנוּשׁ עַד כִּי נוֹסְרוּ סָעָלִי בּוֹ וּמַעְלָלִי
 10 אָנָּה בְחֻכְרָחוֹ עָדִי אָחֻשָׁב כִּי עַד בְּנֵי עֵשׂ אֶסְתַּכְּבָה שׁוֹרְצֵי
 אִישִׁים קְרָאוּנִי, אָבִי אִמְר' - וּבָשׂוּא חֲסָדָיו קָצְרוּ מֵלִי
 שְׁלוֹם בְּיָדֵי אֵין, קָבַד לְשׁוֹן עִם לֵב נִתְתִּים לוֹ בְּתַנְמוּלִי
 יִכְדוּ יְמוֹת עוֹלָם וְלֹא אֶמְצָא תְּכָלִית לְשִׁירֵי בּוֹ וּמַהֲלָלִי
 הָרָף וְזִמְן וּשְׁעָה וְאֵל תְּהַפֵּף דוֹדָיו, בְּיַעַן נִמְתָּסוּ אֲצִי

- 6 כצל סלע כבד — ישעיה לב, ב. וכמעט יבלו עלי — ובלעדיו כמעט יבלו העלים שלי.
- 7 שמחתי בחסדו עד שפני ומעגלי (= דרכי) יולו שמן. מלשון: ומעגליך ירעפון דשן (תהלים סה, יב).
- 8 סעיף — רעיון: הוא מבין ללבי.
- 9 במדעו — בשכלו ובחכמתו הוא משמש מוסר-השכל לאנשים אחרים, עד שפעלי ומעללי לקחו מוסר ממנו.
- 10 אגדל בחברתו עד שאחשב כי גבהתי כל כך ששולי בגדי נגררים על פני הכוכבים, והוא לשון גוזמה. וכן כתב משוררנו: רמה ימיננו באחותו עלי תבל ועל עש נסחבה שולינו (יונים בניהם, קיב, יט). עש — מלשון: עושה עש כסיל וכימה (איוב ט, ט). בני עש — עלפי: ועיש עם בניה תנחם (איוב לח, לב).
- 11 הבריות קוראות אותי שר השירה, אבל לעומת גודל חסדיו קצרו מלי.
- 12 אין גמול אחר בידי אלא לשוני להלל אותו ולבי לאהבה אותו. וכן כתב משוררנו: אין לו לבד לשון ועט יתחברו לספר חסדיך אשר פרשו (לא פצעו, רכ, כו). מלת "שלום" מנוקדת בכתב-היד בקמץ וחולם, כנראה שלא בצדק.
- 13 תכלית — סוף.
- 14 ושעה — פנה וסור מעליו. דודיו — אהבתו.

שְׁנֵי מְשׁוֹרְרִים שֶׁמָּחוּ כְּאַחַד

מאת שניאור זלמן אש

מוקדש לזכרו היקר של דוד שמעוני, ידידי ומורי

י. י. ייבטושנקו קבע לעצמו בשירו המיוחד במינו „באבי יאר“ מקום של כבוד בדפי ההיסטוריה החדשים של עמנו, ונתגלה בו כאחד מבני העלייה שבחסידי אומות העולם.

ביצירה זו חרג המשורר הרוסי הגדול מכלל המשוררים בני דורו בקול מצפוני הצלול וכביכול תלה את אורה של שמש חדשה באופקים הבינלאומיים שנתקשרו בהם עננים שחורים של איבת-עולם לעם עולם. שיר זה אינו מאורע ספרותי בלבד, אלא גם גילוי אנושי רב-הוד ותפארת. תיכו רצופים תוכחת-מוסר ויושר לב והוא שופע חיבה יתירה לכל אדם סובל ונענה באשר הוא שם.

השיר הוא כתב-האשמה כלפי בני אדם שהתחפשו כעדיני-הרגש והשלום בפיהם, אך עמדו מנגד בעת שדם עמנו נשפך כמים.

יש בו בשיר תפיסה אינטואיטיבית את המהלך הגורלי של עם ישראל ועולה בו הד מקריאתו-נחמתו של יל"ג: „לא לך החרפה כי אם למעניך“. כמו-כן אנו מוצאים בו דמיון רב בין רחשי לבו של הפייטן הרוסי ובין הגותו הפיוטית של המשורר העברי, ששר את שיר המאבק והתחייה הלאומיים, דוד שמעוני ז"ל. באחד משיריו המפורסמים, בספרו „חבלי משיח“, נושא שמעוני קינה על השואה שלא היתה דוגמתה בתולדות האדם, וכה דבריו:

„ובנך לא ישאל, לא יתמה תמוה:

מדוע פייטן לא הציג מצבת

לזאת הזוועה, לזה הצלמוות

לזאת האימה, לא היתה כמוה“.

וכך מפייט ייבטושנקו: *

על פיסגת באבי-יאר

מצבות זכרון נעדרות.

מדרון תלול של קבר-זוועה

משועת לדורות — — —

* בתי-השיר המובאים במאמר הזה תורגמו תרגום חפשי.

המשורר הרוסי ייבטושנקו ושמעוני העברי, שני משוררים גדולים מאקלימים רוחניים וחברתיים שונים שינוי מהותי והיסטורי, תפסו כאחד תפיסה טראגית ביותר את השבר הלאומי של עמנו. קיבוצי ישראל שלמים עלו באש להבות ולא נשאר מהם כי אם שרידים מעטים והם עדים חיים לקשיחותו של לב האדם ולשלטון היצרים השפלים ביותר בעמים „תרבותיים” בעולם.

שיריהם של שני המשוררים הם קודם כל מחאה עזה ותקיפה נגד רשעי עולם, שלבם הפך אבן בעת צרה ליעקב וטבח בישראל.

בחושו ההיסטורי המובהק רואה ייבטושנקו את עצמו כאילו הוא עבר דרך־הקוצים של מדורות אש, דם ותמרות עשן, והוא רוקם את חוטי גורלו בריקמת הגורל של עם מעונה ונדכא. בדמיונו הוא אחד מהמוגי העבדים :

„במצרים העתיקה כמאז וכמקדם

עודי מרחיק נדוד

על צלב קלון מוקע אני גווע”.

ומשיעבוד מצרים עשה המשורר קפיצה היסטורית לעלילת דרייפוס שהס־עירה את העולם ושמשפטי־הרשעתו, ולבסוף זיכוי, הפכו למאורע מדיני ורבי־תוצאות בצרפת.

המשורר מזהה את עצמו זיהוי שלם ומלא עם דרייפוס, כאילו הוא היושב על ספסל הנאשמים :

דומני שדרייפוס —

זה אנכי

ארחי־פרחי מלשני

בטבעת־בגד לכדוני...

מי לא שלח יד ביהודים? כל בזוי נפש, ואף „נשים גנדרניות”, לדכאם ולהבוזתם ולשים את שם ישראל ללעג ולקלס בין הגויים. אף עלבון זה של היהודי העומד חסר־אונים, דל ושחוח לפני מעניו, מגלה המשורר כדרכו ברוב חריפות ובצימצום מלים :

„נשים גנדרניות לבושות מכלול

שולחות חוד שמשיות מול פני בילל...”

הצער היהודי הנוקב עד תהומה של נפש מתגלה בתיאור הפוגרים בביאליסטיק :

„אחד תינוק של בית־רבן

בביאליסטוק הנני...

דם עולל זורם כמים על רצפות ושולים...

משתוללים נסיכים סבואים במרזח,

יין ובצל מפיהם נותן ריח...”

ולשווא יבקש הילד היהודי, הנבעט במגפים, רחמים מידי הפורעים המש-

תוללים. מפיהם פורצת הקריאה האיומה-הפראית, שהקפיאה את הדם בעורקי אחינו
המעונים ברוסיה מאז ומעולם:

„ביהודים הכן,

רוסיה הצילו!”

וייבטושנקו זועק מעמקי לבו הפצוע והדווי:

„הה, רוסיה, אומתי

יודע אני ועד, אינטרנאציונאלית את...”

אך טמאי לב מנבלים את שמה הטוב. אולם אנטישמיות זואולוגית זו עדיין
לא עברה מן העולם. דבר זה מתבלט בשיר, מדברי התוכחה של המשורר שהוא
מוכיח את סיעת האנטישמיים, שמוסיפה להשפיל את כבוד המולדת.

ייבטושנקו מגיע לימי השואה בימינו והוא מזדהה עם אנה פראנק, „רעננה
כענף אפריל”. תעודת האנושות, קובע המשורר הרוסי, היא להגיע לידי אחווה
וברית עמים, אחרת אין תיקון לחיינו ואין תוחלת.

בשירי השואה של שמעוני וייבטושנקו מפעפע ומחלחל כאבם של שני בני
אדם, בני-עלייה, מעולמות רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, אף-על-פי-כן
צליליהם מתמזגים למנגינת כאב וזעם כאחד. שמעוני בשירו „הגידו בגת” שופך
את לבו אל חיק הקורא בשפך תוכה-נחמה: „אם רק לנו הכאב — הן להם, רק
להם הקלון... כי מנגד עמדו העמים עת דמנו זרם כנחלים”.

והמשורר הרוסי אף הוא בן לשיפלות נפשם של שונאי ישראל: „דם יהודי
איננו זורם בעורקי, אך שנוא נפש אני, במשטמה קדומה נושנה... כעברי...
בגלל כך רוסי אמיתי הנני”.

מבין טורי השירים של שני המשוררים בוקע פסק-הדין של עצי היער
מסביב לבאבי-יאר וטופח כלפי העולם כולו. את חרונו יביע שמעוני בזעם נבואי:
„מה תגידו עמים בבוא (הוא יבוא) יום נקם ושילט

בו יצעק, בו ישאג זה דמנו הקרוש, האלם?”

אף המשורר הרוסי מצפה ליום שבו „ירעם ה-אינטרנאציונאל” ברן... עת

מעל אדמות ייכרת וייקבר אנטישמי אחרון...”

ואז, רק אז, יתפזרו העננים השחורים מעל פני השחקים הבינלאומיים,

ויתבהקו אורות עולם המחר של „אחוות עמים” ו„שלום עולמים”...

רשימות וסקירות

מחודש לחודש

תשובה להתגרות

התשובה הישראלית להתגרות החוֹר־זרת ונשנית של סוריה אינה אלא תוצאה של חובה לשמור על גבולות המדינה ושלום אזרחיה מכל פגיעה זידונית, שכמוה כפגיעה בריבונות המדינה. התקריות בגבול הישראלי-סורי שקדמו לפעולת התגמול בנוקייב וששימשו עילה לה, יותר משהן חשוֹרות כשלעצמן הן חשובות כסימן להלכי הרוחות במחנה הערבי בכלל, ובמדינת הצפון בפרט. בין שהעולם החיצון יודה בזאת ובין שיתעלם מזאת, עובדה היא כי ההתגרויות הסוריות הן חולייה ברשרת של גישושי-הכנה לפעולה מרוכזת נגד ישראל בהקשר לסכסוך מי הירדן ותכנית המים הארצית הישראלית, שהיא לצנינים בעיני מדי־נאי ערב בצפון ובדרום כאחד. גישושי הכנה כאלה אינם נפסקים כרגיל אלא הם מקבלים אופי חמור יותר ויותר, שכן זו דרכן שהן באות לבחון את "קצה גבול הסבילות" של היריב ואת נקודת התורפה בקריון־המגן שלו. מבחינה זו, אותו סכסוך גבול קטן הוא בגדר "פרשת ברלין" זוֹטרתא, גם אם הסכנות הכרוכות בפרשה זו אינן סכנות של מלחמה אטומית גלובאלית, על כל פנים: בשלב הראשון.

משחק זה של הסורים, שכונה על ידי ג'. פ. דוליס המנוח בשם "ברניק־מנשיפ", הניגו: צעידה על עברי פי תהום המלחמה, אי אפשר היה לה, לממשלת ישראל, לסבלו. כל הבלגה היתה מביאה בעקבותיה התגרויות סוריות נוספות, קשות מהראשונות. זה היה כנראה השיקול העיקרי, שהניע את הממשלה הישראלית להחליט על פעולת־תגמול ללא כל דחיה והיסוס, במלוא ההכרה, שאף פעולת תגמול מוצלחת אין בה משום פתרון השאלה

אלא לשעה קלה בלבד, משום שאינה בגדר "ניתוח" אלא בגדר "קרני דאומנא". שיקול שני היה, שאין לסבול פגיעה חמורה בענף הדייג הישראלי, גורם נוסף להחלטה היתה העובדה, שההתגרויות היו בעלות אופי צבאי־ממלכתי (התקפת תותחים על עין גב) ולא בעלות אופי "פרטי", כגון: מעשי שוד וגניבות של רשתות דייגים לאורך חופי הפנתר.

עליונות איכותית

הפעולה הצבאית הישראלית הוכיחה שוב את עליונותו המוחלטת של צה"ל, והפעם נגד מוצב של הצבא הסורי, המעולה מצבא מצרים והמצוייד בנשק רוסי חדיש ומאומן על ידי קצינים סובייטיים בשיטות מלחמה חדישות. יתר על כן, הפעולה בוצעה בשטח שבו היו כל היתרונות הטופוגראפיים והאס־טרטגיים לצד הסורי. הצבא הישראלי לא פגע בו, בשכן הסורי, לרעה, בעבר הקרוב, בימי הפיכה ושעת חירום, כשבני סוריה עשו מאמץ נואש להתיר עצמם מבית האסורים של נאצר וגם הצליחו בזאת, שהרי אין פני צה"ל מועדות לניצול שעת כושר לפשיטה, כי אם להדיפת פולש ולבלימת פגיעות בריבונות הישראלית, שסופן מוליכות בהכרח למלחמה. מעשה התגמול בא לשמש כאזהרה לסורים, החוזרים על איומיו של נאצר, בהקשר לשימוש במי הירדן על ידי ישראל לצורך השקאת שטחי הנגב, והיא אזהרה ברורה ומפור־רשת, שכל התגרות נוספת מצדם, באמתלה זו או זו, לא תהא נסבלת, למרות היותם במצב דיפלומאטי עדיף של בעלי ממשלה "שמרנית" בעיני המערב וממשלה "פטריוטית", כביכול, בעיני המזרח. מכיוון שכך הם נמצאים ניוונים משני שולחנות.

ישראלי. בין כך ובין כך, תהא מדינת ישראל נאלצת לעקוב בהתמדה אחרי המו"מ ותוצאותיו, ולראות הופעת מוצבים עיראקיים לאורך גבולה עם סוריה כהתגרות צבאית שכמוה כמעשה תוקפנות. ההודעה ברוח זו שנמסרה ע"י שרת החוץ ג. מאיר בכנסת היא תולדה של מציאות צבאית-אסטרטגית ומדינית, שאין בידי ישראל לשנותה, אבל יש בידה להסיק ממנה מסקנות הכרחיות לצורך הגנת קיומה ועצמי-אותה. הצד הקשה בכל השיקולים האלה הוא המיגבלה של כושר-תמרון מועט שניתן לה למדינת ישראל. גם במובן הגיאוגרפי וגם במובן הדיפלומטי, אמנם, גם עם קטן, השוכן בארץ קטנה, יכול לחולל מעשים נועזים והתופכים את הקרעה הצבאית והדיפלומטית על פיה בבת ראש, כפי שהוכיח מבצע "קדש" במדבר סיני. אך כבר אמר ראש הממשלה מר דויד בן גוריון, כי אותו מיבצע היה פרי נסיבות מיוחדות, שאינן חוזרות ונישנות בכל יום ובכל שעה.

הסכסוך אוזיאו

בינתיים נחתם באוויאן ההסכם הצרפתי-אלג'ירי, שמשמעותו מיפנה במדיניות הצרפתית לגבי ארצות האישלם ונסיון נמרץ לברית ידידות בין צרפת וצפון-אפריקה. אם מתן העצמאות לטוניס ולמארוקו היה בו, בשעתו, משום מניעת אפשרות של הכרעה צבאית לעתיד במאבק נגד המורדים באלג'יר, כי בזאת הבטיחה להם צרפת בסיסים בטוחים ומרחבי-נסיגה בעורף, הרי הסכם השלום עם "פ.ל.ג." פותח פתח להתחדשות של האימפריה הצרפתית כמעצמה אירו-פית-מושלמת, לאחר התגברות על יסודות "או.א.ס." בפיקודו של גנרל סאלאן, ולאחר שמנהיגי "פ.ל.ג." יוכיחו את פנות רצונם ואת עוז החלטתם לשתף פעולה עם צרפת בשדה הפלפלה ובמדיניות הבינלאומית. הדרך למטרה זו זרועה חתחתים ורבים הגורמים המעוניינים בהפרת ההסכם ובביטולו. אך אם הטירור הפנימי הצרפתי ידוכא מהר בידי הצבא, בפקודת דה-גול, וההמונים המושלמים לא ישלחו רסן מעל פניהם ולא יבגדו במנהיגיהם הנכוחיים, למרות פיתויי הקומוניסטים והתגריות אנשי סאלאן, יקום דבר ההסכם. עובדה זו תהווה בהכרח שלב חדש ביחסי צרפת והעולם המושלמי.

קאסם ממלא מקום נאצר

אפשר היה לחזות מראש, שהסורים ידחו בלעג ובמרירות את הצעת "העזרה הצבאית" של נאצר. עתוני דמשק הגיבו ברורות: "נאצר ייטיב לעזור לנו אם יחזיר את המטוסים שגזל מהצבא הסורי" (הכוונה למטוסי "מיג" הסורי-ביטיים, שהוחרמו ע"י קאהיר משהחל ליטו הסורים להחזיר עצמאותם כברא-שונה). אבל ההכרזות של גנרל קאסם העיראקי והשיחות הצבאיות על הסכם הגנה הדדי המתנהלות עכשיו בדמשק יש להן חשיבות גדולה מזו. לא האיום הצבאי בלבד הוא הקובע, אף כי אין זה מן הנמנע כלל, שהופעת צבא עיראקי בגבול סוריה-ישראל יספך לא מעט את המצב, לאור העובדה שאין כל הסכם על שביתת נשק עם עיראק משנת 1948, ושאין הסדרי שביתת-הנשק של או"ם חלים על עיראק כלל. מה שגרוע מזה הוא, שגנרל קאסם מחפש לו בזמן האחרון נצחונות מדיניים "קלים", לאחר האכזבות שנחל בכוויית ובמאבק נגד שבטי הפורדים המתמרדים, ואין לך דרך יותר קלה לפירסום פעולם הערבי מאשר להתייצב מבחינה פורמאלית בראש "החזית האנטי-ישראלית המאוחדת" של ארצות ערב, כיוורש כסאו הרעוע של עבדול נאצר. מלבד מה שהסורים מוכנים לכל שותפות חלקית עם קאסם כתריס בפני הפת של נאצר בפנים המדינה וכמגן בפני מזימות נאצר מעבר לגבולותיה, הרי תכנית "הסהר הפורה", כשלעצמה, מתקבלת הרבה יותר על הדעת מהאיי-חוד המצרי-סורי, שהיה נטול רציפות גיאוגרפית ובסיס פלפלי. סוריה ועיראק עשויות להשלים זו את זו מבחינה פלפלית, ואילו גנרל קאסם אינו שאפן גדול ונורא כמו נאצר, ומוכן הוא להסכים למסגרת פדרטיבית של ארצות ערב, דבר הגיתן להגשמה ביתר קלות, ואינו הולך בגדולות כנאצר, שתפס מרובה כשתבע איחוד עברי שלם לאלתר.

אולם, דווקא משום כך תכנית הפד-ראציה של ארצות ערב מסופנת יותר לשלומה של מדינת ישראל מאשר תכניתו הפושלת של נאצר. ואין לשכוח, כי הגישושים להתקרבות עיראקית-סורית נמשכים מזמן, למעשה — מהיום הראשון להפיכה המוצלחת של הקצונה הסורית ואינם קשורים כלל ועיקר בתקריות האחרונות בגבול הסורי-

צרפתי-יהודי נודע, ריימון אהרון, לא טעה טעות גמורה באבחנתו ביחס לסכנות הנשקפות לידידות צרפת וישראל. טעותו היתה, בעיקר, טעות של הפרזה ושל הגדשת הסאה. מהיותו יהודי מתבולל כתב תחילה ב"פיגארו" ל"טרייר" דברים מרים ונוקבים ואף ניבא רעות למדינת ישראל על סמך אותו היקש ידוע, שבו משתמשים צוררי ישראל וסתם מקטרגים מבית-מדרשם של היסטוריונים כטוינבי ומצביאים כגלוב פחה. ההיקש הוא כלפי נוסעי הצלב, ממלכתם וסופה בתוך עולם מושלמי.

גם הציניות, שבה בישר קיצה של העזרה הצרפתית לישראל ועזעה רבים ולא דווקא מאחינו בני ישראל בלבד. זה דרכו של מתבולל מושבע, שלפי עצם טבעו וטיבו הוא מרגיש צורך להיות "קאתולי יותר מהאפיפיור" וצרפתי יותר מכל צרפתי שאינו מומר או "בן דת משה". חושי העבירוהו על דעתו הצלולה, ודברים שכמה מאנשי ה"קיי ד'אורסיי" משמיעים לפעמים בחדרי-חדרים השמיע בריש גלי ובלשון פסקנית וקטלנית.

מה בין סיפא לרישא

אלא שישאל, אף על פי שחטא — ישראל הוא. לפיכך הרגיש חובה לעצמו — לא דווקא משום המכתבים והמחאות שנשלחו למערכת העתון — לתקן במקצת מה שקלקל ללא כוונת-מכוון. את ההסבר הנוסף שכתב קרא בשם "הערת סיפא", הנבדלת הרבה מן הרישא בטון הדברים וגם בתכנם. הוא מדגיש, ככל משקיף היודע פרק במדיניות ובדעת קהל, כי סיומה של מלחמת אלג'יר אינו נראה בעיניו בהכרח "כקץ יחסי הידידות בין צרפת וישראל", ואין לו ספק כל שבקלים, שהעם הישראלי "היפה שורש במדינתו". ולא עוד אלא שהוא מודה ומתוודה, כי גם יהודים מתבוללים קיצוניים (הוא מתכוון כנראה לו, לעצמו) יש בהם עדיין "רגשי סלידאריות עם אבותיהם ועם קהילות ישראל אחרות. אחרי שזוהי ההיטלראית שוב אין היהודי יכול להימלט מייעודו".

אלה הם דברי אמת הראויים להישמע, וישתבח מר אהרון על כך, שהיה בו העוז לאומרם. יתר על כן, עם כל היותו מתבולל בדעותיו, הריהו סבור, כי "יש לשמור על החוליות המוסריות, המקשרות את יהודי ישראל עם יהודי

מה הן המסקנות המשתמעות מזה לגבי יחסי צרפת וישראל?

דומה שאין אדם צריך להיות פסי-מיסט גמור, כדי שיטיל ספק בכך אם אמנם תסכים צרפת גם אז, כעבור שנה ושנתיים, לשמש בתפקיד של ספק ראשי לישראל בשטח החימוש והציוד הצבאי, המטוסים הסילוניים מדגם "מיסטר" וכ'. אין זאת אומרת שהיגיון במערך המדיני הצרפתי יחולל מהפכה גמורה ביחסה של צרפת לישראל, ושהממשלה וגם העם הצרפתי יחדלו מלרחוש אהדה למדינת היהודים. אנו מאמינים, כי שרשיה של אהדה זו הם עמוקים וכנים ואינם נובעים אך ורק מהתיאוריה על "אויב משותף" — הערבים — שבקרב תעבור אולי מן העולם. אבל כל הבוחן את המדיניות הבינלאומית בחינה ריאלית אי-אפשר לו להתעלם מצרכים חיוניים של מדינות ועמים, ואחד הצרכים החיוניים של צרפת כיום הוא: ידידות ושותפות עם צפון-אפריקה הצרפתית. יתר על כן, גנרל דה'גול, המאמין בגדולתה של צרפת ובתקופת זוהר הנכונה לה בעתיד, תולה, אף הוא, חלומו זה באותה שותפות, במידה לא מעטה, גם בשל אוצרות הטבע וגם בשל כוח-האדם הגנוזים בצפון היבשת השחורה.

ידידות כן — ברית לא

אפשרות ממשית זו של ירידת הטמפרטורה בהום הידידות הצרפתית לישראל כבר היתה גלומה, לכשתרצו, בסירובם של חוגי השלטון המכריעים בעבר לקבל את הרעיון על ברית צבאית עם ישראל. הם אמרו אז: ידידות — כן; עזרה — אדרבה ואדרבא; ברית — לא, ואין לגנותם בשל כך. סוף סוף, יש דיספרופורציה בין גודלן ומשקלן של שתי המדינות, ובמקרים כאלה אין ארץ גדולה מסכימה לברית אלא בשעה שיש בדעתה להפוך את שכנתה למדינת חסות או לבלעה חיים על קרבה ועל כרעיה. שנית, הוא עיקר: התחייבות שכזו, אין לעמוד בה בשים לב לאינטרסים של צרפת בצפון אפריקה ולקשרים עם טונים ומארוקו, ועכשיו — גם עם אלג'יר. ירידת החום עלולה, איפוא, לבוא בהדרגה, בפרט אחרי ביצוע משאל העם באלג'יר והפעת המשלה המעורבת, ברוח הסכמ-אוויאן.

מן האמור משתמע, שאותו פרשן

יהדות הגולה נתקיימה אלפי שנים אינה ראייה לגבי העתיד כלל ועיקר. וכבר אמר מי שאמר, שאין לסמוך יתר על המידה על "נצח ישראל" ולשבת באפס מעשה ובחיבוק ידיים. אבל, סמי מכאן תעמולת הפחדה, המרחיבה דעת שונאיהם של ישראל.

בעת הכרעה ומיבוח

תאמרו: אם מר אהרון טוען ל"כתיבה משותפת של ההיסטוריה היהודית בעתיד" ומתכוון בזאת לא להמשך הפיולוגי בלבד אלא לאידיאלים האוני-ברסליים של היהדות — מדוע אינו רואה את חיוניות התלוצת ההדדית של מדינת ישראל ועם ישראל? התשובה היא פשוטה: הוא אינו מפיר בתלות זו כבתלות מוחלטת, כי על כן מתבולל הוא. הפרתו כמתבולל ותספיכי-רגשר תיו הבלתי-מדעים כ"אורח צרפתי נאמן למופת" העבירוהו על דעתו וזיר-זוהו להיות ראשון לפותחים פה ולמקטרגים על הקירבה לישראל, מבין אלה החוסים בצל "קיי ד'אורסיי". הוא אינו אדם חולם ולא בעל אידיאל נשגב כגנרל דה-גול. (שמעתיו פעם אומר על דה-גול, על דרך השנינה, כשדנו בעתיד האימפריה הצרפתית: "דה-גול בעצמו אימפריה"! ניבא ולא ידע מה ניבא). עמדנו על דעותיו לפרטיהן, משום שהן אופייניות ליהודים בעלי-השפעה רבים, בצרפת ובשאר ארצות התפוצה. אכן, רק חוזים וחולמים כדה-גול מסוגלים להתרומם מעל לשיגרה של "אורח נאמן למופת" ולמסור את אלג'יר ליושבי הארץ. רק חוזים ולוחמים "בלתי-ריאליסטיים" כדה-גול מסוגלים להבין לרוח השליחות ההיסטורית היי-הודית במדינת ישראל ולהישאר ידידיה הנאמנים של ישראל. מר אהרון הוא ריאליסטן חריף-מוח ויהודי פיקח — ומה שאמר ברישא של מאמרו אופייני לצרפתים פקחים וחריפי-מוח מרובים. משיעבור, יום אחד, השלטון לידיהם של אלה, אחרי תום תקופת שלטונו הנוכחית של דה-גול, יש לחשוש בהח-לט, שהאזרחים "הנאמנים למופת" והאזרחים "הנאמנים סתם" יגידו בקול רם: די לנו להיות ספק ראשי של נשק לישראל! תבוא אמריקה, האדירה ממנו, ותעשה את שלה ואל תסתפק בכך, שמלאכתה נעשית על ידי אחרים! אותה שעה תהא שעת-הכרעה לממ-שלת אמריקה ושעת-מיבוח ליהודיה, כציבור וכיחידים. יצחק עברי

התפוצות ועל רגש האחדות שלהם, למרות דרכי חייהם השונות. זוהי הצהרה חשובה, בפרט כשהיא באה מאת מתבולל מוצהר. אלא מה? בסופו של דבר, הריזו נשאר מתבולל וחלום-הבלהות של "הנאמנות הכפולה" מדריך את מנוחתו. וכך יאמר בהערת הסיפא למאמרו "היהודים ומדינת ישראל": "אם יהודי בוחר להיות את חייו מחוץ למדינת ישראל — עליו להיות אורח נאמן למופת של המדינה שאת אורח-חותה הוא נושא". ודוק: לא אורח נאמן בלבד אלא אורח נאמן למופת, ברוח הפחד הנצחי של "למה יאמרו" וברוח האחריות המשותפת לכל גנב, פושע, או מרגל. אל אלוהי דרייפוס!!! האומנם לא למד מר אהרון לקח, שהורתה לנו ההיסטוריה בשני הדורות האחרונים? או שמא למד מעט, אך לא הרבה? מי לא יסכים עמו בשעה שהוא אומר בסיפא למאמרו, כי "לכתיבה משותפת של היסטוריה יהודית דרושים, בראש וראשונה, הבנה הדדית וכיבוד הדדי". אך איך יכובד המתבולל, שאינו מכבד את עצמו וגישתו ל"רגש-האשמה" של יהודים באשר הם יהודים מספירה את תביעתו לנאמנות מיוחדת, "למופת"? הלא מפה אך כפשע עד לרגש נחיתות יהודי, אשר לנחמתו נאמר, כי לא ניקו ממנו גם היהודים בלתי-מתבוללים רבים באשר הם שם.

עוד פרט חשוב אחד: מר אהרון מודה בעצם קיומה של האנטישמיות ואומר, כי זוועות העבר עלולות להי-שנות. אך הוא מוסיף: "יהודי ישראל, שהוכיחו אומץ כה רב, אינם יכולים, מצד ההגיון, למתוח ביקורת על יהודי התפוצות, בטענה שיהודים אלה חיים באורח מסופן".

ניתנה האמת להיאמר, שהשימוש בנשק-ההפחדה כנגד מתבוללים, או שאינם-מתבוללים, אינו מוליך למטרה הרצויה (ריימון אהרון משבח את בוני ישראל ואומר שהיא יודע, כי "קנאות המוקיעה את היהודים המבקשים להי-שאר נתיני צרפת או ארה"ב זרה לרוחם והיא עלולה להיות הרת-גורל"). אך עדיין אינו רואה, כנראה, את כל חלקי המציאות היהודית כולה באופן של "הא בהא תליא". הוא אינו יודע, שאי אפשר לה, ליהדות העולם, להת-קיים — לאורך ימים — בלי מדינת ישראל, וכן להפך. העובדה שמדינת ישראל היא רק בת י"ד שנה ואילו

הַעֲרָכוֹת וְדַבְרֵי-בְקָרָת

הַמַּחְשְׁבָה הַדְתִית בְּאַסְפֶּקְטֵיהָ שֶׁל פְּרוֹפ' צְבִי ווֹלְפֶסוֹן *

מאת גרשון חורגין

ספרו החדש של פרופ' צבי ולפסון בפילוסופיה הדתית הוא מאורע נכבד בעולם המחשבה. ספר מופת הוא זה מבחינת תוכנו, עמקות עיוניו וניסוחו הנאה והוא זורע אור בהיר על הנושאים הכלולים בו.

חוקרי תולדות המחשבה רגילים עד היום להעלים עין, או לדון בשתיקה, את גילויי המחשבה הדתית הנובעים מתחום ישראל, שהשפעתם על המחשבה הפלילית נמשכת דורות רבים.

עיון מרכזי אחד עובר כחוט השני בכל המחקרים שבקובץ ועושה אותם לאגודה אחת — הרעיון של תרומת ישראל למחשבה הפלילית. המחשבה היהודית שיצאה מבית מדרשו של פילון האלפסנדרוני, קבועה היא לפי גירסתו של פרופ' ולפסון בין שני דרכי מחשבה השונים ממנה. לפניה התפתחה המחשבה היוונית, שלא ידעה את התנ"ך. בימי הביניים קמה פילוסופיה המיוסדת על התנ"ך, כפי שניסחה פילון. הפילוסופיה החדשה, שצמיחתה חלה במאה השבע-עשרה, מבקשת להשתחרר מעולה של מחשבת פילון ואף לקעקע את בירתה.

המסה הראשונה בספר פותחת במושג התגלות ד' כפי שנדרש בבית מדרשם של פילון והפילוסופים המשיגים עליו מימי סוף המאה השבע-עשרה. פילון, לפי משנת פרופ' ולפסון, חלוץ ומחדש היה במחשבה. הוא היה הראשון שביקש להשוות לחוקי התורה ומשפטיה מערכת מחשבה מלוכדת, מוצקה ועיקבית. פילון הוא מחוללה של הפילוסופיה הדתית, או "פילוסופית התנ"ך", שהיא שונה בתוכנה וברוחה מן הפילוסופיה שיצאה מבית מדרשם של היוונים. פילון נלחם מלחמת ד' כנגד האומרים, "אין אלוהים". הוא דוחה את הדעה של קריטיאס הגורסת שאין הדת אלא "שכרון להמונים", שבאה לעולם על מנת להפיל אימה ופחד על האנשים הפשוטים. דעה זו, כידוע, חזרה ליושנה במשנותיו של קארל מארקס בדורותינו.

*) Harry Austryn Wolfson—Religious Philosophy, A group of Essays The Belknap Press of Harvard University—1961.

דעה אחרת גורסת, שמושג ד' הוא גילוי השכל האנושי ואינו פרי דמיונו של האדם. הוא קיים כמציאות בפני עצמה מחוץ לשכל האדם ואינה מותנית על ידו. המחזיקים בדעה זו הם אפלאטון, אריסטו והוגי הדעות מבית מדרשם של הסטואים. פילון סובר שהדרך הנכונה להפרכת הבורא היא דרך ההתגלות או האמונה. שתי פנים למושג "התגלות ד'" של פילון: ההתגלות היא מאורע היסטורי הפרוך במעמד הר סיני ובמתן התורה לעם ישראל. ההתגלות לפי פילון היא גם כן תהליך מתמיד והולך שעל ידו מתגלה ד' ליחידי סגולה להורות להם את דרכה של התורה שניתנה במעמד הר סיני. אמנם אף פילון סובר, שהנבואה פסקה מישראל, אבל הנבואה שפסקה היא נבואה מיוחדת במינה. פעולתה של השכינה, לפי פילון, לא פסקה, כתופעה שלמעלה מן הטבע והיא מהווה מקור להבנת "התורה על האמת" והיא "הענין האלהי" הרווח בישראל תמיד, בכל דורותיו.

ההתגלות, לפי פילון, מקנה אותנו מושג אמיתי של האלהות. מושג זה נעלה הוא ממושג ד' הנקנה על-ידי השכל האנושי. מושג התגלות ד' פרוך באינסופיותו של ד'. לגבי היוונים ד' הוא סופי. המסקנה העולה ממושגו של פילון בענין אינן סופיותו של ד' היא, שאין ביכולתה של תפיסת האדם לעמוד על מהותה של האלהות. אינן-סופיותה של האלהות פירושה גם כן אינן-סופיותה של טובת ד'. טובה אינן-סופית זו שני פנים לה: ד' עושה הכל בחופש רצונו, במטרה ובתכלית. טובה אינן-סופית זו פירושה גם כן השגחה פרטית. בשני המושגים האמורים שונה ונבדלת משנת האלהות של פילון ממשנת האלהות של היוונים. פנים אחדות לאינן-סופיותו של ד' במשנת פילון: יכולת אינן-סופית של ד'; בריאה יש מאין והשלטת חוקים בטבע. יכול היה ד' לבוא עולם אחר שיתנהג בחוקי טבע שונים ואחרים מאלה הנהוגים בעולמנו. אלוהים יכול, לכשירצה, לשנות את סדרי בראשית, או להביא כליון על העולם ולברוא במקומו ארץ חדשה ושמים חדשים. הדעה הזאת בדבר אינן-סופיותו של ד', דוחה את משנותיהם של אפלאטון, אריסטו והסטואים הדורשים בקדמות העולם או בחומר הקדמון. על-ידי המושג של חומר קדמון הגיעו היוונים לכלל דעה בדבר שלטונה של הגורליות בעולם. דעה זו מגבילה את חופש רצונו של ד'. על דרך זה ירה פילון ארבעה יסודות, או עיקרים, באלהות והם: התגלותו, נעלם במהותו, אינן-סוף של טובתו ואינן-סופיותה של יכולתו. דעות אלו שהוציא פילון לאור עולם היו לנס עמים ונתקבלו כעיקרי דת בנצרות ובאיסלאם.

משנות פילון שלטו במחשבה הדתית עד למאה השבע-עשרה. מאז עלתה פילוסופיה אחרת, שקמה לערער על יסודות המחשבה של פילון. פרופ' ולפסון מביא את דעותיהם של שלושה הוגי דעות שקמו להשיג על משנת פילון: שפינוזה, במאה השבע-עשרה; דוד יום, במאה השמונה-עשרה וג'והן סטוארט מיל, במאה התשע-עשרה. שלושת החכמים האלה דוחים את מושגו של פילון בדבר התגלות ד', שהיא יסוד-היסודות לכל משנותיו בדת. השגותיהם אינן שונות מהשגות החולקים על הדת של התגלות בזמן היוונים. ביסוד משנתם של המערערים נעוצה ההנחה, או הסברה, שענינים הדומים זה לזה במובנים אחדים דומים גם כן זה לזה בכל

המובנים. שפינוחה נקט בסברה זו בכדי לסתור את האמונה בהתגלות. הוא מדמה את התורה לקוראן ושונה הלכה, שכשם שהניסים והנפלאות שבקוראן הם דברים שאין להם שחר, כך גם דינה של ההתגלות ודין הניסים המסופרים בתורה. דוד יום משיג על משנות פילון ואומר, שכל הכתוב בתורה דומה לסיפורי הערבים והניסים שאירעו למחמד ותלמידיו. הוא מדמה את דברי התורה לאגדותיהם של היוונים, הסינים וסיפורי שאר המיתוסים, שהם הבל וריק, פתי יאמין בהם. ג'והן סטוארט מיל חוזר על השגותיו של יום ומוסיף טענות משלו בכדי להוכיח שהניסים והמופתים אי־אפשר להם לעמוד בפני ההגיון הישר.

במסה רבת ענין על הפירושים השונים שנערמו מסביב לתורת האידיאות של אפלאטון, מביא פרופ' ולפסון את פירושו של פילון לפרשת האידיאות של אפלאטון. אפלאטון בשעתו לא הבהיר כל צורכו את היחס שבין האידיאות ובין ד'. מכאן פתח לפירושים שונים. יש באידיאות של אפלאטון שאפשר לבארן כענינים חיצוניים לד', כלומר שלא באו לעולם ממקור ד', והם מציאותיות ונצחיות כד' עצמו. יש גם מקום במשנתו לפרש את משנת האידיאות על דרך אחרת, כלומר שהאידיאות אינן חיצוניות לגבי ד'. האידיאות הן מחשבותיו של ד' ואין מציאותן כמציאות ד'. המפרשים של אפלאטון ביקשו ליישב את שתי הדעות של אפלאטון בדבר יחסן לד'. יש מן החוקרים שראו מוקדם ומאוחר במשנות אפלאטון בענין האידיאות. הם פסקו ששתי הדעות הנ"ל נישנו בתקופות שונות בחיי אפלאטון. חוקרים אחרים שישבו על מדוכה זאת קיבלו דעה אחת בלבד ודחו את הדעה האחרת, או סתמו לא שתו את לבם אליה, ויש שפירשוה כיוצאת דופן, או כסרח העודף. פילון סלל נתיב חדש בבעייה חמורה זו. הוא ביקש התאמה, או הרמוניה, בין שתי הדעות. לפי פילון, הדעות השונות במשנת האידיאות של אפלאטון הן בבחינת אלו ואלו דברי חכם אמת. פילון מגלגל בשתי הדעות ועושה מהן עיסה אחת. שיטה זו של התאמת דעות שאינן עולות בד בבד היא בעצם שיטתם של חכמי ישראל שביקשו ליישב משמעותם של כתובים הסותרים זה את זה. כך דרש פילון בפרשה זו: כשעלה לפני רצון ד' לברוא את עולמנו יצר מתחילה את "העולם השכלי" מן האידיאות שהיו במחשבתו מעולמי-עולמים. ב"עולם השכלי" הזה שם ד' את הלוגוס, שאף הוא היה קיים במחשבתו. אחר כך ברא ד' בדמות "העולם השכלי", את העולם הנגלה שלנו. האידיאות, לפי פילון, הן מאוחדות, כעניין שלם אחד "בעולם השכלי". מקומן של האידיאות הוא בלוגוס. היחס שבין הלוגוס ובין האידיאות הוא כיחסה של הרוח החושבת אל נושאה. בעניין זה יצא פילון בעקבות אריסטו, שדרש בשעתו שבענינים רוחניים, הרוח החושבת מזדהה עם נושאה. מטעם זה מזהה פילון את הלוגוס עם העולם השכלי, או עולם האידיאות. בהתאם לתורת משה תפס פילון את הלוגוס ואת האידיאות שהיו במחשבתו של ד' כעניינים מחוץ לקיומו, או נעשו מציאותיות רוחניות וחיצוניות קודם בריאת העולם.

אבות הכנסייה שתו ממימו של פילון. במשנתו על הלוגוס כבן-בכורו של

ד' מצאו אסמכתא לקיומו של "אותו איש" שנברא לפני בריאת העולם. הם הוסיפו למשנת הלוגוס מציאות שאף היא קדמה לבריאת העולם, "הרוח הקדושה". כך נוצרה, ממקורות פילון, השלישייה הנוצרית של "האב", "הבן" ו"הרוח הקדושה". דעות פילון חדרו גם לדת האיסלאם. בקוראן מצויים תשעים ושנים שמות-הדר לד', כמו: "החיי", "הפל יכול", "הכול יודע" וכו'. יש לשער, סובר, פרופ' ולפסון, שקמו ויכוחים דתיים בין הנוצרים ובין המושלימים שבסוריה במאה השביעית. הנוצרים, כנראה, ביקשו לשכנע את המושלימים שהשמות של "חיי" ו"כול יכול" שבקוראן מיוחסים או מוסבים ל"שני" ול"שלישי" שבשלישייה שלהם. אבל המושלימים דחו את הדעה ש"השני" ו"השלישי" הכרוכים בשלישייה הנוצרית הם אלהיות בפני עצמן. אמונתם של המושלימים התבטאה במאמר: "אין אלהים מבלעדי אלהים ומוחמד נביאו". התיאולוגים המושלימים סברו ששמות ההדר לגבי אלוהים המצויים בקוראן הם מציאויות בד' ולא מחוץ לקיומו. מכאן נולדה הבעייה החריפה והקשה של תארי ד' שהשאירה רשמים עמוקים במחשבה הדתית של היהודים, המושלימים והנוצרים. דיקארט הקדיש עיון רב לבעייה זו. אף שפינוזה, שרשי מחשבתו נעוצים בפילוסופיה הדתית של היהדות, דש בבעיית התארים. עקבות השפעתו של פילון נודעו גם בוויכוח החמור שפרץ בנצרות במאה הרביעית בין דעות האריאניזם ובין הדעות של האפולונריאניזם. האריאניזם כיהש באלהותו של "אותו האיש", והאפולונריאניזם — באנשתו. שתי הדעות נחשבו בשעתן ככפירות. יש שייחסו את הכפירה של האריאניזם למשנותיהם של אפלאטון ואריסטו. פרופ' ולפסון סובר, והדין עמו, שדעות האריאניזם נובעות ממקורותיה של הפילוסופיה הדתית של פילון. לפי האריאניזם הנוקט במשנת פילון, הלוגוס או הבן, נוצר יש מאין. הלוגוס או הבן, לפי האריאניזם, אינו אלוה אלא אלוהי בלבד. טעמו של האריאניזם הוא דתי ביסודו. הוא נסתמך על המושג של אחדות הבורא. אחדות זו נוסחה על-ידי פילון, ב"ברית החדשה" אחדות הבורא היא חיצונית, או מספרית בלבד. לפי פילון, שהאריאניזם מושתת עליו, מושג אחדות הבורא אינו סובל חלוקה כל שהיא, מטאפיסית או הגיונית. לגבי פילון אחדות הבורא מוחלטת היא.

הנצרות דחתה את מושג אחדות הבורא, כפי ששנה פילון. על דרך חיצונית ומספרית ד' אחד הוא, לפי התיאולוגיה הנוצרית, אך מבפנים ד' מורכב משלוש אישיות. אומנם אבות הכנסייה הנוצרית ביקשו ליישב באופן פילוסופי את החלוקה הפוגמת את מושג אחדות הבורא. הם העלו חרס בפילוסופיה בבעייה זאת. האריאניזם לא מצא קורת רוח במושג השילוש ונטה אחר האמונה של אחדות הבורא כפי ששנה פילון.

האריאניזם דחה את האמונה בשלישייה, או הענין שאותו איש היה בן אלהים, בשל טעם אחר. בכל המיתולוגיות השונות, בין של היוונים ובין של השמיים, מבצפצפת ועולה תפיסת ד' כמוליד את האלים, את האנשים, העולם וכל צבאו. ד', לפי המיתולוגיות הנ"ל, הוליד את הברואים ואת הנמצאים על דרך שהחי

למינהו מוליד ולדות. בספרות ישראל שלאחר התנ"ך ובספרות הרבנית נאמר על המלאכים שהם נבראו על-ידי ד', לא שנולדו ממנו. כך אתה מוצא בדעות פילון שהלוגוס, האידיאות ו"העולם השכלי" נבראו ע"י ד', לא שנולדו ממנו. האריאניזם דוחה את כל מושג "הלידה", שהוא בעצם מושג אלילי וחוזר למושג ד' בתור בורא העולם, שהוא מושג יהודי מקורי. הנצרות בכללה נתבססה על מושג ד' בתור מוליד ולא בורא.

בין היוונים נחלקו הדעות בענין זה. אפלאטון ואריסטו דחו את המושג של ד' בתור מוליד העולם. לפי אפלאטון ד' הוא יוצר העולם. לפי אריסטו ד' הוא סיבת התנועה בעולם. הסטואיים והניאופלאטוניים נטו אחר המיתולוגיה ופירשו את מושג ד' כמוליד העולם. האריאניזם נטה אחר דעות אפלאטון ואריסטו הקרובות לדעותיה של היהדות בענין זה. הנצרות האורתודוקסית קיבלה את דעותיה מהסטואיים והניאופלאטוניים ומסבירים את ד' כמוליד העולם. בענין זה נטה הנצרות אחר הדיעות האליליות, או המיתולוגיות. מכאן סלע המחלוקת בין האריאניזם ובין הנצרות האורתודוקסית. ממקור זה נבעה כפירתו של האריאניזם באלהותו של "הבן". המשיגים על האריאניזם דרשוהו כעומד בתחומה של היהדות. המשיגים צדקו בזה, והדין עמהם, שהרי האריאניזם הוא מעין תחיית המושג של פילון בדבר אחדותו המוחלטת של ד'.

במסה אחרת, שהיא רבת ממדים, חושף פרופ' ולפסון את הוויכוח שפרץ בכנסייה הנוצרית בדבר חופש הרצון. בבעייה זו עסקו אוגוסטין הקדוש ופליגיוס. אוגוסטין סבר שהאדם לא חונן בחופש הרצון, ואילו פליגיוס טען כנגדו שהאדם הוא בעל בחירה חפשית. פרופ' ולפסון יורד לעומקן של דעות אוגוסטין ומגלה את שרשיהן ומקורותיהן. אוגוסטין שתה ממימיהם של הסטואיים, ודעותיו חתומות בחותם האליליות השוללת מן האדם את חופש רצונו. פליגיוס שונה, שהאדם חפשי הוא בבחירתו. בענין זה קיבל פליגיוס את דעותיו ממשנות פילון.

במסה אחרת שבספר המופתי הזה מעיין פרופ' ולפסון, מבחינה היסטורית, בבעייה של חופש הרצון כפי שנדרשה על-ידי דיקארט, לייבניץ ויום. בפרשה זו יש שנוטים אחרי אפיקורוס המפרש את התהוותו של העולם ע"י מקרה, ולא ע"י סיבה או מחשבה תחילה. אפיקורוס מכחיש את הסיבתיות בעולם ומתוך כך הוא מגיע למשנה, שהאדם חפשי ברצונו. פילון סובר, שחוק הסיבתיות שורר בעולם. חוק זה אינו מוחלט. יש ביכולת ד' לבטלו ולחולל אותות ומופתים שהם מחוץ לגידרם של חוקי הטבע. כשם שד' מפסיק או מבטל, לזמן מה, את שלטונה של הסיבתיות בעולם הטבע, כך מפסיק ד' את הסיבתיות בתחום האדם. האדם אינו כפוי לה ויכול הוא לנהוג על-פי רצון חפשי, או בחירה חפשית. הדעות האלו של פילון עודן חיות ותוססות במשנותיהם של דיקארט, לייבניץ ויום. מתוך כך אתה עומד על תרומתו של פילון למחשבה ועל השפעתו, שמצודתה פרושה על ההגות הדתית עד ימינו.

המסה האחרונה בנושא של "שפינוזה והדת", היא מסה נהדרה. זו היא

בעצם מעין סאטירה על הפילוסופיה של שפינוזה. מן הדין הוא, שספר הפותח במשנתו של פילון יסתיים בפילוסופיה שפינוזה. פילוֹזֶּשְפִינוּזָה, לפי ולפסון, הם שני קטביה של המחשבה. מה שפילון בונה — שפינוזה סותר. כל הפילוסופיה של שפינוזה ביקורת היא על הפילוסופיה הדתית של פילון. שפינוזה רואה שביסודן של היהדות, הנצרות והאיסלאם היא האמונה שמחוץ לארץ ומלואה ישנו מצוי שאינו דומה להווייה. מצוי זה כל ההווייה כולה תלויה בו והוא אינו תלוי בה. מציאותו של המצוי הזה, שהוא ד', אינה מחייבת את מציאותו של העולם, אבל מציאותה של ההווייה, או העולם, מחייבת את מציאותו של ד'. על דרך זה נבדל ד' מהעולם. שפינוזה נוטה להסכים למציאות ד', אבל מסרב הוא לקבל את הדעה של פילון בדבר בדילותו מן העולם. אומנם, שפינוזה מפיר בבדילות ד' מהעולם, אבל ההבדל הזה הוא ממין אחר לגמרי. ד' נבדל מהעולם כדרך שהשלם נבדל מן החלק. בשלימותו אין העולם נבדל או נפרד מד'. את העולם על שלימותו וכללותו מכנה שפינוזה בשם סופסטאנציה ומזהה אותה עם ד'. את חלקיו השונים של העולם מכנה שפינוזה בשם אופן. את כל הפרטים והחלקים שבעולם מכנה שפינוזה בשם „פני כל ההווייה כולה“, הנבדל מהשלם האורגני או ההווייה בשלימותה.

מושג ד' של שפינוזה רחוק ממושג ד' של פילון ויתר הוגי הדעות הדתיים היוצאים בעקבותיו. לפי שפינוזה ד' אינו עילת העולם, כלומר בוראו או יוצרו. לפי רצון ותכלית. שפינוזה דוחה את הדעה, שאילו עלה ברצון ד' שלא לברוא את העולם, לא היה העולם נברא. שפינוזה דוחה גם את הדעה שד' יכול לשנות את חוקי הטבע בכדי לחולל ניסים ונסלאות. העולם נובע בהכרח ממהותו של ד', הילכך אין בו תמורות וחליפות, כלומר אין בו מקום לניסים. נצחי הוא העולם וחקו ההכרח שולט בו.

שפינוזה מבקר לא רק את פילוסופיה הדת של פילון אלא גם נוטה קו בקורת על תורת האצילות של פלוטינוס. לפי משנת פלוטינוס ד' ברא את העולם מעצמו, כדרך שהעפביש מוציא מעצמו את קוריו. לפי פילון, כנוכר לעיר, ד' ברא את העולם כדרך שהיוצר עושה את החרש. את שתי הדעות האלה דוחה שפינוזה. את דעת פילון הוא דוחה בשל בדילותו של ד' מהעולם, ואת דעת פלוטינוס — בשל כשלונה לתאר את היחס בין החלקים והשלם, כלומר, היחס בין העולם והפרטים השונים שבו. פילון ופלוטינוס הם בהסכם גמור שד' הוא רוחני והילכך, לפי שפינוזה, אין הם יכולים להספיר כיצד נתהווה החומר שבעולם.

שפינוזה דוחה את תורת האצילות ביד אחת ומקרבה ביד אחרת. תורת האצילות שלו יוצאת בלבוש חדש, במינוח טכני של „תואר“, „מחשבה“ ו„התפשטות“. על-ידי כך, סובר שפינוזה, בטלה החציצה בין הרוחני ובין החומרי. את השם „תואר“ שאל שפינוזה מהפילוסופיה הדתית. המונחים „מחשבה“ ו„התפשטות“ הם בעצם גילגוליהם של המונחים הישנים של „צורה“ ו„חומר“. במושג ד' של תורת האצילות תארו של ד' הוא השכל, ואילו במשנת האצילות של שפינוזה תארי ד' הם „מחשבה“ ו„התפשטות“. בנוסח אחר, תארי ד' לגבי שפינוזה הם שכל ותנועה.

על-ידי התארים של "מחשבה" ו"התפשטות" מאחד שפינוזה את החומרי עם הרוחני וכלל את ד' על עולמו במושג של סובסטאנציה.

שפינוזה דוחה את הדעה שיש להפיר את ד' בהתגלות וכדומה לה. הוא דוחה גם את הסברה בדבר מקורה האלוהי של הנשמה ויחודה כענין נפרד ושונה מן הגוף. מאחר שאין בדילות לנשמה מן הגוף, אין לייחס לה, מטעם זה, חופש בחירה, כפי שהורו פילוסופי הדת. חופש הבחירה לגבי שפינוזה בא לו לאדם כששכלו מדריך את יתר כוחות הנפש. יש בכח השכל להנחיל לאדם שלוות נפש ולנחמו מעצבו ורגונו, כשם שהדת יכולה לעודד את הבריות המחזיקים בה. כל כוונתו של שפינוזה, לפי ולפסון, היא לסתור את משנתו הדתית של פילון. שפינוזה מבקש להחזיר את העטרה של פילוסופית היוונים ליושנה. פילון ביקש לקשר את האמונה בפילוסופיה, ואילו שפינוזה נתכוון להתיר את החבילה הזאת.

פרופ' ולפסון משיג על שפינוזה בשל נפתולי מחשבתו המסובכת, שהפך את הקל לקשה ואת הפשוט למורכב מאד. הוא שאל מושגים מפילוסופים שונים, גלגלם ולהבישם מחלצות וביקש לתת להם פנים חדשות. בענין זה הדין עם פרופ' ולפסון, יש להעיר ש"פשעיו" הפילוסופיים של שפינוזה הם גם פשעיהם של שאר הפילוסופים, שמאנו לראות את הברור והמפורש ועשו את הגלוי סמוי מן העין. כך, למשל, יש לומר שהלוך הלך אפלאטון לתור בשווקיה של התזויה האנושית ומצא את המיתולוגיה והיא מיושבת היתה מאלים שונים. מה עשה אפלאטון? הוא הכניסם תחת כנפי הפילוסופיה ונתן להם פנים חדשות למען ימצאו חן וחסד בעיני משפילי הדור. במקום אלילי היופי שונה אפלאטון אידיאה של יופי; במקום אליל הצדק הנחיל לנו את האידיאה של צדק. כך הפך אפלאטון את עולם האלים לעולם האידיאות. האידיאות של אפלאטון מיני אלוהיות הם. הם נצחיות ולא ישיגום משיגי הגוף. שפינוזה אינו היחידי שגילגל מושגים והלבישם מלבושים. הפילוסופים בתקופות השונות של תולדות המחשבה נהגו כן.

ספר מסות זה אינו מן הספרים השכיחים. עשוי הוא בבקיאות וחרטיפות ובניסוח ענינים דק ושנון. הקורא המבין יהנה גם מעיונו המעמיק וגם מרוחב דעתו, החובקת זרועות המחשבה הדתית מפילון עד שפינוזה.

הַסְטוֹרְיָה מִקְרָאִית חֻדְשָׁה *

נחום גלאצר

זה עתה יצא לאור בחיפה ספר תולדות ישראל בתקופת המקרא היוצא מגדר הרגיל בין ספרי לימוד הן בארץ הן בתפוצות. מחברו, הד"ר ארתור בירם, הוא מחלוצי החינוך העברי בארץ, מייסד בית-הספר הריאלי ומנהלו במשך שנים רבות. ספרו הוא פרי מחקר של ארבעים שנה ופרי הוראת תנ"ך מתוך רצון עז להקנות את כתבי הקודש קנין עולם לדור הצעיר.

בחיבורו הכולל שני "ספרים" (ספר א: מראשית ישראל עד סוף הכיבוש; ספר ב: תקופת ההתנחלות וההתבצרות) מגולל המחבר את פרשת מוצא העברים, את המסורת על האבות, משה וישראל במצרים ובמדבר, מעמד הר סיני, התחלות הכיבוש וההתיישבות של גד וראובן, כיבוש כנען (לפי ס' יהושע א'—י"ב והתעודה הישנה ממנו בשופטים א'), מלחמת דבורה ופעולות השופטים, התפשטות היישוב הישראלי בצפון עבר הירדן. הספר מסתיים בתיאור היצירה הספרותית וחיי הדת בישראל בתקופת ההתנחלות וההתבצרות.

המחבר משתמש במקרא לא רק כספר מקורות היסטוריים אלא כמורה דרך להבנת מהותו של ישראל ומקומו המיוחד בין עמי המזרח הקרוב. להנחותיו של מדע המקרא המודרני על אסכולותיו המרובות מתייחס ד"ר בירם בתשומת-לב רצינית אך מתוך זהירות. הוא מחייב את "שיטת המקורות"; בהכירו את האוצר המשותף ממנו שאבו המקורות מסתבר לו כי על אף הבדלים מסויימים אחידה היא התמונה הכללית המצטיירת מן המקורות, ובוה מאפדת שאלת המקורות את חריפותה.

הספר מלא ניתוחים היסטוריים-מדיניים, סוציולוגיים ואסטרטגיים וכל פרק בו נכתב על רקע התרבות הכללית והשפעות-גומלין בין התרבויות במזרח הקרוב. אך חשיבות יתירה נודעת בספר לרעיון הדתי ויסודות האמונה הישראלית. כך, למשל, גורס בירם שמאחורי כל המסורת ההיסטורית על אברהם עומדת האידיאה "והאמין בה" ויחשבה לו צדקה" על ביטוייה השונים, רעיון החוזר ונישנה בנבואה המקראית. ועוד: בגילויי אל לאבות רואה המחבר מקור היסטורי נאמן. הגילויים האלה וההבטחות לריבוי זרע ולקנין הארץ שבהם, מהווים את עיקר האמונה של ישראל הקדום בכנען; במשך מאות שנים ניתן לסיפור על גילויי האל לאבות מקום נכבד בפולחן. את הגילויים האלה קורא בירם בשם "מסורת היסוד" של ישראל; היא היא הסוללת את הדרך להבנת התקופה של ראשית ישראל. הגילויים האלה יצרו בעם את ההפכה שעליו לכבוש את הארץ היעודה לו ואת האמונה שבכוחו להצליח בתפקיד זה.

* זברי ימי ישראל בזמן המקרא במסגרת תולדות המזרח הקדום, מאת ד"ר א. בירם, הוצאת בית הספר הריאלי העברי בחיפה, תשכ"ב.

החומר המקורי על מעמד הר סיני מצומצם אף מסובך, אך המתואר הוא „המאורע המרכזי במסורת על משה ובהיסטוריה הישראלית בכללי“. הברית הכרותה בסיני בין ה' וישראל „היא עובדה שאותה מוכיחה כל ההיסטוריה הישראלית“. משה הוא האיש שהביא לישראל את תורת האחדות, את ההפכה באל אחד הקשורה בשם הוי"ה, שם שלא הפירו האבות. המשמעות המעשית של המונותאיזמוס מתגלית בפעולה המשפטית-תחוקתית בחיי משה ובחיי העם במדבר. החוק המקיף את כל חייו, הן של האדם הן של העם, אינו כי אם מילוי הרצון האלוהי העליון. תורת האחדות כוללת כרעיון מרכזי את יסוד שלטון הרצון האלוהי המדריך את העולם. את תפיסתו של יחזקאל קויפמן שיש כאן „קטגוריה דתית מיוחדת, תפיסת ההווה האלהית כהווה על טבעית, כרצון עליון, חפשי... מחבלי מיתוס“ מקבל בירם וקובע לה מקום מכריע בספרו. רעיון מהפכני זה בתולדות הדת מקורו בישראל, אך הכוח האוניברסלי והמוסרי שבו מכוון לעולם כולו.

בדייקנות של חוקר עוקב המחבר אחרי פרטי הכיבוש וההתנחלות, כשהוא שם לב למימצאים וזיהויים ארכיאולוגיים ישנים וחדשים. את הכוח שכולל את תהליך הכיבוש רואה בירם כתוצאה מרגש הייעוד שפעל בעם עוד מימי האבות. כמו כן, „רוח ה'“ שלבשה את השופטים היתה הכוח שהדריכה את תקופת ההתבצרות בארץ. לתקופה הזאת הוא מייחס את „ספר הברית“ (שמות כ"א—כ"ג) „בכל אופן ביסודותיו“. פרטי משפטיו קיבל ישראל משכניו הכנענים, אך החומר הזה (כמו החומר האגדי שבבראשית א'—י"א) סוגל לרוח הישראלית. בתקופה קדומה זו מפיר המחבר את יסוד תפיסות ומנהגים דתיים שנשארו מרכזיים באמונת ישראל במשך אלפי שנים.

מתוך הנחות כאלה יוצר המחבר תמונה היסטורית מאחדת של עולם המקרא. מגמתו „אך ורק לספר לימוד“ ותקוותו שהכרה היסטורית מתוך ניתוח ביקורתי של המקורות תעורר בצעיר המתלמד לא רק הבנה לשרשי קיומו הלאומי; הפרה זאת „תוליד בו אמונה דתית אישית“.

רצויה מאד כוונה זו בדור שכולו ספקנות וחוסר אيمון ב„ערכים“. ומאד חשובה תרומתו של חוקר ומחנך זה שאינו משתייך למחנה החרדים, אלא שמתוך דאגתו הרצינית לדמותו הרוחנית של הדור הצעיר בארץ גולל לפניו את המסורת המקראית בכל עומקה.

המחבר מקווה להוציא בקרוב ספר שלישי של החיבור הזה שיתאר את תולדות המלוכה עד מות שלמה. ספר רביעי יכיל תולדות הממלכה הנפרדת ותולדות הרוח בישראל.

„לשון נקייה“ לדניאל פרסקי

139), ומתיר בשלילת תארימ, כגון „עם אל עו“ (משלי ל, כ"ה). אף-על-פי-כן אנו מוציאים: „מעלין בקודש ולא מורידין“ (יומא י"ב); „אם אבני המזבח שאינן לא ראות ולא שומעות“ (מכילתא פ' יתרו); „ומה האילנות שאינם לא רואים ולא שומעים ולא מדברים“ (תו"כ פ' ק"ד, ו') ועוד.

ואם רוצה אתה לדעת פרק בטרנסקריפציה העברית — כלך אל הפרק „על הלעז“, הדן במשנה זו, ושם תמצא את הדרוש לך. פרסקי אינו מסתפק בתעתיק העברי, יש שהוא מתרגם כמה וכמה מלים לועזיות לעברית, ועל-ידי זה הוא נפטר מן הלעז. פרסקי מבין ש„לגמרי בלי לעז — איאפשר, וגם לא צריך“ (עמ' 103).

בספר יש פרק „על הניקוד“, זהו בבחינת מועט המחזיק את המרובה. בפרק זה הוא דן בניקוד ומכיל כללים שכל אחד יוכל לזכרם ולא יוסיף להיכשל בהם. בין הפללים הללו הוא מעיר ש„האות הגרונית ה, מפני נוחותה מבוטאת בדיבור העברי תמיד בשווא נח, כגון מחשבה, מחרשה (עמ' 29). על כגון דא יכולים לאמר: „אגב חורפא — שבשאתא“. אליבא דאמת, מחרשה, מחשבה הן בחטף פתח (עיי' ש"מ"א י"ג, כ', כ"א; מ' י"ח, י"א; מ"ט, ל').

כמו כן איאפשר להספיק לדעת פרסקי שצורת השם הנאה היא על משקל מניה, כליה, כלומר הה"א היא בחטף פתח. לפי דעתי הה"א צריכה להיות בפתח, כי השם הזה נגזר מן הפיעל, כמו צואה מן צוח.

פרסקי שוקל וטורה גם בכתיב העברי. שאלת הכתיב מטרידה מאד את התלמידים, המורים והסופרים. יש הנותנים את זכות הבכורה לכתיב המקראי, שהוא חסר, ויש המעדיפים את הכתיב המשמתי, שהוא מלא. והקיצוניים שבין הסופרים החדישים משתמרים בכתיב מלא דמלא, המצוי בספרי הגאון גימ. מתוך דברי פרסקי נראה שהוא נוטה לצד הכתיב המלא, שסימיו כבר נראו בתנ"ך. פרק שלם הקדיש לתורת הפיסוק. פרסקי

טרם מותו הספיק דניאל פרסקי ז"ל להוציא את ספרו החדש „לשון נקייה“ (*). הוא אסף אל תוך ספרו זה את הערותיו בדקדוק ובלשון העברית, שפירסם ב„הדואר“ ובאכ"סניות ספרותיות אחרות. הערותיו קולעות אל המטרה, כי הן דנות בעבירות הלשון שאדם דש בהן. פרסקי עומד ומוזהיר את הקורא לבל יעבור על חוקי הלשון העברית, ושלא ייפשל בתחביר מסולף וזר לרוחה. ועל כל אזרותו נרחפת רוח הומוריסטית.

„תורת הדקדוק היא תורת הדיבור החי, והיא צריכה לימוד, אבל עלינו לעשותה קלה, טבעית ושווה לכל נפש“ (עמ' 12). ומשום כך הוא מתיר, ובצדק, להשתמש בעתיד בצורת זכר לרבות, דוגמת „והירוחי יבוקעו“ (הושע י"ד, א), „הנשואות יתארסו והארוסות יינשאו“ (יבמות פ"ד) וכדומה, או את הריבוי של ז'ן הוא מזכר, כמו עשרון — עשרונים, זרעון — זרעונים וכדומה. וכן יש למצוא בספר זה עוד קולות (עיי' לדוגמה עמ' 128). אבל לא תמיד פרסקי הוא מן המקילים. יש שהוא גם מן המחמירים. לדוגמה, פרסקי אינו גורס את הצירופים אינסופי, בינעירוני, אפעלפי, המצויים בעתוני ישראל. אבל שכח המנוח היקר, שמעשה צירוף כעין זה אינו מנהג חדש, אלא ישן נושן הוא. כבר בתנ"ך אנו מוצאים צירופים מעין אלו: גלעד, בליעל ועוד. ובמשנה הם שכיחים מאד: אימתי, איוהו, אפילו, לפיכך. ומספרי הגאונים אנו מוצאים: אפעלפי, כתביד (כדי להבדילו מן כתביד) וכדומה. הצורה הזאת היא סימן להתפתחות לשוננו העברית. ואם מותר לאמר פדורגל — מדוע אסור לאמר פדורסל, פדוריד וצירופים דומים להם.

המחבר אוסר את מלת השלילה לא בשימוש בהוה, כמו „אני לא עושה שום דבר“ (עמ' 228

(* „לשון נקייה“, מדריך שימושי בענייני דקדוק, ניקוד, תחביר ולשון, מאת דניאל פרסקי. הוצאת המחבר, נ. י., ארצות-העברית.

מחא, הריק — הוריק, התרס — התרו ועוד. פרסקי היה מאוהב בלשון העברית, ולכן הירבה להשתעשע בה. למשל, עלפי שתי האותיות גל הוא בנה עשרים וחמישה שינויי נטיות. ופרק שלם הוסיף בספרו בשם „פלאי הלשון העברית“. בפרק זה גילה לקורא חידות לשוניות, כעין אברן, שהוא שם וגם עתיד, גוף ראשון, בניין הפעיל, גורת ל"ה משורש הפועל ברה עם כינוי הפועל, במובן אברה אותך (לנקה); או פסוק אחד שיש בו כל אותיות הא"ב; המלה היותר גדולה במספרה; פסוקים בני חמש מלים יחידות הברה וכדומה.

וגם מסמני הלשון החדשה הכניס פרסקי לתוך ספרו זה. מקום הגון הוא מקדיש ליצירות לשוניות ומגוונות. כאן נוכל למצוא גם את תרגומי ברקוביץ המוצלחים לביטויי „שלום-עליכם“: מונחים חדשים, וביחוד רשימת ספרים שבהם יוכל המעיין למצוא את מבוקשו.

פרסקי לא הדיר את עצמו מחידוש בניינים ושמות, כמו התיידיע (ויין אינפארמיטר), מולל (געמבלען), אבל אי אפשר לקבל את המונח מחום לצינור-חום (ראדיאטור), על משקל מאור (עמ' 133), כי מאור נגזר מן אור, כמו מקום מן קום (נע"ו). אבל חום הוא מכפולים, ואין גוזרים מחום כשם שאין גוזרים מסוב מן סבב, מגול מן גלל.

בקיצור, הספר „לשון נקיה“ הוא כליבו, ורבים ימצאו בו את תפצם, כי הוא ספר השווה לכל נפש הרוצה לשפר את לשונה, וגר נשמה הוא, וקווה לא אחרון, לנשמתו של הסופר והבלשן הדגול.

ע. ברעזרא

בעברית ומיעוטם בערבית, ארמנית ואיטלקית. הכ"י אוספו וצולמו על-ידי פרופ' אברהם י. כץ, ראש המדור העברי באוניברסיטה, בסיועם של מכון רוקפלר והמועצה האמריקאית של חברות המדע. האוסף בא מן החלק השני של ספריית דוד קויפמן. החלק הראשון הגיע לאוניברסיטה בקיץ שעבר, דוד קויפמן, שנפטר בשנת 1899, היה כידוע פרופיסור בבית המדרש לרבנים בהונגריה ותרם תרומה גדולה לחכמת ישראל.

לא השאיר דין אחד מדיני הפיסוק שלא ביררו והחווירו לפני הקורא.

גם בעיית המבטא מצאה מקום ב„לשון נקיה“. הבעייה הזאת היא מטובכה מאד. גליל גליל ומבטאו. ויש להוסיף: תקופה ומבטאה. אינו דומה המבטא של אנשי הגליל למבטא בני יהודה (עירובין נ"ג), ואינו דומה המבטא של מתרגמי תרגום השבעים למבטא האשכנזים ה„מספורדים“ בארץ. לפיכך, טוען פרסקי: „ארץ ארץ ומבטאה“ (עמ' 56). והוא מצדד בזכות המבטאה האשכנזי באמריקה. מכלל הן אתה שומע לאו, כלומר, בארץ ישראל שאני! והוא מקווה ששם „ייווצר לנו מבטא ישראלי מקורי מלא ושלם עד כדי כך שכל אות וכל נקודה תמצא את גאולתה“ (עמ' 57).

יש שפרסקי מודה בחולשותיו, שהוא מחזק בנושנות, מפני שהיה רגיל בהן. לדוגמה: התאר של אופי צריך להיות אופייני ולא אופיי, כדי שלא לטעות ולחשוב שיש כאן שם בצירוף כינוי של גוף ראשון (עיין קלוזנר „שפת עבר — שפה חיה“, עמ' 61—60; מ. ב. לזבניק „שפתנו“, ח"ב, עמ' 64), אבל פרסקי מעדיף את הצורה „אופיי“ (עמ' 117). פרסקי השתמש בפועל המחודש ודא (עמ' 195) במקום ודות, כי הפועל הזה נגזר מן השם ודאי, כמו תנאי מן תנה, גנאי מן גנה, בדאי מן בדה, שבאי מן שבה, והאלף גיתוספה לשם הברת הפתח. ולפיכך, לפי דעתי, צריכים לאמר לוודות ולא לוודא.

אבל צדק המנוח בהבדילו בין טקס (צר-מוניה) ובין טכס (יופי), וכדאי להבהיר את שתי המשמעויות האלה. והוא הדין בין תפלה וטפלה, איזה, איזו ואילו; מחה —

אוסף חדש של כתב-יד בספרייה היהודית באוניברסיטת ניו-יורק

הספרייה היהודית על-יד אוניברסיטת נ. י. קיבלה אוסף גדיר ויקר של כ"י מן הספרייה המזרחית של האקדמיה ההונגרית למדע. האוסף כולל ביאורים ופירושים על הספרות המקראית והתלמודית, פיוטים, ספרי הלכה, וספרים בחשבון, חכמת התכונה, רפואה, דת, פילוסופיה ודברי הימים. רוב הכ"י הם

הדים ובני הדים

(בעקבות הספרות העתית)

מן המורשת הרוחנית והמוסרית הישראלית העתיקה תוסס בו שלא־מדעת ולמרות רצונו. יש כמה וכמה דברים מאלפים בדבריהם של המשתתפים האחרים, כגון ישראל פהן, דן מירון, עזריאל אוכמני, אברהם קריב ועד. הצד השווה שבהם, שיש בהם מחשבות נפשה של הביקורת ומרצון להעלות ולשפר את כליה ותכניה, כדבריו של ישראל פהן: „לא תהיה תקנה שלימה לביקורת והיא לא תתעלה בעיני עצמה ובעיני קוראיה, אלא אם כן יתייחס אליה המחבר כאל יצירה ממש, שלשונה תהיה משוייכת ובגינה איתן וכוור גתה טהורה“. לדעה זו מכוונים גם דבריו של א. קריב, שמבחין שני סוגי ביקורת: „האחת היא עצמה ספרות והשנייה אינה אלא כתיבה ואינה דרה בתוך הספרות עצמה“. לסוג הראשון ודאי ייחס את יעקב פייכמן, שקריב מעלה על גס וקובע ש„אילו היה פייכמן צרפתי ולא עברי, בטוחני שהיינו באים בטרוניה עם עצמנו, שלנו אין פייכמן...“ ואגב רואה קריב את חסרונה של הביקורת הצעירה, המיוצגת בסימפוזיון עליידי דן מירון, בכך, „שהיא נוטה יותר לכתוב על ספרות מלהיות היא עצמה ספרות“.

על פשעי סטאלין ותוכחתו של זרנגליס

טראגי הדבר, כשאדם קם בוקר אחד ומוצא שאליליו הכויבו. אולם כשמיד לאחר שבירת האלילים אין האיש מתפכח, כי אם מחליף אליל אחד בשני, הרי יש כאן עניין לנושא פאתולוגי.

לפני זמן מה הופיעה ידיעה בעתונות הארץ, שנתקיימה בתל־אביב אסיפת פעילי המשלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י) בעיקבות הוועידה הכ"ב של המשלגה ברוסיה. באסיפה הזאת מסר המזכיר הפללי של מק"י, שמואל מיקוניס, הודעה בנוסח קצר ומועזע זה: „שני אחי נרצחו בברית־המועצות בתקופת סטאלין“.

מיקוניס עמד על השינויים שחלו במדיניות הסובייטית וטען שלא ידע על פשעי סטאלין.

ביקורת הביקורת...

ב„דף“ האחרון של אגודת הסופרים במדינת ישראל (גליון י"ט), בעריכת אברהם ברוידס, נתפרסמו הרצאותיהם של סופרים־מבקרים בארץ על ביקורת הספרות בכינוס הסופרים הארצי שנתקיים בסוף חודש כסלו, ש. ז. בכינוס הזה נשמעו כמה דברי טעם, ואף דברי ביקורת חריפים על הביקורת. יש והדברים חרגו מתחום הספרות ונסבו על כלל האווירה התרבותית במדינה, על היסודות הנפסדים שבה, כן מאשר ישורון קשת („על הביקורת“), ש„יש קשר הכרחי, קשר של זהות, בין הירידה המוסרית בכור ההיתוך החברתי שלנו ובין הירידה בתחום הטעם, הערכים והמושגים. הרדיפה המופרזת אחרי החומר מן ההכרח שתלך יד ביד עם הרדיפה אחרי הזולות“.

קשת היה רוצה להפקיע את הביקורת משיעבודה לפניות אידיאולוגיות, אם כי אינו שולל את הזיקה לדעות. על מה הוא קובל? על „רצונותם נגסים“ המשחיתים את טעם הנוער... „בחורים גבובים, הדורשים לבער מפרס ספרותנו את „שמעונוביץ את קומפ“ — ולהכניס תחת זה למחזור הלימודים דוקא את שירי הבוסר של פייטניקיקיון חקייגים, שעוד לא מצאו את עצמם“.

כנגד ההתכחשות, או יותר נכון: הבורות והניתוק מן העבר, רואה קשת צורך ב„ביקורת שתבחן את הספרות באספקלריה של הרציפות התולדותית, אשר רק היא אוצלת ערך רוחני להישגים גשמיים“.

קשה להאמין שיש להפיג את הסכנה הנשקפת לצביונו של הנוער שלנו עליידי הפחת „רוח חדשה בביקורת העברית“, אלא שמקצת נחמה יש לפי קשת בעובדה, ש„נוער יהודי, בפרט בישראל, מקום שאין גורמי התבטלות והתפוללות ישרים, הריהו לא רק נוער בן זמננו, שיש בו בהכרח קווים משר־תפים עם הנוער של אומות העולם, מפאריס ועד שיקאגו, שרוחו נבוכה ולבו תועה וסברו „ביטניקי...“ — אלא הוא גם נוער שמשוה

עריקה ועקירה

תדהמה מסוג אחר, תדהמה ממשית, הייתה את תושבי מדינת ישראל, כאשר נתגלה ש"מגין" של ישראלים ערקו לרצועת עזה. פרשה טראגית זו אומרת "דרשני". ואמנם נזקקו אליה כמה מעתונאי הארץ. נתברר, שכל אחד מן העריקים האלה "הסתבך" אם בעסקי משפחה וכסף, או שיד ההרפתקנות היתה באמצע.

ב"הארץ" (ג' אדר ב') מספר זאב שיף שבשנת 1947 עברו 75 יהודים את הגבול. מאלה הוחזרו 46. בין הבורחים אנשים בלתי שפויים בדעתם. אף אחד מן הבורחים, כפי שהוכיחו תיקיהם, לא תיכנן מראש בנייה במדינת ישראל. לפי מר שיף, "תמיד היתה קיימת סיבה צדדית ואישית, לרוב פלילית או משפחתית, שהביאה אותם לידי יאוש ולבריחה לאחת מארצות ערב. ואכן, רובם של בורחים אלה הם אנשים פשוטים ביותר ואף פרימיטיביים ולא מעטים מהם הם מופי רעים בנפשם. המצרים, שאינם מחזירים את הבורחים לישראל, יודעים כנראה את המצב לאשורו ועושים מאמצים להיפטר מהם על ידי העברתם לאירופה ולארצות אחרות". לחיזיון מעציב זה הסבד "הגיוני". אף על-פייכן אין ההגיון סובלו.

"לשון מעודכנת"

אליעזר שטיינמן, שמסותיו מצטיינות בעושר ניב וברוב ענין, עומד ומבקש סליחה במאמרו "לשון מעודכנת" ("דבר", ג' אדר ב', ש. ז.) מן הפייטנים והסלחנים, על העלבון שהעליבום כשעשו אותם מטרה לחיצי לעג על חידושי הלשון המשונים והמזורים שלהם. אולם לעומת סגנון ה"אץ-קוצץ" הלועז והעברי של ה"מעדכנים" בימינו, ש"פוגעים במקור חיותם ממש... סוחטים את לשד הלשון ומשנים לחלוטין את טעמה" — הרי שמרו הפייטנים, על ליחה וריחה" וחידושיהם לא יצאו מן "התחום המכורתי".

שטיינמן טוען, ובצדק, נגד הלועזיות היתירה, שמשבשת ומנוולת את הלשון ונגד השימוש המופרז במלים "חדישות" ו"טריות", "שזה היום או אתמול רדו אותן מעל התגור". המסאי המובהק תוהה ושואל: "מה פירוש בפינו למלים הלועזיות שנתרווחו כל כך

בזמן ביקורו במוסקבה פגש מיקוניס את בנו של אחד מאחיו. "תלשנו את השערות מרוב צער" — סיפר מיקוניס ביגון.

הידיעה מוסיפה: גילוי של מיקוניס עורר תדהמה רבה. הוא בא לאחר שורת ימי-עיון במקי בגלל התסיסה והביקורת הפנימית שהתעוררו בשורות המפלגה בקשר להתקפות האחרונות על סטאלין, על "הקבוצה האנטי-מפלגתית", על סין ועל אלבניה".

*

ובעוד שמיקוניס מבכה את אחיו ופולח לאלילי החדש, ממשיך אהרן ורגליס, עורך "סאָוועטישע היימלאַנד", במלאכה בזויה ושפילה זו של נתינת יד לעלילות נתעבות על הציונות ודת ישראל, כבימים "הטובים ההם", בימי סטאלין. כאשר שאל אותו פתב ה"גזאיש קרוניקל" בלונדון אם הוא מאמין בהאשמתו של העתון "טרוד", ש"הציונות היא מסווה לריגול", ושמדינאי ישראל מש" תמשים בבית-הכנסת לשם כך, ענה, שנאמנים עליו דברי העתון "האובייקטיבי" הנה... ואם לא די בכך, הוסיף בנעימת-מוסר נאה וחיננית: "טייערינקער, מ'טאָר אַזוינס גיט טאָן" (יקירי, דבר כזה אסור לעשות)...

"סוד" יצירתו של אביגדור

המאירי

למוררד והמספר יהודע, אביגדור המאירי, מלאו שבעים שנה. יצחק נימצוביץ ביקר את ביתו. העתונאי מספר ב"הבוקר" על ביקורו זה ועל השיחה שקיים עם בעל היובל. זה היה שפך של מרי-שית על שיכחה זו שנוהגים בו. לפי דעתו מתעלמים משיריו, ממחנותיו ומסיפוריו. אף על יובלו כאילו עברו בש" תיקה. אולם עד שהגיש הסופר "הזועם" את עצומותיו, נתפרסמו מספר רשימות הערכות על יצירתו בעתונות הארץ. המאירי אינו מסתפק בקובלנות והוא הולך וממשיך בעבודת היצירה שלו. לאותו עתונאי גילה, ש"על אף מחלתי שהתישה את כוחותי בשנים האחרונות, אני חי ויוצר למרות התנאים הקשים בהם אני נתון. אני עובד עכשיו על יצירה היסטורית שאין לעת עתה לגלות את תכנה ברבים, אך דומני שיצירה זו תפה בתדהמה רבים בישראל..."

ידיעות

מפעל תרגום ספרות עברית ללועזית

חלקים משלוש אנתולוגיות לשירה, סיפור ומסה כבר נמסרו לתרגום לאנגלית, צרפתית וספרדית על-ידי המכון לתרגום ספרות עברית ללועזית, שנוסד על-ידי המועצה לתרבות ולאמנות בהשתתפות משרד החינוך והתרבות, משרד החוץ, הסוכנות היהודית ואגודת הסופרים. המכון פותח גם בתרגומי ספרי פרוזה, רומאנים, נובילות וקבצים. האנתולוגיות יקיפו את מיטב הספרות העברית החל בדור ביאליק ועד ימינו. בהתאם לתכנית יכללו אנתולוגיות השירה והפרוזה 3 כרכים כל אחד, ואנתולוגית המסה — 2 כרכים. על בחירת היצירות המתורגמות ממונה "חבר יועצים" מיוחד עליו נמנים: א. אבראביה, ע. אוכמני, ד"ר כ. בנשלום, הגב' ל. גולדברג, ש. גרודזנסקי, מ. דורמן, פרופ' ש. הלקין, י. זמורה, י. יערי, ישראל כהן, ז. כנעני, ד"ר מ. לוז, ב. י. מיכלי, פרופ' ד. סדן, ש. י. פנואלי, ב. קראו, י. קשת, ש. שפאן. מערכת מצומצמת, ובה ששה מאנשי חברה-יועצים, עוסקת בפירוט האנתולוגיות.

צוותי מתרגמים

שירים רבים, מסות וסיפורים באנתולוגיות כבר תורגמו לאנגלית ולצרפתית. בין היתר הועסק בתרגום שירים המשורר היהודי האנגלי דום מוראס המתרגם מסות-שירים לאנגלית יחד עם המשורר ט. פרמי. נערכת עתה רשימה ביבליוגרפית של כל יצירות הספרות העברית, שתורגמו בשנים האחרונות. בהנהלת המכון משתתפים נציגי כל הגופים המיסודים כדלהלן: מר ישראל כהן (י"ר) ההנהלה) וד"ר ש. לזין — נציגי המועצה לתרבות, ד"ר י. מלקמן (מזכיר ההנהלה) — נציג משרד החינוך והתרבות, מר מ. אבידע זמר ש. ענבל — נציגי משרד החוץ, ד"ר י. מהלמן וגב' עדה צמח — נציגי הסוכנות היהודית, מר י. זמורה ומר ב. מיכלי —

נציגי אגודת הסופרים. מרפז המכון הוא מר יוסף בר. אל הנהלת המכון כבר מגיעות פניות ראשונות של מו"לים בחו"ל. אולם המכון מתכוון לעשות את מלאכת התרגום והעריכה בשיטתיות ובקפדנות, ויש להניח, שהתרגומים יימסרו להוצאה לאור רק כעבור שנה או שנתיים.

"נגהות מן העבר" ליוסף נדבה

בהוצאת "רשפים" יצא לאור ספרו של ד"ר יוסף נדבה "נגהות מן העבר", הכולל מסות היסטוריות-ביוגרפיות עשירות רשמים, מראות ותיאורי מצבים מכריעים בפרשיות המאורעות הגדולים בתקופת התחייה על האישים שפעלו בה. בתוכן: הטרגדיה של בית הרצל; פרשת היחסים בין הרצל לוואמברי; זנגביל ובנטביטש בירושלים; ההתנקשות בחיי נורדאו בפאריז; ביקור אחד-העם בגימנסיה "הרצליה"; בשערי עמים — ד"ר וייצמן, סוקולוב, אוסישקין, אנדרי ספיר וסילוין לוי בפני "מועצת העשרה" בפאריז; תל-חי — עמידת הגבורה של טרומפלדור; המורד — משפטם ומאסרם של ז'בוטינסקי 19' חברי הגנה. בספר, הנקרא ברוב עניין וליבו, 365 עמודים.

"ידיעות המרכז"

החבורת הראשונה והמצומצמת של "בטאון הסתדרות המורים והמנהלים באמריקה" מוקדשת לבעיות ההוראה והמורה העמל בשדה החינוך העברי באמריקה. מלבד רשימותיהם של צבי גלאטשטיין ("הגטרליות לגבי הפרופסיה של ההוראה העברית") וי. ברוינסקי ("המורה העברי באמריקה בעיני ישראלים"), מכילה החוברת דו"חים מסניפי ערי השדה וכן ידיעות על מפנים במקצוע. על ידי הסתדרות המורים והמנהלים העברים באמריקה מתקיימת ועדת חינוך ותרבות. חבריה הם: ד"ר זבולון רביד, י"ר; יעקב ברוינסקי, צבי גלאטשטיין, יעקב יזוליס ויוסף רייזברג.

חמודותיה המורשתיות ולנתקה ממקורות־
יניקתה הטבעיים.

את הזלזול בלשון ודילדולה בפי צעירי
הדור, תולה מר שטיינמן בתהליך קיבוץ
הגלויות ומיעוט האהבה לה. ויש להוסיף
עליהם את הרצון להתהדר בנוצות זרות;
החקיניות, בתוכן כבסינגון, בחיים כבתרבות
ובספרות — ואף את הניתוק מן המקורות.
מי שנתחנך על ברכי ספרותנו העתיקה ושקד
על מבחר ספרי המופת של ספרותנו החדשה,
איאפשר שנפשו לא תסלח מלשון קלוקלת
זו, שאנו נתקלים בה בעיתונות הישראלית,
וביחוד בשבועונים מסוג ידוע, שאף תוכנם
קלוש ולקוי וה"המחשבה" קלילה ומדולדלת.
וכאן אנו מגיעים לשאלת־יסוד, שאלת
חינוך הדור, וזו פרשה בפני עצמה. בכל
אופן, מסתו של שטיינמן יורדת לעומקה
של בעיית לשון דורנו. ח. ל.

בזמן האחרון, כגון אותנטי וריליבנטי, אינט־
גראלי וגלובאלי? ולמה נחרבה כל כך השי־
מוש בממדים ובהנחיות, בפער ובאתגר,
בהתמודדות ובמנטליות, בתמסיר ובתמליל,
ביוקרה וביומרה, בחד־משמעי ובבלעדי, במג־
בלות ומחללים, בתזכורת, בתמסורת ובתס־
מוכת? ?

והעיקר — תפיסת "לשון אחרונה" ובולמוס
הלועזיות אינם צריכים לגוף הענין, כלומר,
לשם "סלסול המחשבה" (כניסוחו של אחד
העם). היפוכו של דבר: "הלהיטות היתירה
אחרי המלים החדשות — שרבות מהן הן
פולשות ומסתגנות ואינן באות כלל לספק
איוה צורך חיוני — נעשתה בזמן האחרון
מין איפור רע־תכונה וחסר־טעם. דומה, איוה
מלאך מחבל עומד ומושך את הבריות בלשון־
נותיהם לכער ככל האפשר את ניבי שפתנו,
להדליח את טללי אורה, להוציא לשמד את

תיקון פעות

בטעות כתבתי במאמרי "לתולדות הלל
בבלי" בחוברת ג', עמוד 137, שהאידיליה
"סרגייב מכפר תבור" נדפסה ב"הדים". צריך
להיות: ב"התקופה" כרך כ"ה (תרפ"ט). —
במקום נפטר אור לכ"ב אב, צ"ל כ"ב בתמוז.
אני מעיר גם שבבלי פירסם באידית רשימה
"פרץ און די יונגע" ב"דאס אידישע פאלק",
שנה ז', גליון 15 (ב' אייר, תרע"ה).
א. ר. מ.

ירושות ל"בצרון"

ידידינו וקוראינו שיואילו לזכור את
ה"בצרון" בצוואתם, יכולים לצרף נוסח
הודעה זה:

I give and bequeath irrevocably
the sum of \$.....to Bitzaron,
Inc., to be applied to its corporate
purposes and the advancement of
Hebrew culture.

החרות אנו פונים אליכם, ידידים נאמנים, בבקשה
לעזור לנו בעזרתכם המקסימלית והמהירה בכדי
לאפשר את המשכת קיומם וטיפוחם של מוסד־
תינו הקדושים.

בפרוס הפסח הוזה הנני מביעים את איתולינו
הלבביים לשמחת יום טוב לכל כלל ישראל באשר
הם שם.

שלחו נא את נדבותיכם אל:

UNITED CHARITY INST.

**154 Nassau Street
New York 38, N. Y.**

ל. ד. מעקלער, נשיא
יצחק בנרוזשמיין, גזבר
משה אליאן, מנהל

**קריאה רחופה לעזרה מידית
ממוסדות התורה והחסד
בירושלים!**

הענו לקריאת 18 המוסדות שלנו הנאבקים על
קיומם והנחמכים על ידי

הצדקות המאוחדות בירושלים עיה"ק
זכרו! בעזרתכם האדיבה, הנכם מבטיחים את
קיומם ועתידם של 13 תלמודי תורה, 2 ישיבות
"עץ חיים", בתי תבשיל לילדים ויתומים, בתי
החולים בעיר הקודש ירושלים, שמחיתם של
אלפי משפחות תלויה בהם.

ההוצאות של המוסדות הענקיים האלה הן בערך
מיליון וחצי לירה לשנה. כמו בכל שנה לפני חג

ט ו ר י ם

מוסקה מנקוד

ניסן, תשכ"ב

גליון ב'

פסח בירושלים בשנת תרמ"ב

מאת ש. יבוארי

בשנת 1882 היתה שנת העלייה הראשונה של הישוב הקודש, כלומר: שד בוני המושבות הראשונות בארץ-ישראל. עד אותה שנה נתקיים ישוב עברי מצמצם במספרו בירושלים, חברון, יפו, טבריה וצפת.

בניחד אולי, כ-25,000 נפש. בשנת 1878 יסדו מספר יהודים מצפת את המושבה גיא-אולי, סמוך לכפר ג'עוני; ומיד אחריהם יסדה קבוצת יהודים מירושלים את המושבה פתח-תקנה. אף שתי המושבות האלה לא הצליחו, וכעבור שש שנים נעזבו.

בשנת תרמ"ב היו גיא-אולי ופתח-תקנה ריקות ממתושביהן. אבד באותה שנה ערו לראץ התלוצים הראשונים מרומניה ומרוסיה ויסדו מושבות חדשות; גם חברות עולים מתימן ערו באותה שנה. עד הראשונים שבהם מספר כבד באדר תרמ"ב, כי הגיעו לירושלים; ובסיון כבד עלה מספרם למאתים נפש.

מיסדי המושבה פתח-תקנה בקשו מתישבים חדשים בשבילה במקום אלה אשר עזבוה. אדמת המושבה השתרעה על שטח של עשרת אלפים דונם, והיא יכלה לפרנס מתישבים רבים, בעצתו שק יחיאד מיכד פניס ושלח שליח לרוסיה למכור שם חלקות מאדמת פתח-תקנה ליהודים אשר יתרצו לעלות לארץ ולהתישב בה. השליח הגיע בשנת תרמ"ב לעיר גיאליסטוק שברוסיה ורכו שם קבוצה של יהודים אשר קנו חלקות, עד מנת לעלות אחריכו לארץ ולהתישב עליהן.

(סוף בעמוד ח')

„מחנה הגברים“

מצאת יהודה בורלא

על סף יובלו ה-75 נבה אתנו
יהודה בורלא בספר חדש - בעל
בעמיו. הספור הוא טבעת חדשה
ורבת-עניו בשלשלת היצירה הארכה
והפוריה של המספר הדיגול.
בספוריו ופחותי אדם, עלילות
עקבה, בקדושה או באהבה ועוד,
גלה את עולם יהודי המורח על

שפע דמיוניו ונופי חייו. בשנים האחרונות עסק ברומן ההיסטורי:
בסופים - פנשת חייו של ר' יהודה אלקלעי, ממבשרי הצינות -
ואלה מסעות ר' יהודה הלוי. בכסופים תאר גם דמותו של ר' חיים
פנתי, שר ומדינאי (1760-1819), יליד דמשק, ודו מקדש הפרט. מחנה
הגברים, שאנחנו נוהגים אותו בזה לרגל יובלו של המספר.

ויהי כאשר חנה סודימאן פחה את חליו אשר מת בו - קרא לשר חיים
ובקש ממנו כי יכתר את עבדלה הבחור לפחה אחריו. ויבטיח לו השר
חיים כי ימלא דברו כחפצו. וכן עשה, כי שלח אגרת המלצה על עבדלה
לסולטן באיסטמבול ובמהרה מנה אותו הסולטן לפחה בעכו. ויהי לו השר
חיים קאב ואת כל אשר השר חיים אמר - הוא היה עושה. ויהי אחר שנה
למלכו ויוכיחו הצדיק כי לא באמונה הוא עושה. ויחר לפחה ויבן כי הצדיק
יהיה לו למכשול במעשה-רשעו ויתנחם להעבירו מן העולם. וישם לו בסתר
עלילות דברים לאמור, כי הוא מורד במלך וכן-מות הוא על-פי דין ומ' ט
ויבואו אהבי השר חיים מגדולי הישמעאלים ויגלו לו הדבר הזה. ויאמרו
לאמור, כי יברח וימלט. וימאן הצדיק לעשות כן, כי אמר פן ישפוך הפחה
חמתו על עם ה' בקאותו שגמלט. וכן נשאר בעיר והערה נפשו למות לטוב
ישראל. ויהי ביום ה', פ' ראה שנת תקצ"ט, צם הצדיק ביום ההוא (ערב ראש
חדש אלול). ולעת ערב בא שר אחד ועמו אנשי תול פחאם אך ביתו ויקרא
לפניו מאסר המשפט (משפט הרשע), כי בן-מות הוא ויתנקהו בביתו וימת.
ויהי ביום המחרת ויצו הרשע הפחה ויבואו משרמיו הביטה ויקחו את כל
אשר מצאו ויגדלו את חצרו ואת גוית הצדיק השליף הרשע בים ולא נתן
להביאה לקבורה. ויברחו אשתו הצדקת וכד בני ביתו דמשקה. ושמועה
היזעה, שכרעה נפלה משברון לבה ותמת בדרך ותקבר בצפת.

בְּאֶחָד הַיָּמִים הָהֵם יֵשֶׁב תְּחִלָּה יְהוּדָה בְּבֵיתוֹ טָרוּד בְּאֶשֶׁר לוֹ - וְנָשָׂא עֵינָיו וַרְאָה בְּפֶתַח הַבַּיִת עוֹמְדִים שְׁנֵי אַנְשִׁים שֶׁבָּאוּ מִדְּרֹךְ רְחוֹקָה. אֶחָד מֵהֶם - ר' דָּוִד בְּתַרְנוּ. רַגְעַ הָיָה מְסֻפֵּס בְּמַרְאֵה עֵינָיו מִשּׁוֹם שֶׁנִּרְקָה שִׁיבָה בְּשַׁעֲרוֹתָיו שֶׁל ר' דָּוִד. מִשְׁשָׁמַע סוּלוֹ, שֶׁדָּרַשׁ בְּשִׁלּוּמוֹ, כִּמְעַט שֶׁנִּשְׁטַל הַדְּבִיר מִפִּי תְּחִלָּה יְהוּדָה חִי. לְשִׁמְחַת שְׁנֵיהֶם וּלְשִׁמְחַת כָּד בְּנֵי הַבַּיִת לֹא הָיָה קֶץ. מִשְׁבִּקֵּשׁ ח' יְהוּדָה לְדַעַת מִפִּי ר' דָּוִד מַה שֶׁנִּתְרַחֵשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם מִרְ וּנְמַהֵר בְּעַכּוֹ - וְנִתְעוֹרַר מִקְדָּשׁ הַיְגוֹן שֶׁפָּלַב וַיְהִי עֵינָיו הַשּׁוֹמְעִים זוּלָּגוֹת דְּמַעוֹת בְּלִי הַפּוֹגוֹת.

וְאוֹלָם אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁמְעוֹ הַמְּסֻבִּים מִפִּי ר' דָּוִד דְּבָרִים אַחֲרָיִם. שֶׁהָיוּ כְּמַרְפֵּא לֵלֵב חוֹלָה :

- בְּאֶשֶׁר בָּאתִי דְרֹמְשָׁק לְאַחַר כְּשִׁבּוּעַ יָמִים, מִצְּאֵתִי אֶת הָעִיר בְּמַרְקָה. מִיָּד כְּשֶׁקָּמוּ הָאֲחִים (שֶׁל הַשָּׂר חַיִּים) מִשְׁבָּעָה' שֶׁלְּחוֹ שְׁלִיחִים וְכַבְדֵי - שֶׁם לְסוּדָּטוֹן בְּהוֹשָׁטָא וְלִקְחוּ דְבָרִים עִם שָׂרִים וַיְדִידִים שֶׁלָּהֶם הַמּוֹשָׁטִים בְּעֵרֵי סוּרְיָה. יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא שֶׁקָּטוּ שְׁלֵשֶׁת הָאֲחִים שְׁלֵמָה וּמִשָּׁה וּרְפָאֵל. לְבָם יִסְעַר מְנַקְמָה וְנִתְמָתָם בּוֹעֶרֶת בָּם. כָּד יָמוֹת הַחֶרֶף הָיוּ נוֹסְעִים וּמִתְנַעְדִּים עִם יְדִידִים וְשָׂרִים עַד אֲשֶׁר קָבְלוּ בְּעֶרְבַּ פְּסַח מֵאֲמֵר הַמְּלָךְ מִשּׁוֹשָׁטָא כְּתוּב וְחִתּוּם בְּיַד שִׁיף אֵל אֵיִסְרָאֵם, שֶׁהִנְכוֹת בְּיָדָם לְאִסּוּף חַיִּי צָבָא כְּכֹל אֲשֶׁר לֹאֵל יָדָם וְלַעֲדוֹת לְמַלְחָמָה לְעַד הַנִּכְבֵּל, הַבְּלִיעַל עַבְדֵּלָה בְּעַכּוֹ. הָרְשׁוֹת בְּיָדָם לְהוֹרִידוֹ מִכְּסוּאָה, לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים וּלְתַדְּשׁ הַשְּׁלֵטוֹן בְּכֹד הָאָרֶץ כְּפִי רְאוּת עֵינֵיהֶם.

שָׁמַע יְהוּדָה חִי וּבְנֵי הַמְּשֻׁפָּחָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כְּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מַעֲשֵׂה פְּלֵא-חֹר וְשֹׂאֵר יְהוּדָה חִי :

- הַאֲמָנָם מֵאֲמֵר מְלָכוֹת כְּתוּב וְחִתּוּם בְּטַבְעַת הַמְּלָךְ ?

- מֵאֲמֵר מְלָכוֹת כְּדַת וְכַדִּין.

- וְכִיצַד יַעֲשׂוּ הַמְּלַחְמָה ? כְּדוּם הָאֲחִים הַשָּׂרִים יוֹכְלוּ לְצִאֵת וְלַעֲרוֹף מַלְחָמָה בְּשַׁעֲרָה ? מִי וּמִי הַהוֹרִיכִים וְיִמְאַנּוּ לָהֶם אַנְשֵׁי-צָבָא ?

הַשִּׁיב לָהֶם ר' דָּוִד :

- עַכְשָׁו כְּבָר אֶסְפוּ מִחֲנֵה גְדוֹל, אַרְבַּעַת אֲלָפִים חַיִּים. וְהִנֵּם חוֹנִים בְּכַר הַגְּדוֹלָה, מְדָרוֹם לְעִיר. חָפְצִים לְצִאֵת לְמַלְחָמָה בְּשַׁעֲרָה שִׁיְהִי מוֹכְנִים תְּמַשֶּׁת אֲלָפִים אִישׁ צָבָא. יוֹם יוֹם הֵייתִי יוֹצֵא בְּעֶצְמִי לְכַר הַגְּדוֹלָה מְדָרוֹם דְּרֹמְשָׁק. שֶׁם בְּבִקְעָה הַגְּדוֹלָה עֲרוּכִים הָאֲהָלִים - מֵאוֹת מֵאוֹת סוּרִים מִחֲנֵה גְדוֹל וְרַב. שָׂרֵי אֲלָפִים, וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי עֶשְׂרוֹת. יוֹם יוֹם מְלַמְדִים וּמְאֲמָנִים אוֹתָם בְּתַכְסִּיסי מְלַחְמוֹת. מְלַבּוֹשֵׁיהֶם שֶׁל אַנְשֵׁי-הַצָּבָא וְכַלִּי-וַיִּן שֶׁלָּהֶם מְשֻׁבָּחִים. לְחִמָּם וְכִי צָרְפִיהֶם וְנִתְנִים בְּשַׁפַּע וּבְעֵי טוֹבָה וְכֹל הַצָּבָא מְלֵא רוּחַ מְנַאֵת לְנִגְוֹם נִקְמַת הַשָּׂר חַיִּים.

- אָבֵל מֵאִזּוֹ לָקַחוּ אֶת אַנְשֵׁי הַצָּבָא ? כָּלָם בְּנֵי דְרֹמְשָׁק ?

- רַבָּם מְדְרֹמְשָׁק. אָבֵל גַּם רַבִּים מֵאֲרָם-צוּבָא וּמְבִירוֹת וְצִידוֹן.

- וְכֵלֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ?

- לא. רַבֵּם גַּיִים. אָבָד פְּכָר יֵשׁ בְּיַנְהֵם כְּשֶׁבַע מֵאוֹת בְּנֵי יִזְרָאֵל.
בַּחֲוָרִים טוֹבִים, מְדַלֵּת הָעַם, מִכָּל עָרֵי סוּרְיָה.

מִשְׁדָּבָר ר' דָּוִד דְּבָרָיו וְעָנָה לְשֵׁאלוֹת שֶׁשָּׂאוּ אוֹתוֹ, אָמַר לָהֶם :

- אָבָל תִּמְנָה אֲנִי שְׂלֵא תִשָּׂאוּ מֵה תִכְרִית בּוֹאֵי לִירוּשָׁלַיִם ?

אָמַת, מֵרַב עֲנִיִים שֶׁשָּׂמְעוּ לֹא תִשְׁבּוּ עַל פִּי. אָבָל ח' יְהוּדָה חֵי
הַשִּׁיב לוֹ:

- הַצָּמָא, שֶׁנִּפְשָׁו יוֹצֵאת לְמִים, מְשִׁינִישׁוּ לוֹ לְשִׁתוֹת - לֹא יִשָּׂא שְׂאֵלוֹת,
רַס יִשְׁתָּה וְיִתֵּן תּוֹדָה וְשִׁבַּח לְמִשִּׁיבִים נִפְשׁוֹ. כֵּן דְּבָרֵי ר' דָּוִד, שֶׁהֵיוּ קָנוּ לְמִשִּׁיב
נִפְשׁוֹ וְלִנְחֻמַּת לֵב.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה סִפֵּר לָהֶם, שֶׁרָצוֹן הָעַחֲמִים הוּא, שֶׁיִּצְאוּ תִנְלִים
יְהוּדִים מִירוּשָׁלַיִם, רַבִּים כְּכֹד הָאִפְשָׁר, לְמַחְנָה הַגְּבִירִים, שֶׁבְּזִכּוֹת אֲנָשִׁי
ירוּשָׁלַיִם, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵי שׁוֹכְנֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁיַּעֲזוּ לְנִצְחָוֹן. וְהִנֵּה עִמּוֹ מְכַתְּבִים
לְמוֹשֶׁל יְרוּשָׁלַיִם מִן הַסְּפָחָה שֶׁל דְּמִשְׁקָה, שֶׁיִּסְיַע לְאַסוֹף הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם וְלִשְׁלַחֲהֶם
עִמּוֹ דְּמִשְׁקָה. - - -

כָּל אוֹתָם יוֹמֵת הַחֲמָה עֲדִין נִמְשָׁכוּ הַהֲכָנוֹת לְמִלְחָמָה. וּבְשִׁלְחֵי הַחֲרִי
בְּשִׁנַּת תַּקְפֵּא יִצְאוּ חִילוֹת הַגְּבִירִים מִדְּמִשְׁקָה בְּיַד רָמָה. כְּאֲשֶׁר קָרְבוּ לְגִבּוֹלוֹת
אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ בְּנִבְרָה וְנִרְשׁוּ מִן הָעָרִים הַגְּדוֹלוֹת וְהַקְּטָנוֹת אֶת הַמּוֹשְׁלִים
שֶׁל עֲבֻדָּה וְלֹא עֲמַד אִישׁ נִגְדָם. וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן הִגִּיעוּ גְדוּדֵי הַגְּבִירִים עַד
גֶּשֶׁר הַיַּרְדֵּן, וְצָבָאוֹת הָרָשָׁע עֲבָדָה עֲמָדוֹ מֵעַבְרָה מִזֶּה לַיַּרְדֵּן, עָרוּכִים לְקָרֵב.
לְבָלֵי תַת לְמַחְנָה הַגְּבִירִים לְעִבּוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן לְהַכְּנֵס לְאֶרֶץ.

וְח' יְהוּדָה הִזָּה מִשְׁפִּים יוֹם יוֹם לְפַתְחוֹ שֶׁל הַמּוֹשֶׁל בִּירוּשָׁלַיִם ; וּבְכֹד
שֶׁקָּבַד הַמּוֹשֶׁל יְדִיעוֹת תְּדָשׁוֹת מִמֶּהֲלֶךְ הַמִּלְחָמָה, סִפֵּר לָח' יְהוּדָה וְהוּא הוֹלֵךְ
וּמוֹדִיעַ לְרֵאשֵׁי הַקָּהָל. - - -

וּבְאֶסְרוֹ-חַג הַפֶּסַח בָּא רַץ וְהִבִּיא אֲנָרַת מֵר' דָּוִד כְּתָרָן לְח' יְהוּדָה.
וְהָאֲנָרַת מִתְחִילָה בְּדְבָרֵי כְּשׁוֹרָה : זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' גְּבִילָה וְנִשְׁמַחָה כּוֹ. נִפְל
מַחְנָה הָרָשָׁע בְּגֶשֶׁר הַיַּרְדֵּן וְהִכָּה שׁוֹס עַל יַרְךָ וְהִשְׁרִידִים נִסוּגוּ נִסוּ לְעַכּוֹ.
וְיִתֵּר דְּבָרֵי הָאֲנָרַת, דְּבָרִים קְצָרִים, בְּרוּרִים וְנֹאִים, שֶׁכְּתַב ר' דָּוִד, אִיף
עֲשׂו שְׁרֵי הַצָּבָא בְּמַחְנָה הַגְּבִירִים כְּתַחבּוּלוֹת עֲרָמָה, שֶׁהֲעֲבִירוּ בְּלִילָה בְּסִתֵּר
שְׁנֵי גְדוּדִים דְּרָךְ גֶּשֶׁר קָטָן, הִרְחַק מִנְשָׁר בְּנוֹת יַעֲקֹב, וּבָאוּ עַל מַחְנוֹת הָאוֹיֵב
לְפַתַּע פְּתָאם וְהִיתָה לָהֶם הַמְּלָחָמָה מְסֻנִּים וּמֵאֲחֹר וּתְבַהֲלוּ מַחְנוֹת הָרָשָׁע
וְטָרַם תְּבוּא עַת הַצְּהָרִים, וְיִסַּג לָבָם וְיִתְּנוּ רֵאשׁ וְיִנְסוּ וְאֲנַחְנוּ רוֹדְפִים אֲחֵרֵיהֶם
וּמִפְּסִילִים תְּלָלִים רַבִּים מֵהֶם - כֵּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵי ה'. וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְוַדְּרִים
וְחוֹפְסִים לְצוֹר עַל עַכּוֹ עַד רְדִתָּה'.

אֲזִי נִקְהָנוּ בִּירוּשָׁלַיִם בְּקַהֲלָה הַגְּדוֹלָה וְאֲמָרוּ הַלֵּל הַגְּדוֹל כְּגִיד וּבְשִׁמְחָה.

בְּדִבְרֵי דִּינְיָאָל פֶּרְסְקִי עִם עֲצָמוֹ

דינאל פֶּרְסְקִי קרא לרשימותיו
ופיליטוניו שקתב במשך שלשים
שנים בשם. כְּדִבְרֵי אִישׁ אֶל רַעְהוֹ.
ואמנם שם זה מצנו יפה את רוח
דְּבָרָיו שְׁהַיִּשָּׁם שְׁבוּעַ שְׁבוּעַ לְפָנָי
קוראיו הנאמנים בַּהֲדָאָר. תפנות
הצטנו כאיש השיתה השוטפת
והמלבכת והמתבלת תבליו ש
הומור. הוא ראה את עצמו ואת

וזהו ראייה אנשית גרייה. ברשימה שלפנינו, שקתבה לְרִנְגֵי יוֹבְלוֹ,
תאר את דמות עצמו, את עולמו הפנימי, ללא כחך וסרק, והצנו
מנישים אותה לְקוֹרְאָיו לְרִנְגֵי אֶבְלוֹ.

שומה היה עלי, מטעם הקוראים, לבוא בשיתה עם דינאל פֶּרְסְקִי לְרִנְגֵי
הדפסת ספריו. וכןקתי אל תדרו והנהו עושה רשם של ספריה, שלא הכפיקה
להסתדר. השלחנות מלאים מכתבים, שתקות וספרים וכל חמשת הכסאות
סעונים עתונים, עתונים, עתונים. מחסר מקום הצרכתי לשבת עד המטה
הבלתי-מוצעת. בעד-הדבר בעצמו היה שקוע ראשו ורבו בקריאת עלי-הנחה
ובציון נושאים ומלים חדשות בפנקסו הקטן - וכמעט לא הרגיש בי. אף
לאחר שבארתי לפניו את מטרת בואי - האיר אלי פנים ושאר אותי אם
מדבר אני עברית. מיד פרץ מפיו מעין שך דבור שוטף ובהור. התחיד לְסַפֵּר
לי את תולדות תניו, את כד ההומה במעמקי לבו. שפך לפני את צערו ואת
שאונו - כאלו ידעתיו זה עשרות בשנים. גדמה לי, הוסיף בהתלהבות, כי
ידידי הישו אתה ובכן למה לי להתבייש?

השתוממתי על גיוי-לבו המשנה ועל עז-רוחו לערטרל (לגלות) ברנע
אחד את כד תניו החיצוניים והפנימיים. כמו-כן נוכחתי, כי אין לדבר סוף.
הוא מצא בי קרובן ולא יפטרני אלא אם כן יגמור לדן עמי ולהמליך בי
על כד השאלות והענינים העומדים עתה על פֶּרְסֵי דְּאֵנוֹתָיו וְסִרְדוֹתָיו, כווד רף
חול, אף לְכָבִי וכואב. כד המחיצות וְהָרְסוֹ בִּינָיו נִחַסֵי שֶׁל אִינְסְטִימִיּוֹת וְחִלּוּד
נוצר בינינו. ממשו ובו. מאין בררה נופתי בו על סטפוטי היתרים ובקשתי

ממנו לענות רק על מה שמענין את דעת הסוראים, בותרנות בלתי-מצויה נכנע לפני והכין עצמו לעבודה חשובה. בימים ההתחל לפני לבד אדון אותו קרף חובה על חסר-גמוסיותו ותקף לזה התחיד מסביר במשלים ובקראיות, פי הנמוס בעצמו אינו מנמס כל בך, וכי... עצרתי ברוחו וצויתי עזיו לקצר בתשובותיו, לפי שבשפתתי כבר הרבה זמן.

אני: כיצד נעשית סופר?

ד. פ.: נכנס אד ביתנו ידיר צעיר ושמו לנין, שהיה הסורספודנט ממינסק בשבועון 'היהודי' בלונדון. הוא היה מתפאר תמיד ב-'מאמרי' ועורר פי קנאה. ואז ארע מאורע בעיר. ישבנו על שפת הנהר סניסלוטש. והיה היום בתחילת האביב וינאה הנהר וישטוף רחובות ובתים, לא החמצתי את השעה ומיד הריצתי את החדשה הזאת אד העתו הוימי. הצפה בורשה. לאתר שלשה ימים, כאשר חור אחי החורג מרדכי משוט-הבשר הפיתה בשרני בשורה: ב-'הצפה' שנתקבל היום נדפס. ספור'. כמעט התעלפתי. לקחתי אד המפתח ובשתיים-עשרה בלילה רצתי אד שוט-הבשר המוקף חומה והסגור על מסגר, קפצתי כשודד-לילה על גדרות ועל כתלים ועל גגות. פתחתי אד חנות-הבשר שלנו ולאור גר קטן התבוננתי בתוך-העננים של גליון. הצפה והנה חלום-עדינים, חזון-קסם: ד'ר ש. ברנפד, א. לנדויסול, ראובן ברנין, וגם מינסק - דינאל פסקי. הלילה היה ליל-קר צורב וכמעט קפאתי, אלא שאש-ההתלהבות יקדה בחוכי: הצלחתי, הצלחתי. מאז לא יכולתי עוד התחמס מן ה'דבוק' הספרותי. ראשית כתיבתי היתה על הששסון. ואפשר מכאן המים המחלחלים בתוך דברי עד היום... אף בבקשה, ידידי, אל-גא תכתוב את העזרה האחרונה בעתון. רק לצון חמדתי. לא יכולתי התאפס...

אני: מה הספר העברי הראשון שקראת ומאז באה לך אהבת

העברית?

ד. פ.: ב'חדר' השאידי פי ילד אחד, שהיה לו מורה עברי בביתו, את החוברת 'ארבעים שודים' בעבודו של מ. מ. סילמן, הוצאת 'תושיה'. לא הכל תבינותי, אף גייתי מאד מספרי הראשון. אהבתי את השודדים שנסתתרו בתוך חביות ואחריתם היתה מרה מאד, אחר-כך נדפס פי הספר. כור עני' - עבוד מליצי מרובינזון קרוו'. מסירותי לעברית באה אלי כמדומני (כי מי יודע את נתיבות הרות), מן הרדיפות שרדף אותי אבי עד בטלי זמן בקריאה עברית במקום לעזור בעשית נקניקים... ומאז הייתי חב להתחבא עם אהובת נפשי - עם השפה העברית. פשקראתי בעולם קטן את רשימתה הלבבית של חמדה בן-יהודה, עניים מרודים' על מיני עניים שונים והעני הנדוד שבכלם

הוא מי שִׁלְשׁוֹנוֹ אֵינָה שְׁלוֹ אֶלֶּא שְׁאוּלָה - כְּשֶׁקְרָאתִי זֹאת, בְּכִיתִי וְנִשְׁבַּעְתִּי
לְדַבֵּר עִבְרִית שְׁלִי, שֶׁל עַמִּי ...

אָנִי: בָּאֵין אִישׁ אֶמְנוּ אֲשֶׁאֲלֶה מֵאֵין בָּאָה אֵלֶיךָ הַנְּטִיָה לְהַתְּבוּת ? אֵיךְ
שׁוֹמֵר עַל כְּבוֹדְךָ, תִּסְלַח לִי עַד הַצָּפְתִּי.

ד. פ.: אֲדַרְבֶּה, אֶתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי חֶסֶד בְּאֲכֻרִיּוֹת שְׁאֵלוֹתֶיךָ. הֵנָּה אִישׁ
כְּלָבִי. אֶחֱי אֶתָּה, אֶמֶת גִּבּוֹן הַדְּבָר: אֵין אָנִי שׁוֹמֵר עַל כְּבוֹדִי, כְּבוֹדִי אֵינּוּ
כְּבוֹד בְּשִׁלְשֻׁלַת. אֵינּוּ בּוֹרַח מִמֶּנִּי. הוּא נֶאֱמַר לִי בְּלִי שְׁמִירָה וְהַשְׁנָחָה ... וְאֲשֶׁר
לְתַסְבִּיף הַנְּחִיתוֹת - הֵנָּה הוּא מַחְסִי וּמְגִי ... שְׁמַעְתָּ אֶת הַמְּשַׁל הַתְּלַמּוּדִי
עַל הַשׁוּעַל שֶׁצָּם וְכַחַשׁ עַד שֶׁהַתְּנַבּ וְנִכְנַס לַפְּרָדֶס. אֵלוֹ הַתְּפִסִּים וְהַתְּנַפֵּחַ
וְהַתְּנַדְל, כִּי אִז עָמַד עַד הַיּוֹם הַזֶּה מַחוּץ לַפְּרָדֶס.

לָמָּה אֲעֲשֶׂה שְׁקֵר בְּנַפְשִׁי? אֵלוֹ חוֹנְנֵתִי מִן הַטֵּבַע בְּכִזְרוֹנוֹת גְּדוֹלִים
וּבְסֻגּוֹלוֹת מוֹפְלָאוֹת, כִּי עָתָה נִכְנַסְתִּי דְרָךְ הַשְּׁעָר הַרְשָׁמִי. לִי, כְּמוֹ שֶׁהֵנִי בְּכַל
גְּדוֹלוֹתִי הַקְּטַנָּה וְקִטְנוֹתִי הַגְּדוֹלָה, אֵין בְּרָרָה אֶלֶּא לְהַצְטַמֵּצֵם וְלְהַחְמַעֵט כְּדִי
שְׁאוּכַל לְעָבוֹר דְרָךְ כָּד הַחֹרִים וְהַסְדָּקִים ... שֶׁם פְּנִימָה, בְּתוֹךְ הַפְּרָדֶס, אוֹכַל
לְסוֹם וּלְעָמוֹד בְּמִלּוֹא-סוֹמְתִי וְגַם לְהַתְּרַחֵב, אִם אֲרָצָה ...

תַּסְבִּיף-נְחִיתוֹת? כְּרִיא וְהִנּוּן הִיא סְגוּלָה יִקְרָה לְהַצְלִיחַ אֶת הָאָדָם בְּחַיִּים
וּבְסִפּוּרוֹת, בְּצַבּוֹר וּבִיחִידוֹת. עֲלֶיךָ, עֲמִיתִי, לְרַכּוֹב עַל אֲחוּן-קְטַנוֹתֶךָ, עֲלֶיךָ
לְעַלּוֹת עַל נְחִיתוֹתֶךָ. יוֹדַע אָנִי עֲבֹדָה: בְּעִיר הַנְּלִיצָאִית טְרוֹנוֹב, כְּשֶׁבִקְרָתִי בָּהּ
בַּשָּׁנָה 1924, נִשְׁאֲתִי עַל כַּפַּיִם עַד מְקוֹם הָאֶסְפָּה. הַכְּבוֹד נָפַל בְּמִשְׁאֵל עַל שְׁכָמִי
וְלֹא יָכוֹלְתִי נוֹשֵׂא. מָה עֲשִׂיתִי? גַּתְּבוּיָתִי בְּרַבִּים. יִשְׁבַּחְתִּי בְּרֵאשֵׁי-הוֹמִיּוֹת עַל סֵף
כְּשֶׁרָגַלְתִּי מִקְפָּלוֹת עַל הַמְּדַרְכָּה. חֲפָצְתִּי כִּי יִרְאוּנִי בְּאֶפְסוֹתִי, בְּאֲנוּשִׁיּוֹתִי,
בְּתַחֲתִית-פִּשְׁטוֹתִי. מָה יֵצֵא מִזֶּה? לְמַחְרָת פִּשְׁטוֹ שְׁמוּעוֹת וְאֲגוֹדוֹת עָלִי שֶׁהֵנִי
אֶתֶר מְלִי צִדִּיקִים, עֲנִי נוֹרָא וְטַפּוֹס מְכוּרִי ... נִמְצָא שֶׁהַתְּנַנָּה מִתְּכַבֵּד
וְהַמְּתַכַּבֵּד מִתְּנַנָּה.

אָנִי: הַתּוֹכַל לְהַשְׁתַּבַּח וְלְהַשְׁתַּבַּח קֶצֶת ?

ד. פ.: לֹא, יִקְרִי, לֹא אוֹכַל וְגַם לֹא אֲרָצָה. מַעוּדִי עֲמַדְתִּי עַד דַּעְתִּי
בְּעֲנִינִים עֲקָרוּנִים, אֵף כִּי בְּעֲנִינִים צְדָדִים וְטַפְלִים הִבִּינִי וְתָרַן וּפְשָׁרָן. תְּמִיד
חַיִּיתִי לִי בְּתַחוּמֵי הַמִּיחָד וְלֹא נִכְנַעְתִּי לְמַקְבֵּד וְלִנְאָה ... חוֹפֵשׁ בְּלִי מְצָרִים
הוּא נֵר לְרַגְלִי ... וְהֵנָּה בִּיחָס לְעַצְמִי אֵלוֹ גַּם רְצִיּוֹתִי לְשׁוֹנֹת אֶת דְּרָכֵי וְלְהַנְדִּיף
וְלְהַפִּיף לְטַפּוֹס אַחֵר מְכַבֵּד יוֹתֵר וְחָשׁוֹב יוֹתֵר - לֹא יָכוֹלְתִי לְעֲשׂוֹת זֹאת. קָשָׁה
לִי לְהִיחַת מְלֵאכּוֹתִי, לְחִיחַת עַל-פִּי רָאִי, לְהַזְהֵר בְּמַעֲשֵׂי וּבְדַבּוּרֵי. הַטְּבַעִיּוֹת
קָלָה לִי יוֹתֵר. וּבְכֵן גַּמְרָתִי בְּלִפְנֵי: לָמָּה לִי הַיּוֹחַת פְּלוּגִי אוֹ אֲקָמוּנִי בְּעַד
אֲרָבָעִים אַחֲזוּיִם רָעִים וְרָזִים - אִם אוֹכַל לְהִיחַת דְּנִיָּאֵל פְּרָסְקִי בְּעַל מָאָה
אַחֲזוּיִם טוֹבִים וְשְׁכוּלִים ...

מ. כרמי — משורר ישראלי מאמריקה

(לביקורו בארצות-הברית)

לפני כ"ח שנה נמסרה עריכת "גיב", דו־ירחון של הנוער העברי בידי עורך צעיר, שהיה אז כבן י"ט. הוא עמד לסיים או את חוק לימודיו בבית-המדרש למורים ומכללת ישיבה-אוניברסיטה. ואמנם נמסרה העריכה לידיים אמונות. העורך הצעיר טיפח בטוב טעם את מדורי "גיב" והקדיש תשומת-לב מיוחדת למדור הספרותי. הוא עצמו שלח ידו בסיפור, במסה, בתרגום וביחוד — בשיר. עד אז נתגלו בדבריו סימנים ברורים של כשרון מקורי. אולם גידולו של ט. כרמי כמשורר ואיש הספרות חל בעיקר בימי שבתו בארץ, שבא אליה בסימן לדת המדינה. הוא אף זכה להשתתף במלחמת השחרור והתמוג מיווג שלם בחייה הספרותיים-תרבותיים.

חמישה ספרי שירה המפיק המשורר להוציא בארץ — "מום וחלום", "אין פרחים שחורים", "שלג בירושלים", "הים האחרון" (קיבל פרס שלונסקי), והספר החדש — "נחש הנחשת". ועד שט. כרמי מתרגם לעברית, מתרגמים את שירי כרמי לשפות אחרות. לאנגלית תרגמו דום מוראס, משורר אנגלייהודי. בסוף שנה זו יופיע מבחר משיריו בשלוש שפות — בעברית, גרמנית וצרפתית בהוצאת שצירי בשווייצריה, בליוויית רישומיה של שושנה היימאן, אשתו של המשורר (התרגום הצרפתי נעשה על-ידי איוואט תומאשצ'ודק, ציירת ומשוררת צרפתית המתגוררת בירושלים; התרגום הגרמני נעשה בידי טוביה ריבנר, חבר קיבוץ מרחביה). פרמי ייחד לעצמו מקום כבוד בשירה העברית כמשורר לירי המרפז ומצמצם מראות נוף והילכרנפש בצירורים ודימויים שיש בהם מחום הרגש, משעשועי זמיון מפליג ומכיבשונה של מחשבה החותרת לקראת הפיסת-עולם שלימה בלשון "מראות וחדות".

(פסח בירושלים בשנת תרמ"ב — המשך מעמוד א')

קָרְבוּ יָמֵי הַפֶּסַח בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים מֵהֶם לְנַאֲמָנֵי צִיּוֹן
בְּתַקְוָהּ הַהִיא, כִּי הָיוּ כְּכָר בְּעֵין הַפְּחֹת הָרְאשׁוֹנִים בְּשָׂבִיל שְׁלוֹשׁ מוֹשְׁבוֹת!
וּבְאֶסֶק נִרְאוּ הַקְּנוֹת לְעוֹד אַחֲרוֹת. בְּלֵב מְלֵא תְקוּוֹת הַתְּכַוְנֵנו הַצִּיּוֹנִים בִּירוּשָׁלַיִם
לְפָנוֹשׁ אֵת הַחַג וּכְדוֹמָה לָוֶה גַם חוֹבְבֵי-צִיּוֹן בְּחוּץ-לְאֶרֶץ. שְׂמוּעוֹת עַד עֲלִית
יְהוּדִים רַבִּים מִרוֹסְיָה הִלְכוּ וְנִבְרָו. וְאַלְיָעוֹר בְּזוֹהֲדָה דִּבֵּר עַל כֶּף בְּעִתּוֹן
חֲבֻצָּלֹת (שְׂעִיזָא קְאוֹר בִּירוּשָׁלַיִם) בְּיָמִים הָהֵם. הוּא כְּתַב, שֶׁכֵּךְ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם
מְחַכִּים, שְׂאֲחָרֵי יָמֵי חַג הַפֶּסַח יָבוֹאוּ שָׁמָּה אֲנָשִׁים רַבִּים מִכָּל קַצְוֵי אֶרֶץ רוֹסְיָה.
וְהֵלֵא הָאָרֶץ הֵיחָה פְּתוּחָה, הַכְּנִיסָה הֵיחָה חֲפְשִׁית!

מִצְבֵּי-הַרוֹחוֹת הָזֶה הַמְּלֵא תְקוּוֹת הַשְּׂתַמְקָה בְּעִתּוֹנוֹת שֶׁל הַיָּמִים הָהֵם,
וּבְחֻבְצָלֹת, וְהֵנָּה פְּסוּקִים אֲחָדִים מִמֶּנָּה:

בְּצִאֵת יִשְׂרָאֵל מִצִּיּוֹן, בֵּית יַעֲקֹב יִמְעַם לוֹעֵז, תִּהְיֶה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלָה. עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל אֶרְאֶנּוּ נֶעַד וְנִבְעוֹת אֲשׁוּרָנוּ. הָעַם כְּעַם
לְבָדוּ יִשְׁכֹּן וּבִלְאָמִים יִתְחַשֵּׁב, יִשְׁכַּח עֲנִיו וּמְרֹדוֹ. —
אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל זֹאת שְׂאֵנו אֹמְרִים עַד שׁוֹם מָה! עַד שׁוֹם יִשׁוּב אֶרֶץ מוֹלְדָת
אֲבוֹתֵינוּ הַהוֹשִׁיב בָּהּ עוֹלֵי יָמִים בְּעֲלֵי כֶּחַ וְזוֹרְעֵי וּבְעֲלֵי עֲבוּדָה, הַחֲסִפִּים בְּחַיִּים.
שָׁמָּה לֹא יִשְׁכַּחוּ אֵת עַמָּם וְלֹא יִתְבַּלְּקוּ בֵּין הַגּוֹיִים.

מתקבלת החתימה על המוסף המנוקד "טורים"
מחיר החתימה \$1.50 לשנה. הזמנות על עשרים טפסים ומעלה —
דולאר לשנה לכל אחד.
BITZARON, 1141 Broadway, New York 1, N. Y.

MANISCHEWITZ

kosher wines

MANISCHEWITZ WINE CO. NEW YORK

קאָדזשעל בע'טעם'טער איז בעסער

א דעזירט פון העכסטער קוואַליטעט
און געשמאַק, און סטריקטלי כשר
לכל השנה ולפסח
פאָדערט פון אייער גראַסערי סטאָר גאָר
"קאָדזשעל"

KOSHER DESSERTS, Inc.
8 West 28th Street
New York 1, N. Y.

**Use the Pleasant
Laxative**

Ex-Lax is the laxative you enjoy taking. Tastes like delicious chocolate, and gives thorough relief gently and comfortably. Ex-Lax is America's biggest selling laxative—used for over 50 years.

Buy the Economy 89c size
Save as much as 55c

Also available in 39c and 18c sizes
When Nature "forgets"... remember

EX-LAX

THE CHOCOLATED LAXATIVE

לחשיג בכל חנויות הספרים ואצלנו

משנה תורה לרמב"ם

בהוצאה מקוצרת, מנוקדת, ומבוארת
באנגלית, ובצירוף מבוא מקיף מאת
ד"ר פלטיאל בירנבוים

פרופ' ש. אסף, קרית ספר :

"מעשה גדול עשה המהדיר, בהגישו לקהל
הרחב את הספר היסודי הזה בצורה מקוצרת
ובנוסה בקרתי, עם באורים קצרים באנגלית...
ברכה מיוחדת קובע לעצמו מפתח המונחים
והמושגים המוגדרים בידי הרמב"ם, המכיל
175 ערכים."

יצחק זילברשלג :

"עתיד הספר להיות מקור ברכה למחנכים
ולחניכים, לסופרים ולחובבי ספר. עבודת
מחקר ועבודת עריכה נחמזגו בו התמזגות
יפה..."

ארבע מאות עמוד, מכורך חדר,

המחיר \$5.00

HEBREW

Publishing Company

77-79 Delancy St.,

New York 2, N. Y.

Tel.: WA 5-3700

Post-Card Correspondence

**Tanach Talmud
Institute**

47 COMMONWEALTH AVENUE
BOSTON, MASS.

וויילט איר זיך לערנען תנ"ך?

וויילט איר זיך לערנען גמרא?

ווי אַמאַל אין חדר, אין בית המדרש

אָדער ישיבה?

דורך א "פאָסט-קארד"

— געשיקט טעגליך —

באַקענט זיך מיט אונזערע גייסטיגע

אוצרות, מיט לשון קודש, עברית, תרגום

לשון און אַראַמעאיש; לויט אַ נייעם,

אייגענאַרטטיגען, וויסענשאַפטליכן אופן פון

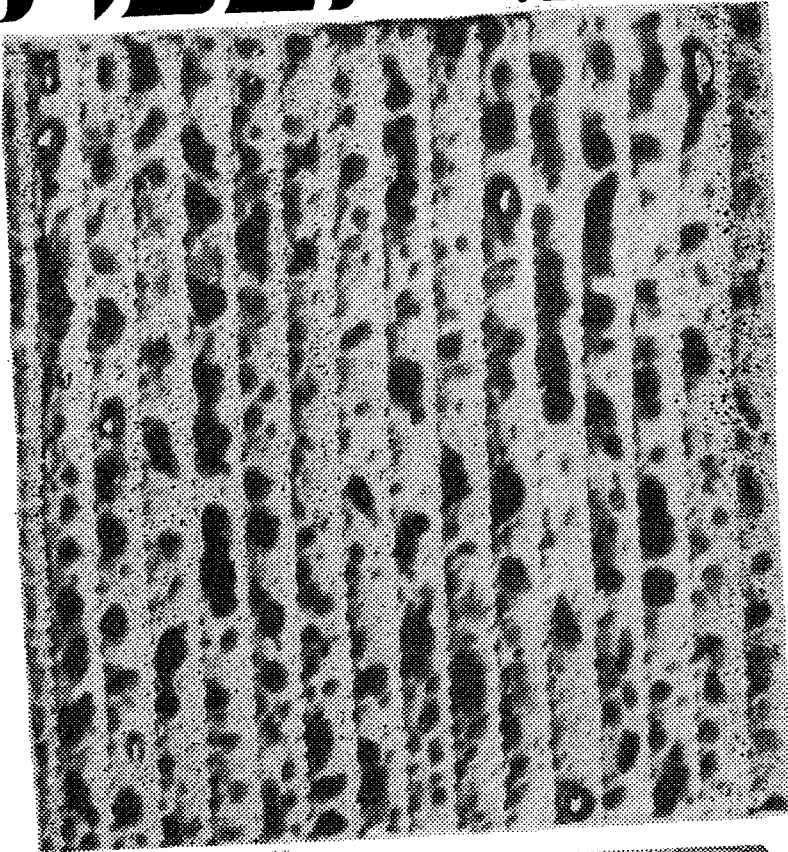
לימוד — גרינטליך און מעטאָדיש —

באַזירט אויף אַ שפראַכיש-היסטאָרישען

צוגאַנג; אין אידיש אָדער ענגליש.

GOODMAN'S

בשר קמח

**in the best
Passover
tradition!**

Goodman's square
matzos, round tea
matzos, egg matzos,
matzo meal, macaroons
and other choice
Passover foods — all produced under the strictest rabbinical supervision.

CEJWIN CAMPS

44th Year PORT JERVIS, N. Y. Est. 1919
PROGRESSIVE, EDUCATIONAL, NON-COMMERCIAL CAMPS
Ideal for Jewish Boys and Girls, 5 to 16

Land and water sports; aesthetic activities; resident doctors, nurses; Sabbath, dietary laws observed; cultural influences. Small 5 to 7½ co-ed unit under expert supervision.
 Rates: \$550 *Send for descriptive brochure* Chelsea 3-2900
 A. P. Schoolman A. P. Gannes, Dir. 31 Union Square W., N. Y. 3

מאות היתומות במוסד המהולל בית היתומות הכללי בירושלים

מצפות לעזרתך

אין מצוה גדולה מזו של החזקת המוסד המפואר הזה הקיים 60 שנה. — נא להושיט לו יד עזרה.

בברכת חג כשר ושמח

בית היתומות הכללי בירושלים

שלחו תרומתיכם אל:

GENERAL

**ISRAEL ORPHANS' HOME
 FOR GIRLS**

154 Nassau Street,
 New York 38, N. Y.
 Tel. COrtlandt 7-7222

HABONIM CAMP NAALEH

Red Hook, N. J.

TEL. ARI FLEISHMAN, N. Y.

ילדים וילדות בגיל 10-16. תכנית עברית וישראלית עשירה. לימוד שירה, ריקוד ודרמטיקה. תכנית ספורט שלימה. טבע וטיולים. אמנות יד. אגם ובריכה מסוננת. חבר עובדים מנוסה. כשרות. 8 שבועות.
 המחיר: \$450.

SHOMRIA CATSKILL MTS. LIBERTY N.Y.

9-17 Yr. Olds—Co-ed non-profit
 Israel Kibbutz Cooperative Values
 Secular Jewish Culture

Campfire - Private Lake - Creative Arts
 Hebrew Study - Discussion - Work Projects
 Sports - American & Israel Folk Culture
 Sound protein diet - comfortable cabins
 Counselors of high moral integrity

ZIONIST YOUTH ORG.
 HASHOMER HATZAIR
 112 4th Ave., New York 3, N. Y.
 GR 3-2420

ARELE'S

פ ש ר

Queens' ONLY

Strictly KOSHER Nite Club

Enjoy a Traditional Strictly Kosher

Passover Seder

April 18 & 19

Conducted by the renowned
 Rev. Dr. Irving Axel and
 augmented by his Choral
 Group

For the first time . . . enjoy a
Complete Show

and a traditional

Passover Dinner

SAT. APRIL 21st &

SUN. APRIL 22nd

EARLY RESERVATIONS SUGGESTED

CAMP EIN HAROD

DROR-YOUNG ZIONIST ORGANIZATION

NEAR ELLENVILLE, N. Y.

ריקודי עם ושירה ישראלים, כל פעולות המחנה, רכיבה, בריכת שחייה, ציפים חודשים, תכנית תרבותית.

Israel and Kibbutz atmosphere

Conversational Hebrew lesson,

Israel & American staff.

July 3-Aug. 21st, 9-17 yrs. Coed.

16-17 yrs.—limited CIT available

Send for Brochure

2121 Broadway, N.Y.C. 23

Call TA 3-4209, LU 3-4767 BR. 5-5616 (eves)

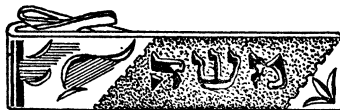

“Welcome to London!”

El Al Israel Airlines flies to London and 14 other cities in Europe, Africa and Asia.

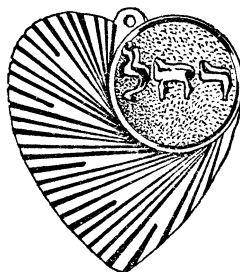
Tie clips, ladies pins, pendants, etc., in sterling silver and 14 karat gold

**PERSONALIZED
HEBREW-
ENGLISH
JEWELRY**

Wedding bands inscribed with
biblical quotations to express
the meaning of the occa-
sion.

Ladies and Men's Shabbos
Keys

ASK FOR ROTTENBERG JEWELRY at your local
Hebrew Book Shop, Jewelry and Sisterhood Gift
Shop. Available throughout the U. S. and Canada.
If not at your local store call or write

ROTTENBERG

185 CANAL STREET — NEW YORK
WO 6-5744

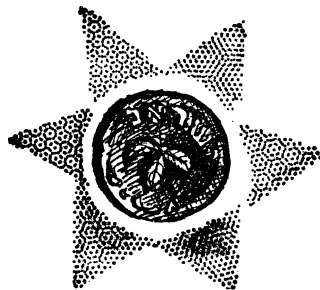
REJOICE

...in the spirit of...in the tradition of

PASSOVER

MANISCHEWITZ

לקראת נסיעתך לישראל*

פתח חשבון חסכון בסניף ניו-יורק של

בנק לאומי לישראל

הנושא רבית של 3½% על פקדונות של פחות משנה אחת,

ו4% על פקדונות של שנה או יותר.

ולנוחיותך פתח גם חשבון צ'קים ב-

BANK LEUMI LE-ISRAEL

NEW YORK BRANCH

60 WALL STREET, NEW YORK 5, N. Y.

Tel.: WHITEHALL 4-5440

* נשמח לשלוח לך מפת תיור צבעונית של ישראל, המכילה ידיעות המענינות את התייר.

"Pennsylvania's First and Oldest"

Insured Savings - - Home Mortgages

**FIRST FEDERAL SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION
of Philadelphia**

South

1332 Point Breeze (46)

Fulton 9-8300

Northeast

Castor and Cottman (49)

Pilgrim 2-2200

Penn Center

1601 Pennsylvania Blvd. (3)

LOcust 3-0900

SAMUEL A. GREEN, *President*

להתענג בפסח —

מ צ ו ת
ה א ר א ו ו י ט ז -
מ א ר ג א ר ע ט ע ז

וכל מיני אוכל כשרים ומובי טעם
של
האָראַוויטז'־מאַרגאַרעטען
אופי המצה היותר טעימה באמריקה

הנהלת

בתי ספר גבוהים

שעל יד ישיבה אוניברסיטה

Yeshiva University
High School

FOR BOYS
2270 Church Ave.
Brooklyn 26, N. Y.
Amsterdam Ave.
and 186th St.
New York 33, N. Y.

FOR GIRLS
2301 Synder Ave.
Brooklyn 26, N. Y.
462 West 68th St.
New York 19, N. Y.

מכרכים את נשיא ישיבה אוניברסיטה

ד"ר שמואל בלקין ומשפחתו

ההורים, המורים, התלמידים

והתלמידות

בחג כשר ושמח

Barricini
wishes you a

HAPPY PASSOVER

חג פסח שמח

for
**FUND RAISING
SUCCESS**
with
EXTRA PROFITS,
contact
**BARRICINI
CANDIES**
Dept. G 15
22-19 41st Avenue
Long Island City 1, N. Y.

BARRICINI

*Famous the World Over
for Fine Kosher Candies*

**PASSOVER
GREETINGS**

Grossinger's

ON GROSSINGER LAKE
GROSSINGER, N. Y.

"PARIS VOUS SALUE!"

El Al Israel Airlines flies to Paris and 14 other cities in Europe, Africa and Asia.

HAS EVERYTHING KOSHER FOR PASSOVER

*Under Rabbinical
Supervision of*

RABBI AARON SOLOVEICHIK

ARON STREIT, INC., 150 RIVINGTON ST., NEW YORK, N. Y.

חיסכון ונוחיות

תכנן את נסיעותיך לישראל או לכל ארץ אחרת שבקולם.

- נסיעות מוזלות לקבוצות וליחידים.
 - טיולים באירופה וישראל.
 - סיורי סטודנטים מאירופה לישראל
- עבודה בקיבוצים וסיורים לאורכה ורחבה של הארץ תמורת 295 דולר.

הקדם בהכנותיך. משרדנו יציע לך שירות מהיר ויעיל. התקשר מיד עם

ישראל אקספרס בע"מ

משרד נסיעות
ובקש פרטים על תכניותינו השונות.

ISRAEL EXPRESS INC.

550 FIFTH AVENUE NEW YORK 36, N. Y.

JU 2-7430

Leo Fuld's

Cafe SAHBRA

ONLY ISRAELI CAFE IN AMERICA

Strictly Kosher - Permanent Mashgiach
Closed Friday

Special Catering Package Deal

For MON., TUES., WED. & THURS. NITE
For All Organizations, Family Circles,
Donor Luncheons, etc., also EXCELLENT
PACKAGE DEALS FOR WEEKENDS

Full Course \$5.95 DINNER

& up per person

Incl. Tax & Tips plus an Israeli Wine,
Dancing & Authentic ISRAELI REVUE

2 SHOWS NITELY - 3 SATURDAY
Completely Air Conditioned

HOTEL WESTOVER

72nd St. Bet. B'way & West End Ave.

TR 3-1276 - EN 2-9600

All Israeli Comedy Revue

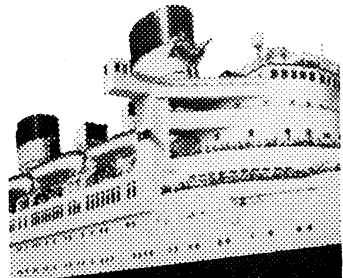
4 AYALONS - ESTHER TOHBI

NINA FLORESCU - Michaela & Rachel

NEHEMIA SHARABI

LOUIS BANNET & His Orch.

OPEN ALL YEAR

CUNARD'S VACATION ISLAND

*your perfect prelude
to all-Europe
and Israel*

הענק לעצמך נסיעת-חג מלגה גיל, בדרכך לשכיות החמדה באירופה. התענג על הסעודות המצוינות של קונארד, שירות ללא-פגם. הארחה של רווחה. קשרי-דרכים נוחים ליש-ראל מאפשרים ביקורים בלונדון ובפאריז. קונארד נותנת כמרכזן תשומת-לב מיוחדת לצרכי פשרות... חדרים לתפילה

טיולים בכל עונות השנה

טיולי ים התיכון בקארוניה

מאי 1, אוגוסט 31, אוקטובר 5

טיול הכף הצפוני בקארוניה

יוני 28

טיול כל-עולמי בקארוניה

יאנואר 25, 1963

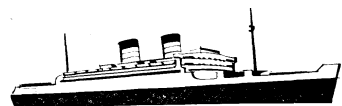
שירות קונארד המשתלם מראש...

הסדר מהימן ונטול דאגות להביא את אהוביך לאמריקה. אתה יכול לסדר כל העניינים בכרטיס קונארד אחד.

ראה סוכן הנסיעה שלך

הנסיעה היא חצי התענוג! טע

CUNARD

CUNARD LINE

25 Broadway, N. Y. - BO 9-5300

441 Park Ave., N. Y. 22 - PL 5-4300

It Pays to Save - Where Saving Pays

CURRENT DIVIDEND 4% PER ANNUM

Savings Insured Up to \$10,000

by a Permanent Agency of the U. S. Government

WEST PHILADELPHIA FEDERAL SAVINGS and Loan Association

PENNSYLVANIA'S LARGEST FEDERAL

5225 Chestnut Street

5418 City Line Avenue

7584 Haverford Avenue

2231 Cheltenham Avenue

Phila. Phone

GR 6-6666

Suburban Phones

MO 4-8666

TU 7-9191

Published monthly by Bitzaron, Inc., 1141 Broadway, New York 1, N. Y. (except Jan. - February, May - June, Nov. - Dec., when published bi-monthly, and July and August when not published). Profs. N. Glatzer, Simon Halkin (Israel), Prof. Harry A. Wolfson, Editors; Dr. Maurice E. Chernowitz, Managing Editor; Prof. Hayim Leaf, Associate Editor. Annual subscription, payable in advance: \$7.00 per year; foreign, \$8.00. To members of the Armed Forces half rate. Second class postage paid at New York, N. Y. Copyright 1962, by Bitzaron, Inc. All rights reserved. Opinions expressed in the articles of Bitzaron represent the opinions of the authors and not necessarily reflect those of the editors and publishers. Subscriptions are automatically renewed unless we are notified otherwise.